

**PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
(EXTRA) VERGADERING VAN 18 DECEMBER 2019**

Inhoud

1.	Opening, welkom, mededelingen	2
2.	Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda	4
3.	Bespreekpunten	5
A.	Sport- en beweegbeleid 2020-23	5
B.	Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020-2023 en krimpagenda 2020-2030	16
4.	Hamerstukken.....	78
A.	Reconstructie N995 Bedum-Onderdendam en N982 Ronde Zwijnshok-Oldehove	78
B.	Wijzigingsbesluit inzake verlenging Retailagenda t/m december 2020	78
C.	Nazorgheffing stortplaatsen 2020 provincie Groningen	78
D.	Herziening Omgevingsvisie en nieuwe Omgevingsverordening	78
E.	Benoeming voorzitter Noordelijke Rekenkamer	78
F.	Aanwijzen accountant controlejaar 2019 en vaststelling normenkader rechtmatigheidstoets 2019	78
G.	Besluit op bezwaar	78
5.	Ingekomen brieven	79
6.	Notulen voorgaande vergadering van 13 november 2019	79
7.	Sluiting	79

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN (EXTRA) VERGADERING VAN 18 DECEMBER 2019

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw A.L. Meeske

Aanwezige 42 leden Provinciale Staten: de heer N. Bakker (VVD), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer J. Bergsma (CDA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), de heer B. de Boer (GroenLinks), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer G. Engelkens (PvdA), de heer C.M. Frenay (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer P.J.H.M. Gerrits (D66), mevrouw I. den Haring (PvdA), de heer H. Haze (Groninger Belang), de heer H.H. Hensen (SP), mevrouw M.K. van Hoorn-van Dullemen (GroenLinks), de heer J.H. ten Hoove (50PLUS), mevrouw H.G. Horenga (CDA), de heer R. Joling (PvdA), de heer G. Kamminga (D66), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer L.E.J. van der Laan (Partij voor het Noorden), mevrouw J. Lesman-Veenstra (SP), de heer H.A. Marquart Scholtz (Forum voor Democratie), de heer J.H. Mastenbroek (SP), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), de heer D. Osseweijer (Forum voor Democratie), de heer R.J.E. Pestman (Forum voor Democratie), de heer D. Ram (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), de heer G.J. Steenbergen (ChristenUnie), mevrouw M.C.A. Tappel (D66), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), mevrouw M.J. Vulpes (VVD), de heer B.J. van der Werf (Forum voor Democratie), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer E.E. Kuiper (Forum voor Democratie)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer H. Staghouwer, mevrouw E.M. Wulfse

Afwezig: de heer P.H.R. Brouns

1. Opening, welkom, mededelingen

De VOORZITTER: Dames en heren, goedenmorgen. Ik open de vergadering

Als ik rondkijk, dan is nog een hoopgevende hoeveelheid Statenleden op tijd in dit pand gekomen. Daar waren heel verontrustende berichten over. Er druppelen er vast nog een paar binnen. Ik weet dat de heer Geijtenbeek heeft afgekondigd dat hij tussen halfelf en elf uur hier zal zijn. De heer Kuiper is verhinderd. Nou, dat is geloof ik ongeveer de score.

Er is één gast van de Staten. Of zijn er meer? Ja, er zijn er meer. Dat vind ik geruststellend. Dat zijn gasten van de heer Miesen en het zou jammer zijn als zijn naam een afschrikwekkende werking had, natuurlijk. Mooi dat u er bent. Dit is voor ons de laatste Statenvergadering van dit jaar. Dus als u enige sporen van vermoeidheid bij Statenleden of bij gedeputeerden meent te zien, dan is dat terecht. Maar we hopen dat u desondanks een aangename vergadering hebt. Het is toch gewoon ook live democratie. Dus ik hoor ook graag in de pauze wat u ervan vindt.

Het is de laatste Statenvergadering van dit kalenderjaar. Ik zal daar aan het eind van de vergadering iets uitvoeriger bij stilstaan. Maar het begin van de vergadering mag er ook zijn, want we gaan afscheid nemen van José van Schie. Daarna kunt u een nieuw Statenlid verwelkomen, de heer Joling. Want zoals u weet, maakt mevrouw Van Schie plaats voor een nieuw PvdA-Statenlid.

Dames en heren, beste, José, nestrix ben je er niet mee geworden. Het is in Den Haag gebruikelijk om de ouderdom van iemands Kamerlidmaatschap uit te drukken in dagen. Dat is een zorgwekkend teken. Als ik dat bij jou zou doen, dan praat je over een Statenlidmaatschap van 265 dagen. Dat klinkt al bijna als een jaar, als je het slordig uitspreekt. We kunnen ook zeggen: het waren negen onvergetelijke maanden.

Je lidmaatschap van de Staten was misschien wel kort, maar het was ook inhoudsvol. Want je voerde het woord over gevoelige en belangrijke dossiers. Dat begon met de blazers van de ESD,

actueel tot de huidige dag, in je *maidenspeech* en je meldde in je *maidenspeech* dat je de PvdA-Tweede Kamerfractie al had ingeschakeld om Kamervragen te stellen. Iedereen in de Statenzaal moet toen hebben gedacht – ik wel: ja, hier spreekt een routinier. Iemand die de connecties meteen weet te benutten. Je was dus al snel – ik zeg ‘dus’, want het was niet toevallig – waarnemend fractievoorzitter. Want toen Gert Engelenks, de echte voorzitter, zijn tijd en energie nodig had om te kijken of er in Oldambt een nieuwe coalitie was te smeden, kon je de zaken waarnemen. Inmiddels is ook duidelijk dat het smeden van een coalitie in Oldambt geen sinecure is. Lokaal bestuur: altijd lastig. Dit is meteen een waarschuwing voor José.

Er was een patroon. *‘When in doubt, send the marines’*. En als het lastig wordt, dan spreekt José. Dus wie voert het woord namens de sociaaldemocratie op het gaswinningsdossier, bij de beleidsregels voor stikstof – actueel tot de huidige dag –, bij de Regionale Energiestrategie of zelfs bij de Provinciale Begroting? Juist. En in al die heldere, rustige betogen achter dit spreekgestoelte of bij interrupties merkte iedereen hier in de zaal dat er een vrouw met ervaring sprak. Zij en ik waren tegelijk wethouder in Groningen. Daarna heb je je lokale ervaring uitgebreid door wethouder te worden in Hoogezand-Sappemeer. En, dames en heren, dat weten we allemaal: zulke mannen en vrouwen zijn schaars. Dus gebeurde het onvermijdelijke. Toen Anja Woortman bekendmaakte dat ze haar uitdagende werk en haar privéleven niet langer kon combineren, herinnerde de PvdA in Midden-Groningen zich dat er een dame was die haar sporen had verdiend in de recente geschiedenis in min of meer dezelfde gemeente – of eigenlijk een deel daarvan.

Ik heb dat op mij laten inwerken en ik heb gisteravond thuis de wet er nog even op nageslagen. Ik dacht: is het te vermijden? Ik heb een ontdekking gedaan die ik graag met u wil delen. In de Provinciewet staat niet dat een Statenlid geen wethouder mag zijn. In de Gemeentewet staat niet dat een wethouder geen Statenlid mag zijn. Er zit systeem in de gekte van de wetgever, dus. De wetgever denkt over heel veel dingen heel goed na. Dus waarom is het niet verboden? Nou, misschien omdat het ook wel nuttig is om af en toe dat soort lijnen te hebben. Dus tenzij de Partij van de Arbeid strenger is dan de wet, José: je kunt toch ook gewoon gezellig blijven? Ik zie aan je lichaamstaal dat dat waarschijnlijk een vergeefs pleidooi is.

Dan gebeurt het onvermijdelijke: jouw vertrek betekent een verlies voor de Staten, gelukkig niet voor de publieke zaak in de provincie. We wensen je heel veel succes als wethouder in Midden-Groningen. *And we’ll meet again*. Ik heb ook wel een idee *‘where’* en *‘when’*. Want je vertrekt absoluut niet uit het openbaar bestuur in deze provincie. Mag ik je het rituele cadeau geven dat hoort bij vertrek van Statenleden? [Overhandigt het cadeau aan mevrouw Van Schie. Applaus]

Mevrouw VAN SCHIE (PvdA): Dank u wel, voorzitter – René. Dank u wel allen voor het applaus. Ik moet eerlijk zeggen dat toen ik hier ongeveer een maand geleden stond, inderdaad als plaatsvervangend fractievoorzitter, met een heel grote agenda op die veertiende november, ik niet had vermoed dat ik hier vandaag zou staan om afscheid van u te nemen. Een paar dagen later werd mij namelijk het verzoek gedaan om wethouder te worden in Midden-Groningen. Ik moest daar wel even over nadenken, want ik was hier net gekozen. We hadden hier een heel grote agenda, we hebben een heel plezierige samenwerking in de Staten. Dus kortom: waarom zou je het doen?

Maar tegelijkertijd – en dat geeft de doorslag – is het zo dat de gemeente Midden-Groningen misschien een nog wel grotere opgave heeft. Het is een net heringedeelde gemeente met een aardbevingsdossier, met heel veel te doen op het gebied van werkgelegenheid, armoedebestrijding. Een gemeente waar we ook, net als in heel veel andere gemeenten in onze provincie, natuurlijk te kampen hebben met financiële problematiek. Kortom, ik dacht: mijn partij vraagt mij om dit te doen. Dit is dan ook maar wat ik ga doen. Natuurlijk ook met heel veel vreugde en plezier. Maar het was wel even een lastige afweging.

Ik wil jullie allemaal bedanken voor de heel plezierige samenwerking. Ik moet zeggen dat wij hier in de Staten ook heel goede Statenfracties hebben. Iedereen, ook de nieuwkomers, doet verschrikkelijk zijn of haar best om zich in te werken in de dossiers. Iedereen is goed betrokken, iedereen is aanwezig. Dat gaat weleens anders. Ik denk dat als we dit met elkaar in Groningen vast kunnen houden, we als Staten in ieder geval heel goed ons werk kunnen doen. Dank voor de collegialiteit. Dank ook voor het plezier: want dat hebben ook met elkaar.

Ik wil ook de griffie bedanken voor alle ondersteuning en natuurlijk ook het ambtelijk apparaat. Want ik heb ook wel gemerkt dat, ook al ben je niet op de Stateninformatiedag en je toch een nabrander van zes puntjes hebt, men ervoor zorgt dat je gewoon voor de Statenvergadering of de commissie het antwoord hebt. Dus ook dank aan iedereen die zich daarvoor inspant.

Wij komen elkaar zeker tegen, René. Want er zijn heel veel dossiers waar gemeenten en provincie het straks echt met elkaar moeten regelen. Er is veel te doen in Groningen: daar gaan we allemaal voor. Dank u wel en we zien elkaar. [Applaus.]

De VOORZITTER: Terwijl José van Schie voor het laatst haar zetel inneemt, wil ik eigenlijk meteen doorgaan met de installatie van haar opvolger. Dat is de heer Joling. Dan schors ik straks de vergadering voor de felicitaties, gelukwensen en uitspraken als 'we komen elkaar weer tegen'.

Voor het toelaten van de heer Joling stel ik eerst een commissie in voor het onderzoek van de geloofsbrieven van de heer Joling. Want er moet even bepaald worden of hij wel aan de eisen voldoet en daar is de wet heel streng in. Dus ik zou mevrouw Horenga, de heer Ram en mevrouw Siersema willen vragen om die zware taak op zich te nemen. De griffie begeleidt u daarin.

Ik schors de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering en verzoek de leden om hun plaatsen weer in te nemen. Wat nu te horen is, is een officieel moment. Dus ik zou graag willen dat u even gaat zitten. Het woord is aan de voorzitter is van de commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven.

Mevrouw HORENGA (voorzitter onderzoekscommissie geloofsbrieven): De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd. De commissie heeft het volgende geconstateerd. De heer Joling heeft de benoeming van het Centraal Stembureau geaccepteerd. Hij heeft geen onverenigbare openbare betrekkingen. Uit het uittreksel uit de Basisregistratie Personen blijkt dat de heer Joling de Nederlandse nationaliteit bezit en in de provincie Groningen woonachtig is. De commissie is dan ook van mening dat niets de toelating van de heer Joling tot deze Staten in de weg staat. Dank u wel.

De VOORZITTER: Ik dank de voorzitter van de commissie voor de geloofsbrieven en ik verzoek de bode om de heer Joling binnen te leiden. Ik verzoek u allemaal om te gaan staan. [Hierna neemt de voorzitter de eed af bij de heer Joling. Applaus]

Ik schors de vergadering, zodat u de heer Joling kunt feliciteren.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik stel vast dat de heer Joling zijn verse zetel al heeft ingenomen. Ik stel voor dat u zijn voorbeeld volgt. Ik heropen de vergadering.

2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: Ik ga nu met u bespreken wat we gaan doen. Dus misschien is het goed om dat even geconcentreerd te doen. Wat staat er vandaag allemaal op de agenda? Vijf besprekpunten en dat zijn allemaal volledige debatten. Als laatste hebben we de nieuwe Beleidsregels saldering stikstof. Dat is aangekondigd in het presidium en ik neem aan dat een volledig debat ook daar de meest voor de hand liggende vorm is? Ik kijk rond en stel vast dat dat het geval is. Dan hebben we na de besprekpunten nog een aantal hamerstukken. Stemt u in met de voorgestelde agenda? Dat is het geval.

Omdat de vuistregel is dat je per minuut spreektijd bijna een uur vergadertijd met elkaar kwijt bent, heb ik in het presidium aangekondigd dat ik een beetje ging knippen op de hoeveelheid beschikbare minuten. Ik stel voor dat we er acht minuten per fractie van maken. Kan dat rekenen op uw instemming? Dat is het geval, dan doen we dat. Dat wordt een minuut of 36 dan voor het College.

Aan het eind van de vergadering wordt de Triple-V Trofee weer uitgereikt. Dat is al even geleden, dus ik leg nog even uit hoe dat gaat. Mevrouw Voerman is de laatste winnares: die heeft de Triple-V Trofee heel lang op haar nachtkastje gehad. Maar ze kan heel goed omgaan met vogels. Zij zal vandaag heel kritisch luisteren naar uw vermogen om netjes via de voorzitter te debatteren. De gouden regel is: vergeet het woord 'u'. Dan komt het allemaal goed.

Conform besloten.

3. Bespreekpunten

A. Sport- en beweegbeleid 2020-23

De VOORZITTER: Ik kondig als eerste bespreekpunt aan het Sport- en beweegbeleid 2020-2023. Dat is op 4 december besproken in de Statencommissie. Er zijn meerdere fracties die een motie aankondigen, dus wordt het een volledig debat.

Ik heb in het presidium de vrijheid gekregen om een klein beetje te spelen met de volgorde van sprekers. Dat ga ik heel beheerst doen, maar ik heb begrepen dat de CDA-fractie de aanjager was van de agendering. Dus lijkt het me goed om haar als eerste het woord te geven en daarna gewoon de volgorde te doen zoals u dat gewend hebt. Het woord is als eerste aan de heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Voorzitter, bedankt dat ik hier als eerste het woord mag voeren over sport.

De CDA-Statenfractie was vanochtend vroeg uit de veren. Om zes uur vanochtend traptten wij namelijk een ludieke actie af. Ruim 40 kilometer werden er 45 door een dichte brug: fietsen vanaf Leens naar het provinciehuis. Onderweg bezochten wij diverse organisaties die zich inzetten op het gebied van sport in Groningen. We begonnen bij voetbalvereniging LEO in Leens, gingen langs bij leerlingen van het Lauwers College die ons vertelden hoe belangrijk het is om water te drinken, we hadden een kerstontbijt met studenten van MBO Fit van verschillende onderwijsinstellingen en we werden meegenomen langs het Beweegpad van de W.A. Lieflandschool. Daar moesten we zelfs even een stukje meerennen met de leerlingen op speciaal onderwijs. Kortom: een prachtige en bij vlagen ook een emotionele ochtend.

Want wat mogen wij trots zijn op al die mensen, vrijwilligers, organisaties en instellingen die zich in onze provincie inzetten op het gebied van sport en bewegen. En net zo trots zijn wij op de samenwerking die we de afgelopen periode in de Staten hebben gehad op het onderwerp sport. Na ons agenderingsverzoek hebben de partijen in deze Staten zich uitgesproken over onderwerpen die we belangrijk vinden om mee te nemen in de toekomstige sport- en beweegvisie dan wel het Groninger Sportakkoord. Dat heeft geleid tot een motie waar een groot aantal partijen als ondertekenaar onder staat.

De VOORZITTER: Er zijn momenten dat ik best blij ben dat ik alleen het dictum hoeft voor te lezen. Dat doe ik dan nu van de volgende motie, met nummer 135, 'Startschot voor een Gronings Sportakkoord'. Deze motie is ingediend door de fractie van het CDA, mede namens de fracties van de Partij van de Arbeid, de VVD, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor het Noorden en 50PLUS:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- het Rijk, de gemeenten, NOC*NSF en maatschappelijke instellingen in juni 2018 het Nationaal Sportakkoord hebben ondertekend;
- dit het laatste jaar is van de uitvoering van het provinciale sport- en beweegbeleid 2016-2019;

Overwegende dat

- het College 2020 wil gebruiken als overgangsjaar om langs de lijnen van het Nationaal Sportakkoord de toegevoegde rol van de provincie te bepalen, alvorens een nieuwe sport- en beweegvisie wordt opgesteld;
- bewegingsinclusief beleid zich niet alleen beperkt tot het sport- en beweegkader, maar dit ook aan andere beleidsvelden van de provincie raakt;

Voorts overwegende dat

- het College het komend jaar in gesprek gaat met partners om te verkennen of gekomen kan worden tot een gezamenlijk opgesteld en ondertekend Provinciaal Sportakkoord, waarin wordt opgenomen wat voor onze inwoners nodig is om te gaan en blijven bewegen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om in deze gesprekken die worden gevoerd met gemeenten, sportorganisaties, onderwijs-, zorg en welzijnsinstellingen de volgende onderwerpen te agenderen:

1. inclusief sporten en bewegen, waarin iedere Groninger een leven lang plezier heeft aan sporten en bewegen, ongeacht (financiële) achtergrond, leeftijd of beperking;
2. het verbeteren van de vervoersmogelijkheden voor sporters met een handicap;
3. het verduurzamen van de sportaccommodaties;
4. het toegankelijk maken van (sport)accommodaties voor bewoners in de regio;

5. het verbeteren van talentontwikkeling – te denken valt aan effectieve en efficiëntere manieren van talentidentificatie, –bevestiging en –ontwikkeling;
6. het ondersteunen van (top)sportevenementen die inwoners stimuleren om meer te bewegen; En gaan over tot de orde van de dag!

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij hebben de motie ook vooraf gelezen en wij hebben daar nog wel wat vragen over. Hoe ziet u dat voor zich als we kijken naar de verduurzaming van de sportaccommodaties? Eigenlijk is dat een gemeentelijke taak. Hoe ziet u dan de rol van de provincie hierin? Als je bijvoorbeeld kijkt naar mensen die arm zijn en eigenlijk niet kunnen sporten, dan heb je Stichting Leergeld en allemaal andere clubs daarvoor. Hoe ziet u die relatie?

De heer DE WIT (CDA): Dat lijkt mij een heel terechte vraag van Groninger Belang. Wij zien dat 70 procent van de contributie gemiddeld genomen naar de energierekening gaat. Dus wij vinden het belangrijk om er ook naar te kijken dat je als provincie niet alles hoeft te betalen, maar er ook energiescans worden uitgevoerd. Dat is in de afgelopen Statenperiode ook gebeurd, waardoor die clubs zelf zien wat voor mogelijkheden er zijn op het gebied van energiebesparing. Het is goed om daar een bijdrage aan te leveren, juist ook voor die mensen die minder geld hebben om te sporten.

Dan uw tweede vraag. Het CDA ziet het niet zo dat je die mensen ook geld moet geven om te sporten, want dat is inderdaad een gemeentelijke taak. Op het moment dat je mee kunt helpen aan die duurzaamheidsopgave voor sportverenigingen om energie te besparen, kan bijvoorbeeld de contributie omlaag. Dat scheelt ook weer voor de mensen. Dus dat is gewoon een bijkomstig voordeel.

Dan heb ik nog twee opmerkingen. De eerste is een vraag aan het College, bij monde van mevrouw Gräper, hoe de verdeling is voor het komende tussenjaar.

De andere punten zal ik niet allemaal herhalen in mijn inbreng. Maar ik wil wel een opmerking herhalen die ik heb gemaakt tijdens de commissievergadering. Namelijk de opmerking over de gehandicaptensport. Het CDA is van mening dat iedereen moet kunnen sporten, ongeacht of je handicap hebt of niet. We hebben in de afgelopen jaren regelmatig gesproken met mensen met een lichamelijk dan wel geestelijke beperking. Groningers die niet voldoende kunnen sporten, bijvoorbeeld door gebrek aan vervoer of toegankelijke sportaccommodaties. En dat terwijl er juist bij deze groep gezondheidswinst te behalen valt. Het is typisch een punt waar bovenregionale inzet voor nodig is. Wij roepen het College op om dit punt en de andere punten uit de motie onder de aandacht te brengen tijdens de gesprekken met de gemeenten en de sportpartners, zodat niemand in deze provincie buitenspel staat.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nog even één vraag. Op zich is deze motie best sympathiek. Maar als je akkoord gaat met deze motie, houdt dat gelijk in dat het debat over 6 miljoen gaat voor het wielrennen. Houdt dat ook gelijk in met deze motie – want die ondersteunt topsportevenementen – dat dit eigenlijk een akkoord is om dat soort initiatieven te gaan ontplooien?

De heer DE WIT (CDA): Dat is zeer zeker niet het geval. Dit zijn onderwerpen die op de agenda komen te staan tijdens de gesprekken die worden gevoerd bij gemeenten en met de sportorganisaties. Vervolgens komt er dan wel een sport- en beweegvisie, dan wel een provinciaal sportakkoord. Dat akkoord komt hier weer en dan gaan wij er op dat moment met elkaar over praten.

De heer MARQUART SCHOLTZ (FvD): Mag ik nog één vraag stellen? 'Een gezonde geest in een gezond lichaam.' Bravo, ik hoor het CDA hier veel belang aan hechten. Ik zie ook een groot sportman voor me staan. Wat ik mis in die motie, is een oproep om in al die sportkantines de vette hap en de alcohol uit te bannen. Want vindt het CDA daarvan? Of moet er vrolijk gedronken kunnen worden in de derde helft?

De heer DE WIT (CDA): Nou ja, wij zijn vandaag op een school geweest waar ze meer water willen drinken. Ik kom elk weekend bij sportverenigingen en ik denk dat het heel goed is om daar te investeren in gezonde voeding. Alleen, wat wel zo is, is dat wij als provincie daar niet over gaan. Maar daar ligt wel een grote opgave voor sportverenigingen om daar iets mee te doen – zeer zeker.

Het was heel mooi geweest dat op het moment dat Forum voor Democratie dit soort punten al eerder had aangegeven, ik die al mooi mee had kunnen nemen.

De heer MARQUART SCHOLTZ (FvD): Wij waren vol verwachting dat het CDA wel zo 'inclusief' zou denken dat dat er ook in zou staan. Maar het is nooit te laat om ook die oproep in de motie te zetten. Ik wacht af.

De heer DE WIT (CDA): Ja, Forum voor Democratie heeft net als de andere partijen die motie al vroegtijdig gehad. Die fractie heeft daar in de commissie ook niets over geroepen. Dus ik vind het jammer dat dat nu pas moet.

De heer DE BOER (GroenLinks): We staan hiermee aan de aftrap van het Groninger provinciaal beweegakkoord. Met de brede motie van het CDA en andere partijen, waaronder wijzelf, geven we het startschot aan het beleid dat de Groninger sport op een hoger podium moet krijgen. Het College krijgt de opdracht mee om een brede samenwerking te smeden tussen alle provinciale partijen die de sport een warm hart toe dragen. De voorgestelde inhoud van deze gesprekken heeft het in beweging brengen van onze provincie als doel en dat doet ons deugd. Wij hopen daarnaast dat het Beweegakkoord een goed middel blijkt in een groter beleid richting een gezondere provincie. Hoewel het landelijk bekend is dat GroenLinks niets met scorebordpolitiek te maken wil hebben, zien we dit punt maar al te graag bijgeschreven worden. Daarom kan dit voorstel zeker op onze steun rekenen.

Om het overgangsjaar makkelijker te maken willen wij als GroenLinks ook blijven kijken naar wat wij momenteel al doen voor sport. Het College is voornemens om in te zetten op de dingen die wij het belangrijkste vinden, met een inclusief sportbeleid voor kinderen en kwetsbare groepen, bijvoorbeeld.

Daarnaast is voor ons het project De Energieke Club van groot belang, omdat de sportclubs hiermee ondersteund worden in de verduurzaming van hun accommodaties. Dit kan voor sportclubs gigantisch schelen in de vaste lasten, waardoor ze beter bestand zijn voor de toekomst en hun middelen kunnen aanwenden voor sportontwikkeling in plaats van stookkosten. Graag horen we daarom ook van het College hoe het dit project verder uit zou willen of kunnen zetten. We willen het College dan ook zeker aanmoedigen om dit project onder de aandacht te blijven brengen van de verenigingen.

De heer ROEMERS (PvdA): Voor ons ligt de brief Sport- en Bewegbeleid 2020-23, waarin het College aangeeft om 2020 als overgangsjaar te gebruiken. Dat is misschien jammer. Tegelijkertijd is er nog wel geld om het huidige beleid op een aantal punten door te zetten. Het feit dat dit punt geagendeerd is, heeft er alles mee te maken om op deze wijze nog een aantal zaken mee te geven aan het College voor het nieuwe beleid. Dit in de lijn zoals besproken tijdens de commissievergadering van 4 december.

Sport is belangrijk. Sport is gezond voor jong en oud. Sporten verbindt en heeft vaak een sociaal karakter. Zoals u allemaal in de brief hebt kunnen lezen, is in de voorgaande jaren veel geïnvesteerd in meer en beter bewegingsonderwijs in het basisonderwijs, onder andere via Sportieve Gezonde School. Naar verwachting zal dit in 2020 worden voortgezet en opgenomen in lokale sportakkoorden van gemeenten. Dat zullen we dan ook met belangstelling gaan volgen.

Daarentegen bestaat er nog steeds wel de behoefte aan ondersteuning voor Sportieve Gezonde School in het VMBO en MBO. Dat is van groot belang om, daar waar behoefte is, op deze wijze nog op te pakken. Maar bewegen is belangrijk bij het voorkomen of verminderen van gezondheidsklachten. Bewegen is ook belangrijk voor het ontwikkelen van de motoriek en de coördinatie voor de kleintjes. Met name bij kinderen tot aan hun vierde levensjaar is dit belangrijk. Juist daar vinden we het belangrijk dat hier aandacht voor is. Dat is de afgelopen jaren niet zo geweest en we merken dat de gemeenten hier zelf moeite mee hebben.

Maar ook voor ouderen is sporten en bewegen van groot belang. Het helpt hen een goede conditie te behouden en lichamelijk en mentaal fitter te voelen. Daarnaast verkleint het de kans op chronische ziektes. Ook komt er steeds meer bewijs dat bewegen de kans op het ontstaan van dementie en Alzheimer verkleint. Zo zijn er nog veel meer voorbeelden te noemen om sport en bewegen toe te passen op ouderen.

Daarom dienen we ook deze motie in. Sport is belangrijk voor iedereen, voor jong en oud. We willen er zeker van zijn dat sporten voor iedereen toegankelijk is. Het helpt voor een lang en gelukkig leven.

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): In eerste instantie dank aan het CDA voor het agenderen. Het CDA zit scherp in de wedstrijd met de agendering, aangezien dit het enige moment is om invloed mee te geven richting het Provinciaal Beweegakkoord.

Ook de ChristenUnie vindt sport belangrijk. Sport is belangrijk voor onze gezondheid. Sport helpt om mensen in beweging te brengen, te participeren, plezier te maken en respectvol met anderen om te leren gaan. Daarom vindt de ChristenUnie het ook zo belangrijk dat dit wordt benoemd. We moeten er zijn voor de mensen die onze hulp nodig hebben.

Soms kun je met een klein gebaar al veel bereiken. Zo waren we in aanloop naar de verkiezingen te gast bij de Special Olympics. Het is mooi om te zien dat meedoen de deelnemers zelfvertrouwen gaf. Ze doen mee waar dat normaal niet mogelijk is. Als provincie hebben we een zeer geringe financiële bijdrage hieraan geleverd, maar daardoor wel iets mogelijk gemaakt wat anders geen doorgang had kunnen vinden. Dus een klein beetje geld kan van grote betekenis zijn voor juist die doelgroep. Zo weet ook deze doelgroep dat meedoen winnen is. Dit wordt mede verwoord in de motie die het CDA mede namens de ChristenUnie heeft ingediend.

Dat iets anders. *'Wielrennen wordt steeds populairder en in Groningen helemaal'*, kopt het Dagblad van het Noorden in juni van dit jaar. En dat klopt. Volgens een onderzoek van de sportkoepel NOC*NSF behoort sportfietsen de laatste jaren tot de snelst groeiende en stijgende sporten in Nederland. In 2018 waren er ruim 1,2 miljoen sportfietsen in Nederland. Zelf heb ik ook een sportfiets en fiets ik regelmatig georganiseerde tochten zoals de Bauke Mollema Tocht en de TKP Tocht. Dat is lekker fietsen: de route is al uitgestippeld, vaak over brede fietspaden en vrijwilligers in oranje hesjes regelen het verkeer voor je. Als ik zelf een route moet uitstippelen, maak ik graag gebruik van de fietsknooppunten in Groningen. U kent ze vast wel: die witte bordjes met daarop een groen nummer. Aan de hand van die nummers kun je heel snel en makkelijk een leuke route plannen en zo onze mooie provincie verder ontdekken op de fiets. Maar wat mij het meeste opvalt de laatste jaren, is dat er steeds meer verkeer komt en het drukker wordt. Dat is ook niet zo raar, omdat er steeds meer sportfietsen in onze provincie bijkomen.

Mijn eigen ervaring is dat er steeds meer situaties zijn dat het net goed gaat. Sportfietsers gaan soms in een groep hard over een te smal fietspad of rijden te hard een woonwijk in. De fietsers die voor hun ontspanning een rondje willen fietsen, schatten vaak de snelheid van het fietsverkeer verkeerd in en gaan soms te laat aan de kant. Inhalen lukt soms ook niet, omdat het aangegeven fietspad te smal is. Maar toch wordt soms een poging daartoe gedaan door de sportfietser, want hij moet wel om zijn rijgemiddelde denken. Kortom: er komt steeds meer verschil tussen de verschillende gebruikers van de aangegeven fietspaden. De ene gebruiker wil snel fietsen en voor hem of haar zijn alleen de afstand en de route van belang, de andere fietser wil juist rustig aandoen en genieten van de mooie omgeving en kent geen haast. Dan zijn er ook nog die e-bikes en speedpedelecs die vaak gebruikmaken van vaste routes binnen de fietsknooppunten.

Alle doelgroepen vinden we als ChristenUnie belangrijk. Want graag stimuleren we bewegen in de buitenruimte op welke wijze dan ook. Wellicht geldt het ook hier: met een klein gebaar of kleine moeite behalen we toch een groot resultaat, waarbij de langzame fietser zich veilig voelt op de smalle fietspaden, de sportfietser hard kan doorrijden op de daarvoor geschikte wegen en fietspaden en ook het elektrische fietsverkeer optimaal gebruik kan maken van de mogelijkheden.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vroeg me af of de heer Van der Born dan voor elk type fiets een apart fietspad wil hebben. Want een e-bike gaat ook ongeveer 25 à 30 kilometer per uur, een racefiets gemiddeld ongeveer 30 à 35. Hoe ziet u dat voor zich?

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): Hoe ik dat voor me zie? De fietsknooppunten hebben diverse paden en wegen al op de app staan. In de app kun je selecteren recreatie en diverse andere categorieën. Als daar een categorie bijkomt waarbij een racefietser weet dat de fietspaden breder zijn en hij gemakkelijker kan fietsen en de doelgroepen elkaar zo minder tot last zijn, dan zou je dit op de app of op de kaart heel makkelijk aan kunnen geven. Dat is wat ik zoek: dus dat je niet als wielrenner of sportfietser wordt verrast omdat je ineens op een zandpad terechtkomt. Want dat kun je namelijk niet zien op de app, waar de provincie een bijdrage aan levert.

De heer ROEMERS (PvdA): Dan heb ik nog even een aanvullende vraag. Hoe ziet de heer Van der Born dat voor zich? Want fietspaden zijn openbaar. Als ik op mijn langzame fiets op hetzelfde fietspad wil als iemand die een snelle fiets heeft, wie heeft dan gelijk bij ongelukken bijvoorbeeld? Of gaan we daar regels voor verzinnen?

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): Nee, waar deze motie toe oproept, is duidelijk aan te geven op de app welke fietspaden beter geschikt zijn voor het snellere fietsverkeer. Moeilijker of makkelijker is het niet. Daarom dien ik deze motie in.

De VOORZITTER: Dat is listig gebruikmaken van interrupties, geloof ik. Dit is de motie met nummer 136, 'Veilig fietsen voor iedereen'. Deze motie is ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de fracties van het CDA, de Partij voor de Dieren en D66:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- in de provincie Groningen veel sportfietsers zijn en dat dit aantal snel groeiende is;
- fietspaden en N-wegen in de provincie Groningen in kaart zijn gebracht door middel van een fietsknooppuntenkaart, deze samen een netwerk vormen en de provincie hier een bijdrage aan levert;
- er bij deze fietsknooppuntenkaart geen rekening wordt gehouden met de breedte en ondergrond van het fietspad en dat fietsers zo vaak voor verrassingen komen te staan;

Overwegende dat

- het recreatieve fietsverkeer en sportfietsers gebruikmaken van dezelfde informatie die het fietsknooppunt biedt om hun route vorm te geven;
- sportfietsers hogere snelheden hebben dan mensen op een gewone fiets;
- er sprake is van overlast door dit verschil in snelheid van verschillende fietsers op dezelfde routes;
- dit steeds meer en meer zal toenemen en zelfs leidt tot gevaarlijke situaties;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. die routes binnen het fietsknooppunt in kaart te brengen die geschikt zijn voor snellere sportfietsers, als aanvulling op het bestaande fietsknooppuntennetwerk;
2. te onderzoeken of er een mogelijkheid is om de bestaande app door te ontwikkelen om zodoende deze fietsroutes gemakkelijk vindbaar maken;
3. dit in samenhang te doen met het Actieplan Fiets om zo voor elke doelgroep (recreatieve fietser, sportfietser, e-bikes, speedpedelecs et cetera) een geschikt route-instrument te bieden, zodat iedere fietser op eigen snelheid veilig kan fietsen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer MIESEN (VVD): Korte vraag aan de ChristenUnie: ik neem aan dat de oproep in deze motie ook geld kost. Waar komt de dekking vandaan? Is daar geld voor?

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): De motie roept op om het te onderzoeken richting de sport- en beweegnotitie en dan horen we ook graag of er een bedrag of dekking bij komt.

De heer TEN HOVE (50PLUS): Nog even terugkomend op het fietspad. Ik neem aan dat u ook gekeken hebt naar andere doelgroepen die van fietspaden gebruikmaken? Ik noem bijvoorbeeld de scootmobielen, mensen met driewielers die daarop fietsen, veel ouderen die toch op een andere manier, soms met een buddy, daar aan het fietsen zijn – noem maar op. Ook daar zou je echt naar moeten kijken wat je wel of wat je niet wilt op de fietspaden. Dus mijn vraag: hebt u dat ook meegenomen?

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): Als de motie goed hebt gelezen, ziet u ook dat in de laatste bullet staat welke overlappings er zijn en dat in samenwerking met het Actieplan Fiets dat we de komende periode nog gaan behandelen. Daar komen die doelgroepen uiteraard ook aan te pas.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): In de inleiding gaf u aan dat er steeds meer sportfietsers zijn. Er zijn ook wel apps voor ATB-routes: dat wordt gewoon door de markt gedaan. Waarom vindt u dat de overheid hier een rol in heeft?

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): De motie roept op om te kijken of we het fietsknooppuntennetwerk, waar de provincie ook al een rol in heeft, kunnen verbeteren, zodat ook de sportfietsers en andere doelgroepen daar gebruik van kunnen maken. Dus het is een bestaand project en daar willen wij een aanvulling op.

De heer MIESEN (VVD): De VVD vindt op landelijk en gemeentelijk niveau sportbeleid bijzonder belangrijk. Sporten en bewegen is belangrijk als werk, passie voor persoonlijke groei en voor een vitaal leven. De vraag die nu voorligt, is of wij een tussenjaar kunnen inlassen om onder meer samen met de gemeenten een provinciaal beweegakkoord te kunnen opstellen en te ondertekenen. De VVD vindt dat een goed idee en wij vragen daarbij aandacht voor de beperkte rol die de provincie daar volgens ons in zou moeten spelen.

Voor de ambities en acties voor het vormgeven van het nieuwe beleid willen wij graag meegeven dat de VVD het belangrijk vindt dat op landelijk niveau de topsport wordt gestimuleerd, op lokaal niveau talent de ruimte krijgt en de breedtesport wordt gestimuleerd en dat sporten toegankelijk is voor al onze inwoners. Wij dienen dan ook mede de motie van onder meer het CDA in.

Ook steunen wij het van harte dat in onze provincie grote evenementen worden georganiseerd die naast het stimuleren van de breedtesport ook de nodige impulsen kunnen geven aan onze economie en het toerisme.

Mevrouw TAPPEL (D66): Er zijn al veel dingen genoemd, zoals talentontwikkeling, sportevenementen, aangepast sporten. Allemaal onderwerpen waar D66 ook achter staat en de reden waarom wij ook mede de moties van het CDA en de ChristenUnie mede hebben ingediend.

We zouden nog een extra accentje willen leggen en dat heeft te maken met de Kadernota Leefbaarheid, waarin wordt opgeroepen om veel tijd en energie te gaan investeren in preventie. Dat willen we er nog aan toevoegen.

De heer RAM (PVV): Sport is voor ons een belangrijk punt. Wij hebben ons bij de verkiezingen al ingezet voor meer sport voor ouderen, jongeren en gehandicapten. We zien nu dat de financiën onder druk staan bij de gemeenten. Dan is de sport al snel het kind van de rekening. Dat betekent dat dit de sluitpost is. De kosten voor de verenigingen gaan weer omhoog en de accommodaties van sportverenigingen staan daardoor onder druk. Daarom hebben wij ook gepleit voor een monitoring van sportverenigingen en sportaccommodaties.

Wat betreft de motie van het CDA en andere partijen hebben wij toch wel een kanttekening. Er staan veel goede dingen in, maar deze motie gaan wij niet steunen. De PVV is voor de breedte- en amateursport. Het belangrijke punt dat in de motie wordt genoemd, topsportevenementen, houdt in dat er toch weer geldverslindende evenementen kunnen ontstaan zoals het WK wielrennen. Wij willen pleiten voor andere topsportevenementen. Maar bijvoorbeeld Arjen Robben ambassadeur, haal bijvoorbeeld Ranomi Kromowidjojo en de Duitsland Tour hiernaartoe. Er zijn veel kosteneffectieve maatregelen mogelijk om de sport hier in Groningen op de kaart te zetten.

De heer DE WIT (CDA): In de motie staat dat we dit soort dingen willen meenemen richting de gemeenten en sportorganisaties om hierover te praten. Is de heer Ram van de PVV het met mij eens dat juist ook sportevenementen ertoe kunnen leiden dat in de breedtesport juist meer mensen in Groningen actief gaan zijn, omdat ze geïnspireerd raken?

De heer RAM (PVV): Nou, daarom hebben wij ook een aantal alternatieven gegeven, waardoor je met minder geld de sport toch op de kaart kunt zetten. We hoeven geen 6 miljoen uit te geven voor een WK wielrennen. We vinden dat zonde van het geld. Als we dan toch 6 miljoen gaan uitgeven, laten we dat dan aan de breedtesport en amateursport besteden. Ik hoop dat het CDA ons daarin steunt.

De heer DE WIT (CDA): De PVV kan altijd rekenen op de steun van het CDA als het gaat om het verbeteren van de breedtesport. Alleen, op het gebied van het organiseren van sportevenementen om breedtesport te stimuleren, verschillen we van mening. En dat kan gebeuren: dat is politiek.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, ik hoor de heer Ram spreken over investeren in dingen als topsporters hierheen te halen om de ambassadeursrol aan te nemen of om de Duitsland Tour hierheen te halen – wat volgens mij ook een profronde is. Hoe rijmt de heer Ram dat met zijn eerdere statement dat er geen topsportevenementen hierheen hoeven te komen?

De heer RAM (PVV): Wat ik heb gezegd en waar het om gaat, is dat we geen topsportevenementen naar Groningen halen die bakken vol met geld kosten en waar de provincie, als het misgaat, dan de rekening voor moet betalen, zoals bij de WK wielrennen. Daar zijn wij op tegen. Wij willen dat geld, als we dat dan al willen uitgeven, dat uitgeven aan de amateursport. Laten we dan het sportbudget hier in Groningen daarvoor verdubbelen – dat lijkt me een goed streven. Van 1 miljoen naar 2 miljoen, bijvoorbeeld: laten we die ruimte geven. Ik hoop dat GroenLinks dat ook steunt.

De heer DE BOER (GroenLinks): Nou ja, u noemt expliciet ook de Duitsland Tour bijvoorbeeld. Volgens is dat een topsportevenementen dat hierheen gehaald zou moeten worden en dat is volgens mij niet gratis. Dus ik snap nog steeds niet waar de heer Ram heen wil.

De heer RAM (PVV): Over het naar ons toe halen van een etappe uit de Duitsland Tour: Duitsland ligt naast de deur. Het is geen WK wielrennen. Dat betekent dat de kosten daarvan veel lager zijn dan de WK wielrennen, bijvoorbeeld. Dat is even het relativerende punt.

De heer MIESEN (VVD): Vraag aan de PVV. Als je naar topsportevenementen kijkt, zoals de WK wielrennen, weet de PVV dan dat er berekeningen zijn die gewoon een enorme *spin-off* voor de economie en het toerisme betekenen? Daardoor levert dat voor onze inwoners en het MKB in onze provincie gewoon enorm veel geld op.

De heer RAM (PVV): Dan maken wij toch als PVV een andere afweging. Wij hebben ook de stukken gezien die bij de WK wielrennen hoorden. Het was allemaal een hoog risicogehalte – we kunnen daar niet te veel over zeggen want dat is allemaal geheim verder. Maar dat betekent dus wel dat als dat misgaat, de provincie dan volledig de kosten betaalt en niet de ondernemers. Als ondernemers graag de WK wielrennen willen hebben, laten zij dan ook geld daarvoor neerleggen. Laat hen dan ook zelf het risico lopen. Dan heb je een goed uitgangspunt: dan heb je ook een verdeling van lusten en lasten. Daar kijken wij dus kritischer tegenaan dan de VVD. Als de VVD graag sloten met geld wil uitgeven zonder dekking, dan is dat aan de VVD.

De heer MIESEN (VVD): Dan constateer ik dat de PVV het liefste het risico bij de ondernemers neerlegt.

Dan kom ik bij mijn volgende vraag. Is de PVV, via u als voorzitter, op de hoogte van het feit dat bij een topsportevenement als de WK wielrennen echt een programma van wel honderd dagen hoort en daar juist in de provincie op scholen en voor inwoners allerlei zaken rond worden georganiseerd om juist de breedtesport te stimuleren?

De VOORZITTER: Zullen we zeggen dat als de heer Ram op deze WK wielrennen-vraag een antwoord heeft gegeven, dat we daarna de vervolgvragen over de WK wielrennen een beetje buiten de orde gaan verklaren? Want dat is wel echt een zijweg die we nu massief inslaan. De heer Ram.

De heer RAM (PVV): Wat ik al eerder heb aangegeven naar de VVD is dat wij direct willen investeren in breedtesport. Als we dan 6 miljoen willen uitgeven zoals bij de WK wielrennen of een ander topsportevenement, laten we dat dan direct doen en niet via een ander topsportevenement. Daarmee heb ik alle vragen beantwoord.

De heer ZWART (PvdN): Door het College is een sport- en bewegenbeleidsstuk neergelegd, dat wij nu bespreken. In het stuk wordt aangegeven dat het College met de organisaties en de gemeenten wil komen tot een provinciaal beweegakkoord. Het akkoord moet uiteindelijk de handtekeningen krijgen in het najaar van 2020. *'Tied zat'*, zouden we hier in Groningen zeggen en dat is waarschijnlijk ook wel zo.

Veel gemeenten hebben de openbare ruimte al beweegvriendelijker gemaakt en de eerste stappen zijn gezet. We zien allerlei buitenfitnessapparaten in wijken verschijnen, een heel goed initiatief. Wij missen toch nog mogelijkheden voor stappen in de beweeglijke zin. Stappen die gezet zouden kunnen worden in een aanmerkelijk groenere omgeving binnen de woonplaatsen en binnen de wijken. Stappen die ook onze inwoners beweegmogelijkheden bieden. Wij denken aan het creëren van groene ruimte binnen onze dorpen en andere plaatsen om ook de ouderen een wandelgelegenheid te geven in de buurt. Wat ons betreft zouden er in veel wijken die we in de provincie Groningen hebben, buurt- en wijkparken gemaakt kunnen worden. Goed voor zuurstof, goed voor stikstof, met zitgelegenheden en plekken om elkaar, jong en oud, te ontmoeten en eventueel een spel te doen. Denk aan schaken of dammen, ook sporten.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik had deze invulling niet zien aankomen. Maar als we in allemaal wijken in de gemeenten parkjes gaan aanleggen, komt de Partij voor het Noorden dan ook met een dekkingsvoorstel daarvoor? En hoe wil zij dat dan gaan doen? Gaan de gemeenten daar dan niet zelf over?

De heer ZWART (PvdN): Dank u wel voor deze vraag. Het is heel mooi dat ik hem krijg, want dan kan ik er wat uitgebreider op ingaan – als antwoord op de vraag.

De VOORZITTER: Daar houd ik u aan.

De heer ZWART (PvhN): Ja, inderdaad, de gemeenten gaan daarover. Maar wij kunnen vanuit de provincie wel een aansturing geven in een bepaalde richting. Als u mijn verhaal even nader had gevolgd, dan had u ook geweten dat wij op dit moment in Groningen veel met bodemdaling zitten waardoor water naar boven komt en waardoor we eigenlijk pleinen zouden moeten creëren die een wateropvang in zich zouden kunnen hebben. Dat zijn ideale plekken om een stuk speelgelegenheid te creëren met water of zonder water. Maar daaromheen kun je heel veel dingen doen: plant daaromheen groen. Groen willen we heel graag meer in Groningen hebben. En geef het aan de wijkverenigingen in beheer. Er zijn wijkverenigingen die dat heel graag zouden willen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat is geen antwoord op mijn vraag. Dat zou allemaal heel leuk kunnen. Maar wie gaat dat dan financieren? En u hebt het nu over een stuk groen in beheer geven van een wijkvereniging. Hoe wilt u dat gaan organiseren? Daar gaan gemeenten toch echt over? En vooral dat financieren, daar heb ik geen antwoord op.

De heer ZWART (PvhN): Nee, die financiering zouden we echt nog moeten vinden. Maar die is in het komende budget wel te vinden. We praten pas over 2021 dat dat in de Begroting zou moeten staan. Dus eind 2020 worden de handtekeningen gezet en voor die tijd zullen wij met een financieringsvoorstel komen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vind het een prachtig plan. Alleen, ik zou de heer Zwart willen meegeven of het ook niet voedselbossen kunnen worden. Want daar hebben wijkverenigingen echt wat aan en dan kunnen de inwoners daardoorheen wandelen en hebben de insecten en de andere dieren daar ook nog wat aan. En de mensen kunnen voedsel plukken. Is dat geen goed idee, vindt u?

De heer ZWART (PvhN): Nou, dank voor deze suggestie. Appelbomen, perenbomen, kersenbomen: het zou daarmee heel mooi groen in de wijken kunnen worden. En het zou een nut hebben. De bomen hebben nu al een nut, maar de bomen die je dan gaat planten, zijn goed voor een stukje stikstof en een stukje zuurstof – dat telt allemaal mee. Dus ja, graag. We gaan in die richting denken en een medestander heb ik dan al gevonden, dus dank u wel.

De VOORZITTER: Ik denk dat u de vraag nu wel hebt beantwoord. Dus gaat u door.

De heer ZWART (PvhN): Ik had het zojuist over zitgelegenheden en plekken voor jong en oud om elkaar te ontmoeten en eventueel een spel te doen. Denk aan schaken, dammen of iets dergelijks of denk aan watervijvers of waterpleinen. Immers, regenwater moet ook ergens opgevangen worden en waar het voor een lokale middenstander of een wijkvereniging mogelijk zin heeft om een eenvoudig koffietentje neer te zetten of, wie weet, misschien in de winter een koek-en-zopie. Zo kun je de leefbaarheid combineren met sport- en beweegmogelijkheden.

Voor het overige kijken wij uit naar wat wij in het najaar van 2020 wat betreft sport en bewegen onder ogen gaan krijgen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even heel kort ingaand op de motie van het CDA, die wij ook mede indienen. Wij hebben dat gedaan omdat wij sport en bewegen in de volle breedte heel erg belangrijk vinden. Het ondersteunen van topsportevenementen zullen we altijd kritisch blijven volgen. Grote bedragen voor topsportevenementen zullen wij per definitie niet steunen. Daarin staan we op dezelfde lijn als de PVV, omdat dat geld beter in de breedte besteed kan worden. Dus ja, wij steunen deze sympathieke CDA-motie, maar wel onder dat voorbehoud.

Het idee van de Partij voor het Noorden is een supergoed idee en we willen graag daarin meedenken.

De heer TEN HOVE (50PLUS): We hebben al het nodige gezegd over het Sport- en beweegbeleid in de commissie. Ik zal dat niet overdoen. 50PLUS kan zich vinden in de stappen die het College de komende tijd gaat en wil zetten. Ook onze naam staat ook onder de motie van het CDA.

Om 2020 als overgangsjaar te zien, moeten er geen gaten vallen. We moeten goed kijken dat we het beleid, dat we eerder hebben afgesproken voor 2016-2019, ook goed uitvoerbaar is, zeker in een overgangsjaar. Er is overal krapte, er is overal schaarste, dus daar moeten geen gaten vallen. Wat ons als 50PLUS betreft valt wel op dat in de brief die het College nu schrijft, er wordt gesproken over een 'beweegakkoord'. Is het woordje 'sport' misschien daarbij weggevalen? Want in de ambities wordt wel duidelijk gesproken over bewegen en sport.

Voor ons als 50PLUS vinden we het uitermate belangrijk dat we ons ook sterkmaken voor de kwetsbare groepen in onze provincie. Daar is door meerdere partijen net al over gesproken. Mensen met een beperking worden nu veelal op een achterstand gezet. Dat geldt zowel voor jongeren als ouderen met een beperking. Het is gemakkelijk om te zeggen dat een gezonde en actieve levensstijl belangrijk is. Maar zoals altijd: de mogelijkheden moeten er ook zijn. Vervoer naar aangepast sporten of bewegen is vaak duur. Natuurlijk zijn er allerlei instanties die daarin wat voorzieningen leveren, maar een beperking is vaak erger dan dat men denkt. Vaak draaien mantelzorgers en familie ervoor op, die dat moeten doen. Als 50PLUS vinden wij dat waar het kan, dat dichtbij moet. Maar als het echt niet anders kan – dat geldt zeker voor mensen met een beperking – dan moet het ook iets verder weg kunnen. Vanuit de provincie bijvoorbeeld naar de stad Groningen.

Waar het om ouderen gaan – dus echt de 50-plussers – is sporten meer dan noodzakelijk. Het is goed voor je geest, goed voor je lichaam. Je moet gewoon aan de gang blijven. Ik zie mijzelf daar als groot voorbeeld in. Ik ben in maart écht begonnen te sporten. Ik sport zes uur in de week en ik ben er nog steeds niet zat van. Ik denk zelfs dat het een soort verslaving wordt. Wij zien daarbij in de provincie Groningen een goede ontwikkeling. Ik hoorde net dat er tal van zaken zijn en dan wil ik me even beperken tot de stad Groningen, waar ik zelf ook woon. Ik zie steeds meer groene veldjes, groene omgevingen waar nu gebouwd wordt. Als we kijken naar het Europapark en wat daarachter allemaal neergezet wordt, dan zijn er veel sportgelegenheden waar gratis gesport kan worden. Er is zelfs een sportpark speciaal ingericht om ouderen actief te laten sporten, gratis en voor niets. Er zijn veel goede fietspaden door Groningen. Dus we zijn echt op de goede weg. Naarmate er meer ouderen gaan sporten, ontstaat er ook een nieuwe groep sporters, met andere wensen en andere behoeftes. Er komt *walking football*: er komen andere soorten sporten die heel langzaam op ons afkomen omdat de vergrijzing ook nadrukkelijk doorzet.

Als voorzitter van de Rolly Side, een groep supporters die rollend bij FC Groningen komt, weet ik hoe moeilijk het is om juist met bepaalde mensen die een handicap hebben, aan sport te doen. Ik heb daar veel in geholpen en ik heb ook veel gezien in de provincie waar dat kan en ook waar dat absoluut niet kan.

Ten slotte wil ik nog even ingaan op wat daarnet gezegd werd over de derde helft. Inderdaad, die derde helft is vaak – soms te vaak – erg gezellig. Zeker bij sport hoort dat erbij. Maar die derde helft kan ook gezond en zonder drank. Wij als *'hooligans on wheels'* bij FC Groningen – want zo staan wij bekend en echt niet als drinkers – vinden het enorm gezellig dat juist mensen die in de sport zitten, elkaar treffen in de sport om na een sportactiviteit nog even bij elkaar te zitten, gezellig bij elkaar te zijn en elkaar te stimuleren om juist te gaan sporten en te gaan bewegen. Dan is dit niet alleen de sport.

De VOORZITTER: Dank u wel Ik geef namens het College het woord aan gedeputeerde Gräper.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Laat ik beginnen met dank te zeggen voor de ondersteuning van de lijn die wij als College hebben ingezet om te kijken of we kunnen komen tot een breed sport- en beweegakkoord.

De heer Ten Hove vroeg zich af waarom met name in de brief het woord 'beweegakkoord' hebben genoemd. Ik denk dat de heer Ten Hove misschien wel het voorbeeld is waarom dat zo is. Net als in het verhaal dat hij hield, begint gezond leven en meedoen met bewegen. Op het moment dat mensen aan het bewegen zijn, is die stap naar sport een stuk kleiner en een stuk makkelijker. Dat is ook de reden waarom wij hebben gezegd dat als je het verschil wil maken, bewegen ook het eerste aandachtspunt is. Niet meteen die lat heel hoog leggen en een beeld oproepen dat je allemaal een marathon moet kunnen lopen. Maar beginnen met het blokje om, beginnen met het van de bank komen is vaak de belangrijkste stap. Dat roept inderdaad die verslavingshormonen op om te komen tot meer.

Laat ik beginnen met excuses maken. De CDA-fractie heeft in de commissie gevraagd naar de verdeling van de middelen. Wij hebben nagelaten die toe te sturen. Als u het goedvindt, voorzitter, ga ik nu even snel de bedragen noemen: 30.000 euro voor evenementen, 75.000 euro voor Topsport Noord, 15.000 euro voor uniek sporten, 30.000 euro voor de Sportief Gezonde School VMBO-MBO, 30.000 euro voor onderzoek – in lijn ook met de oproep die de heer Ram daarover deed –, 25.000 euro voor wat 'procesgeld' heet en 90.000 euro is nodig voor de uitvoering door onze ambtenaren van het provinciale Sportakkoord voor het komend jaar. Dat zijn de bedragen en die tellen tot 295.000 euro. Daarmee kunnen we dat binnen het budget dat u bij de Begroting hebt vastgesteld, uitvoeren.

Laat ik dan vanuit daar meteen het bruggetje maken naar wat ook in de Kadernota stond en ook in de Begroting staat en waar een groot aantal van uw fracties ook naar verwezen heeft. Sport- en beweegbeleid gaat niet alleen maar over wat er in het kader van het sport- en beweegbeleid

plaatsvindt. Sport- en beweegbeleid is uiteindelijk veel meer, omdat wij ook met elkaar de afspraak hebben gemaakt om te kijken hoe je nu bewegingsinclusief beleid kunt voeren. Oftewel: hoe kun je door gebruik te maken van andere beleidsterreinen bewegen verder stimuleren in ons beleid?

Een groot aantal van uw fracties heeft daar ook opmerkingen over gemaakt. Zoals de Partij voor het Noorden, die vroeg of we niet veel meer kunnen kijken naar het creëren van groen in de directe omgeving van de mensen en daarmee mensen uitdagen en uitnodigen om daar te gaan wandelen – misschien ook in een goede combinatie met voedselbossen. Dat doen wij gelukkig ook al, maar dat doen wij vanuit het natuurbeleid. Dus vanuit het natuurbeleid van mijn collega, de heer Staghout, ondersteunen wij ook dat soort ontwikkelingen van dorpsbosjes rondom woonwijken. Onder andere in Kolham, begreep ik van mijn collega, is deels met steun van de provincie daarin geïnvesteerd.

Dat doen we ook waar het gaat om verduurzaming van de accommodaties. We hebben het afgelopen jaar de energieclub ondersteund en ook vanuit het Fonds Nieuwe Doen is het mogelijk voor sportverenigingen om ook mee te investeren in het verder verduurzamen van accommodaties en op die manier ervoor zorgen dat inderdaad – u noemde dat in het debat ook al – de kosten voor de verenigingen naar beneden gaan, waardoor ze hun geld ook echt kunnen besteden aan waarvoor de leden hun contributiegeld vaak ook geven: namelijk sporten en bewegen.

Zo zijn wij in ons fietsbeleid ook heel nadrukkelijk aan het kijken hoe wij nu een infrastructuur kunnen creëren die het ook aantrekkelijk maakt om verder in beweging te komen. Dat doen wij vanuit het mobiliteitsbeleid, maar dat doen wij ook vanuit toerisme en recreatie, waar wij heel nadrukkelijk aan het kijken zijn hoe je er nou voor kunt zorgen dat het ook aantrekkelijk is om die fiets te pakken en zo de provincie te kunnen bekijken.

Vanuit dat perspectief hebben wij ook naar die motie van de ChristenUnie gekeken. Dezelfde ervaringen die de heer Van der Born heeft, heb ik zelf ook met enige regelmaat. Dat je op je racefiets door de provincie gaat en op de meest bijzondere plekjes komt, maar af en toe ook op een fietspad komt waarbij je denkt dat als je dat van tevoren had geweten, je misschien een ander knooppunt had gekozen. Ik denk dat de oproep van de motie ook vooral dat in zich heeft. Dus niet een verplichtend karakter over wat je wel en niet mag, maar zorgen dat er kennis is voor de gebruikers dat zij fietspaden kunnen kiezen die passen bij hun wensen en materiaal en op die manier het plezier dat je hebt in het gebruikmaken van die routes, ook optimaliseert. Want je wordt niet met teleurstellingen geconfronteerd. Ik zou in die zin de motie ook graag willen overnemen om te kijken of wij dat kunnen doen. Ik weet niet of dat dan in het sport- en beweegakkoord een plek krijgt, maar ik kan me wel voorstellen dat we juist in die breedte gaan kijken hoe we daar invulling aan kunnen geven. Dan klopt ik vast wel weer bij mijn collega, mevrouw Wulfse, aan om te kijken of we dat ook weer in combinatie met recreatie en toerisme verder invulling kunnen geven.

Dan misschien even iets over de motie van het CDA – ik denk een mooie. Wij hebben dat ook in de commissie gedeeld: wij staan aan het begin van de totstandkoming van een provinciaal Sport- en Beweegakkoord. Dan is het ook heel goed voor ons om te weten waar u de aandacht op vestigt. Ik denk ook dat het goed is om hier met elkaar erbij stil te staan dat het Sport- en Beweegakkoord is dat niet alleen maar van de provincie moet gaan worden, maar juist een akkoord moet zijn van gemeenten, provincie, sportorganisaties, onderwijsinstellingen en gezondheidsinstellingen om te kijken hoe wij dat nou in de volle breedte verder kunnen stimuleren. Wij hebben afgelopen maandag een startbijeenkomst gehad en daar werd dit ook heel nadrukkelijk naar voren gebracht. Daar brachten de gemeenten naar voren dat er in zo'n provinciaal sportakkoord het eigenlijk niet alleen maar moet gaan over waar nu die toegevoegde waarde voor de provincie zit, maar juist ook moet gaan over hoe wij in onze onderlinge samenwerking op provinciaal niveau elkaar makkelijker kunnen vinden om afspraken met elkaar te maken. Zij zeiden ook letterlijk dat de provincie daarbij geen enkele rol heeft. Maar het feit dat we het akkoord hebben, kan wel een platform zijn om die samenwerking verder met elkaar te versterken en vorm te geven. Ik denk dat dat ook de kracht kan zijn.

Om misschien daar alvast wat duiding over te geven hoe wij daar als College tegenaan kijken: daar horen evenementen wat ons betreft ook bij. Omdat wij zien dat evenementen in onze provincie een ongelooflijke stimulans zijn om mensen ook daadwerkelijk in beweging te gaan krijgen. Dat zien wij eigenlijk elk jaar – dat vind ik meteen het mooiste voorbeeld daarbij – bij de Vier Mijl. De Vier Mijl is een topsportevenement in Nederland. Ik denk dat wij allemaal het gevoel herkennen als je terugkomt van vakantie, je opeens een heleboel mensen ziet hardlopen. Dat is omdat zij die Vier Mijl moeten gaan lopen en zij weer in beweging moeten gaan komen. Dat is het type topsportevenementen waarvan wij zeggen dat je aanpalend daaraan ondersteuning kunt bieden om te kijken of we met *clinics* of op een andere wijze bijvoorbeeld aan de Vier Mijl, die nu ook op zaterdagavonden plaatsvinden voor mensen die daartoe niet op zondag in de gelegenheid zijn maar wel willen

bewegen, vorm kunnen geven. Maar ik kan alvast voorspellen dat de WK wielrennen uit een budget dat straks ruim zes ton is, niet gaat gebeuren. Ik denk ook niet dat dat onderdeel zou moeten worden van een provinciaal sportakkoord: dat is een andere discussie die we hier met elkaar misschien best een keer kunnen voeren. Maar wat mij betreft is dat soort evenementen in ieder geval geen onderdeel van het sportakkoord. Dat hoort echt in deze brede discussie thuis.

De heer RAM (PVV): Ik ben heel erg blij met dat door de gedeputeerde wordt aangegeven dat de grote sportevenementen niet aan de orde zijn. Toch wil ik graag de aandacht even vestigen op Ranomi.

De VOORZITTER: Kunt u haar achternaam nog even vertellen?

De heer RAM (PVV): Kromowidjojo! De PVV heeft ervoor gepleit om haar naar de Papiermolen te halen voor een sportevenement. Dat kost bijna niks – om het even in provinciale termen te houden. Ik wil graag de gedeputeerde vragen of zij er ook voor voelt om daar ondersteuning voor te verlenen. Hetzelfde geldt voor de Duitsland Tour: om een etappe naar Groningen te halen. De kosten zitten daar ook niet veel in en het lijkt me ook gewoon een geweldig mooi evenement om de sport op de kaart te zetten. Hoe kijkt de gedeputeerde daartegenaan?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, het wordt wat ingewikkeld als wij als College evenementen gaan organiseren. Maar als er partijen in onze provincie zijn die evenementen organiseren, dan ondersteunen we ze graag op het moment dat dat leidt tot meer bewegen in de breedte. Dat is ook waarom wij voor het komend jaar geld hebben gereserveerd voor evenementen en waarom – denk ik c.q. vermoed ik – uw Staten in de motie van het CDA, die ook breed ondersteund is, ook aangeven dat het van belang is om aandacht te hebben en te agenderen dat er ruimte moet zijn voor (top)evenementen. Dit juist ook om dit soort initiatieven te kunnen ondersteunen in de toekomst en daarin dat bewegen ook verder te stimuleren. Dus volgens mij hoeft dat elkaar niet te bijten. Sterker nog, volgens mij kan dat elkaar versterken.

De heer RAM (PVV): Ik ben heel erg tevreden met dit antwoord.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ten slotte refereerde ik er al aan dat wij inmiddels de eerste gesprekken aan het voeren zijn om te kijken of we kunnen komen tot zo'n akkoord. Ik denk dat daarbij de oproep die de PVV-fractie in de commissie heeft gedaan – om te kijken of te monitoren wat op dit moment de stand van zaken is op het gebied van sportleven in Groningen – een belangrijke daarin kan zijn. In die gesprekken is ook heel nadrukkelijk aandacht gevraagd om niet alleen maar te kijken naar wat er in het beweegakkoord staat, maar ook heel nadrukkelijk bijvoorbeeld de verbinding te zoeken met het Preventieakkoord – de D66-fractie vroeg daar ook naar. Ik denk dat dat essentieel is. Ook daar komt een groot aantal portefeuilles binnen het College bij elkaar. Maar uiteindelijk denk ik dat we op verschillende plekken met verschillende instellingen aan hetzelfde doel werken, namelijk kijken of wij de bevolking van Groningen wat gezonder kunnen maken met elkaar.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik kijk eens even rond of er behoefte is aan woordvoering in tweede termijn. Mag ik constateren dat dat niet het geval is? Dan sluit ik de beraadslagingen.

Dan gaan we stemmen. Zijn er nog mensen die nog een stemverklaring willen afleggen? Dat is het geval, dat verbaast me niks. Ik begin bij de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De motie op initiatief van het CDA, motie 135: op zich is dat een heel sympathieke motie. Met de toelichting daarbij die ging over de topsportevenementen en de nadrukkelijke opmerking dat wij niet voor de heel dure topsportevenementen zijn – want dat is maar net hoe je dit uitlegt – zullen wij deze motie wel gaan steunen.

De heer HENSEN (SP): Dan kom ik ongeveer op hetzelfde uit wat de heer Schmaal zegt. Wij waren in eerste instantie tegen op het punt topsport zoals het in de motie staat vermeld. Maar de uitleg van de gedeputeerde over wat topsport bij bijvoorbeeld de Vier Mijl van Groningen is, gaan we toch akkoord. We blijven daarbij wel de vinger aan de pols houden.

De heer RAM (PVV): Net zoals andere fracties zijn wij ook erg blij met de beantwoording van de gedeputeerde. Met die kanttekening dat er geen grote topsportevenementen die veel geld kosten, worden georganiseerd. Om die reden zullen wij de motie van het CDA en andere partijen ook steunen.

De heer ZWART (PvhN): Mijn stemverklaring betreft de motie zoals die is ingediend door de ChristenUnie. Zoals die op papier staat, hadden wij er wat moeite mee. Met de uitleg zoals die gegeven is door de heer Van der Born en door de gedeputeerde kunnen wij met deze motie instemmen.

De VOORZITTER: Nog anderen? Nee? Dan zou ik willen beginnen met stemmen.

Dat begint met motie 135 en de titel daarvan is 'Startschot voor een Gronings Sportakkoord'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden en het CDA. Wie is daartegen? Tegen deze motie stemt de fractie van Forum voor Democratie. De motie is aangenomen.

Dan motie nummer 136 'Veilig fietsen voor iedereen'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de ChristenUnie, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, D66, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden en het CDA. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie en de PVV. Ook deze motie is aangenomen.

Dat brengt ons aan het eind van het agendapunt.

Ik wilde nu eigenlijk de eerste spreker voor het volgende agendapunt naar voren halen, mevrouw Bennett van GroenLinks, maar ik krijg een interessante suggestie in mijn rechteroor of het al tijd is voor de koffiepauze. Als ik mevrouw Bennett haar woordvoering laat doen, dan gaan we wel de hele eerste termijn voor de Staten afmaken. Dat lijkt u geen goed idee, hè? Excuses aan mevrouw Bennett: we gaan nu aan de koffie en thee voor tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Willen de leden van de Staten hun plaatsen weer innemen?

B. Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020-2023 en krimpagenda 2020-2030

De VOORZITTER: Dan gaan we naar het volgende agendapunt. Ik geef het woord aan mevrouw Bennett.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Leefbaarheid is een breed en soms een wat vager begrip, dat echter enorm van invloed is op het welzijn van onze inwoners. Zorg, goed wonen, faciliteiten in de buurt, kansen voor iedereen en een leefomgeving waarin iedereen zich kan ontplooiën en veilig voelt. Ook dat valt voor ons onder leefbaarheid. Onze fractie vindt leefbaarheid van enorm belang. Dat maakt ook dat we in de commissie een flink aantal vragen hadden over deze kadernota. Over veel punten waren we tevreden, maar over sommige punten waren we ook wat kritisch.

Het eerste punt dat onze fractie erg belangrijk vindt, is zorg. Wij zijn blij met de zorgkaart die opgesteld gaat worden. Zoals het in de kadernota staat echter, zou deze zorgkaart echter alleen de formele zorg in kaart brengen en dit is ons te smal. Er kan pas een uitputtende kaart ontstaan als ook de GGZ en de informele zorg worden meegenomen. Pas dan is volledig te zien of en waar er witte vlekken ontstaan in het zorgaanbod en waar precies behoefte aan is. Tijdens de commissie stelden wij hier al vragen over en kregen wij de toezegging dat er ook gesprekken met partijen uit de geestelijke gezondheidszorg en de informele zorg gevoerd worden. Graag zouden we daarom willen weten of de gedeputeerde ons nu de volgende toezeggingen kan doen. Worden naast het formele zorgaanbod het aanbod in GGZ en informele zorg definitief meegenomen in de zorgkaart? En de tweede toezegging is: zal in de tekst van het uitvoeringsprogramma duidelijk vermeld worden dat dit het geval is?

Wij zijn blij dat ook andere partijen zich uitspreken over het zorgaanbod in onze provincie. Voor ons is het een belangrijk punt en het is prettig om te zien dat dit breed gedragen wordt. Daarom dienen wij de bredere motie over zorg, die door de ChristenUnie is opgesteld, graag mede in.

Zoals ik al noemde, is wonen ook een onderdeel van leefbaarheid. Goede en veilige woningen zijn enorm van belang voor de leefbaarheid. Het maakt niet uit of je een riant pand kunt kopen of dat

je woont in een sociale huurwoning. Iedereen verdient een thuis en wij van GroenLinks zetten ons er waar mogelijk voor in om ervoor te zorgen dat iedereen goed kan wonen. Eerder stelden we daarom al schriftelijke vragen over de mogelijkheden voor een overkoepelende provinciale huisvestingsstrategie. Vandaag dienen we daarom samen met de Partij voor de Dieren en andere partijen een motie in, waarin we het College vragen om aan te sluiten bij de lobby tegen de verhuurdersheffing. Hoewel de verhuurdersheffing uiteraard niet valt onder het provinciaal beleid, hopen we dat ons College zich aan wil sluiten bij deze lobby. Wij willen onze stem laten horen en laten weten dat de heffing niet in het belang is van de huurders en al helemaal niet in het belang van onze huurders. Het is bizar dat huurders de huren telkens zien stijgen en het onderhoud aan panden en middelen voor leefbaarheid onder druk komen te staan, voor een heffing die grotendeels uit wordt gegeven in het westen des lands. De betreffende motie zal straks door de Partij voor de Dieren ingediend worden.

Tot slot vinden wij de stem van de inwoner bij de totstandkoming van het Leefbaarheidsprogramma onontbeerlijk. Daarom wilden wij in de commissievergadering ook zeker weten dat dit geborgd is. Na verdere uitleg van de gedeputeerde en de ambtenaren van leefbaarheid hebben wij er vertrouwen in dat de stem van de inwoner adequaat wordt meegenomen in het programma. De inwoners worden hier dus goed bij betrokken, maar welke partijen mogen nog meer meedenken en meepraten over de leefbaarheid in onze provincie? Wij wilden dat graag weten en vroegen daarom om een lijst met partners waarmee de provincie in gesprek is. Wij hebben de toezegging gekregen dat na afronding van de kadernota er een lijst naar buiten komt met daarop alle partijen waarmee over leefbaarheid gesproken wordt en is. We willen onze hartelijke dank hiervoor alvast uitspreken. Het maakt onze controlerende rol en uitvoering een stuk makkelijker en wij vinden de transparantie die hiermee bereikt wordt, erg prettig.

De heer RAM (PVV): Ik hoor goede woorden van GroenLinks over de zorg en de verhuurdersheffing. Toch nog een vraag aan GroenLinks. Betekent dat nou dat GroenLinks van zijn duurzaamheidsgeloof is afgestapt en nu volledig kiest voor de zorg? Want je kunt een euro maar één keer uitgeven.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nee, dat doen wij uiteraard niet. Wij zijn voor beide. Wij hebben ferme ambities op meerdere gebieden en wij denken dat we als politieke partij daar meer mee kunnen bereiken dan alleen maar overal tegen te zijn.

De heer RAM (PVV): Ik vraag me dan af waar u dan nog meer op tegen bent.

Een andere vraag die ik heb, is dat je maar één keer een euro kunt uitgeven. Waar wij voor pleiten is een onsje meer voor zorg en paar onsjes minder voor duurzaamheid in dit programma. Hoe denkt GroenLinks hierover?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Wij zijn tevreden over de manieren waarop de middelen op dit moment verdeeld zijn. In de motie die wij steunen, komt ook niet direct een verhoging van het budget voor zorg aan te pas. Het gaat er vooral om om te monitoren en eventueel in te grijpen waar mogelijk. Met de toezeggingen die ik nu vraag aan de gedeputeerde, is absoluut geen geld mee gemoeid. Wij zijn er verder niet voor om het geld voor de Duurzaamheidsagenda te verminderen.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): De onderbouwing bij het hele programma ontbreekt met alle doelstellingen die bereikt moeten worden. Is GroenLinks ook van mening dat als er meer geld voor leefbaarheid beschikbaar moet komen, daar ook uw steun bij kan?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Excuus, maar ik begrijp de vraag niet helemaal.

De VOORZITTER: Voor de allerlaatste keer de heer Ram.

De heer RAM (PVV): Nou, als we het budget bij wijze van spreken verdubbelen en we dan meer geld geven aan de zorg, is GroenLinks daar dan voor? Of is GroenLinks daarop tegen?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Wij zijn daar niet voor. Nee, wij staan achter het Coalitieakkoord en de manier waarop de middelen verdeeld zijn. Maar wij willen wel de aandacht richten op de zorg en ervoor zorgen dat alles daaromheen zo goed mogelijk gefaciliteerd wordt.

De heer PESTMAN (FvD): Ik zou graag van GroenLinks willen weten of, als de lijst met alle betrokken stakeholders na het vaststellen van deze Kadernota pas naar buiten komt, dat niet een beetje te laat is om daar nog sturing op te geven. Dan is in principe alles al beslist en dat is te laat. Zou u dat niet liever al eerder hebben, zodat u nog misschien nog wel deelnemers eraan zou kunnen toevoegen?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ik zou de heer Pestman willen meegeven dat het nooit te laat is om zo'n lijst te krijgen en het ook nooit te laat is om daar invloed op uit te oefenen.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): In de Brede Welvaartsmonitor hebben we allemaal kunnen lezen dat Groningen de slechtste provincie van Nederland is om te wonen. Dit zette mij aan het denken, want ik woon hier al mijn hele leven erg prettig. Dus ik vroeg mij af waarom anderen dat zo anders ervaren. Toen realiseerde ik mij dat ik misschien wel gemakkelijk praten heb. Ik ben hoogopgeleid als ingenieur en kan daardoor redelijk gemakkelijk een baan vinden die ik leuk vind en waar ik dan ook nog een salaris krijg waarvan ik goed kan leven. Ik kan mij een mooi huis permitteren in een landelijke omgeving waar de lucht nog schoon is. Ik woon in een van de veiligste regio's van Nederland en buiten het aardbevingsgebied. Ik ben gezond en voel mij voldoende maatschappelijk betrokken. De balans tussen werk en privé is weliswaar soms wat zoek en daar lijden mijn sociale contacten dan ook onder, maar over het geheel geef ik mijn leven toch eerder een dikke 8, of misschien zelfs wel richting een 9, dan de 6,5 die de gemiddelde Groninger zijn of haar leven geeft.

Dat is de reden dat ik politiek actief ben geworden zes jaar geleden als raadslid voor de Partij van de Arbeid. Want ik heb mij altijd gerealiseerd dat niet iedereen het zo goed heeft getroffen als ik. En ik geloof in de sociaaldemocratische kernwaarden. Iedereen zou zeker moeten kunnen zijn van een eerlijk inkomen, onproblematische toegang tot basisvoorzieningen hebben zoals zorg en onderwijs en iedereen zou het beste uit zichzelf moeten kunnen halen.

Die sociaaldemocratische waarden zie ik terug in het voorliggende Leefbaarheidsprogramma, waarin de provincie een aanjagende, faciliterende en verbindende rol kiest om als een vliegwiel processen ten aanzien van inkomen, arbeid en gezondheid in gang te zetten, zodat in de toekomst misschien iedere Groninger, net als ik, zijn of haar leven een dikke 8 kan geven. Uit het Leefbaarheidsprogramma blijkt dat het zorglandschap hard aan het veranderen is door krimp en vergrijzing. Er wordt meer zorg gevraagd door de ouder wordende bevolking, maar er zijn minder mensen die de zorg kunnen leveren. Hier is een grote mismatch aan het ontstaan.

De informele zorg krijgt een steeds belangrijkere rol en daar is een AED-netwerk ook onderdeel van. Want ook daar is een mismatch tussen vraag en aanbod. Er liggen heel veel AED's in Nederland en er zijn heel veel mensen die daarmee overweg kunnen. Alleen, ze worden heel vaak niet geregistreerd en veel AED's liggen in gebouwen die niet altijd toegankelijk zijn. De meldkamer heeft een systeem dat als er een melding binnenkomt van een hartaanval, men natuurlijk de ambulance direct op pad stuurt. Maar daarnaast worden geregistreerde vrijwilligers in de buurt van de patiënt door middel van een sms opgeroepen om te komen helpen. De ene helft wordt naar de patiënte gestuurd en de andere helft naar de dichtstbijzijnde geregistreerde AED. Op die manier kan al begonnen worden met reanimeren, ruim voordat de ambulance arriveert. En als je dan bedenkt dat de eerste zes minuten bij een reanimatie cruciaal zijn en dat de aanrijtijd van vijftien minuten van de ambulance in ons landelijk gebied lang niet altijd haalbaar blijkt te zijn, is het duidelijk dat een dekkend AED-netwerk levens zal redden.

Daarom willen wij het College vragen, een verkenning te doen naar waar AED's zijn in onze provincie, of die binnen of buiten hangen en of overal voldoende vrijwilligers zijn geregistreerd om hulp te kunnen verlenen. Als meer mensen zich laten registreren en meer AED's bereikbaar zijn, vergroot dit niet alleen de leefbaarheid, maar ook de kans op overleven bij een reanimatie. [Applaus voor de *maidenspeech* van mevrouw Den Haring.]

De heer PESTMAN (FvD): Onze vragen gaan voornamelijk over de woningmarkt en het inpondfonds dat ruim beschreven staat in dit leefbaarheidsstuk. Eigenlijk hebben we alleen maar wat te vragen waar we graag antwoord op willen hebben van het College.

Er staat namelijk duidelijk in het stuk dat er bijzondere aandacht voor statushouders moet komen als er woningen ingepond zijn en voor huur beschikbaar komen. Wil dat zeggen dat het College deze groep voorrang op de huizenmarkt wil geven? En zo ja, waarom?

Er wordt gesproken over een bevolkingstransitie met ontgroening, vergrijzing en bevolkingsdaling. Ik denk dat u met 'ontgroening' bedoelt dat de jeugd wegtrekt, maar ik vind het een beetje een vaag geheel met elkaar. Helemaal als ik zie dat de bevolkingsdaling een relatief begrip is. We moeten immers jaarlijks een stad zo groot als Leiden aan nieuwe Nederlanders huisvesten. Is het College van plan dat in onze krimpgebieden te doen?

Dan heeft de beroepsbevolking werkgelegenheid en de voorzieningen nemen af, staat er duidelijk in. Vraag aan het College is: heeft het College geen vertrouwen in allerlei andere gemeenschapsgeldverslindende projecten zoals het nietszeggende Groningen@Work, de waterstoffreinen en de autonome vervoersmiddelen? Dragen die er niet aan bij om dit allemaal, zoals ik eerder had begrepen, de werkgelegenheid en de voorzieningen te handhaven?

Dan wilt u twintig woningen kopen voor ruim een miljoen. Dat is 54.350 euro per woning. Is hierbij geschikt maken voor verhuur inbegrepen? Of is het een spreekwoordelijke druppel op de gloeiende plaat die niets bij gaat dragen?

Dan nog iets heel bijzonders. In punt 3.B.1 wordt een link gelegd tussen die vreselijke lobbyactiviteiten die schijnbaar nodig zijn en de verkiezingen van 2021. Daarover wil ik graag wel een beetje uitleg. En dan het liefst kort en bondig, want het vorige punt heeft ook al anderhalf uur geduurd.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Wat goed gepland om deze kadernota nu, in de decembermaand, te bespreken. Tijdens de donkere dagen voor Kerst ontstaan er vaak allerlei initiatieven voor hulp of een extraatje voor mensen die het nodig hebben. Ik denk dan aan de inzamelingsacties van de Voedselbanken Groningen of aan de spontane actie van Suzanne van Sleen, waardoor mensen gratis een jas of een sjaal konden meenemen van de Boteringebrug. Omzien naar elkaar staat in de decembermaand duidelijker op de voorgrond dan in andere tijden van het jaar. De tijd rond de jaarwisseling wordt ook vaak gebruikt om vrijwilligers te bedanken voor hun inzet. Hoe zou onze samenleving eruitzien zonder die vrijwillige inzet van al deze mensen? Hoe leefbaar zou onze provincie, ons dorp en onze stad nog zijn?

Ik lees in de Kadernota: *'Ons doel met leefbaarheid is goed wonen, werken en leven in onze provincie.'* Dat is een mooi uitgangspunt en ik ben ervan overtuigd dat dit ook voor heel veel mensen in onze provincie het geval is. Er zijn echter ook mensen die dit niet zo ervaren, die door allerlei omstandigheden niet mee kunnen doen. De fractie van de ChristenUnie is daarom benieuwd naar de provinciebrede Armoedeagenda en is blij met de toezegging dat de komende jaren nog steun gegeven zal worden aan fondsen zoals het Studiefonds, Jeugdfonds Sport en Cultuur, Stichting Leergeld en aan de Voedsel- en Kledingbanken.

Ondanks alle inzet op het gebied van leefbaarheid tijdens het vorige Leefbaarheidsprogramma zien wij dat wij volgens de Brede Welvaartsmonitor op de punten inkomen, arbeid, gezondheid, onderwijs en woontevredenheid in de onderste regionen van de veertig regio's horen. Er is dus nog genoeg werk aan de winkel. Als eerste denk ik dan toch aan de invloed van de aardbevingen en de gevolgen daarvan. Met de lokale plannen uit het Nationaal Programma Groningen zal de leefbaarheid in het aardbevingsgebied verbeterd kunnen en moeten worden. De gemeenten nemen daar samen met hun inwoners beslissingen op maat over.

Verder staan de huisartsenzorg en de eerstelijnszorg onder druk. Het wordt vanwege meerdere factoren steeds moeilijker om deze voorzieningen in stand te houden. De ChristenUnie vindt dat de provincie een actieve rol moet innemen om zorgvoorzieningen in stand te houden en zo onze kleinere dorpen leefbaar te houden. Bij de bespreking in de commissievergadering van het door ons geagendeerde punt 'Toegankelijkheid van de zorg in onze provincie' hebben alle fracties zich al uitgesproken over dit onderwerp. Graag dien ik daarom deze motie in, samen met een aantal andere partijen.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 137, 'Bereikbare en toegankelijke zorg in Groningen'. Deze motie is ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de fracties van de Partij voor de Dieren, het CDA, Groninger Belang, 50PLUS, GroenLinks en de SP:
'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- er signalen zijn dat er een tekort aan huisartsen en andere eerstelijnszorg ontstaat in Groningen, met name aan de randen van de provincie;
- er voor de komende jaren grote uitdagingen verwacht worden om de zorg in brede zin in Groningen op peil te houden;
- de provincie aan de Zorgtafel zich samen met gemeenten, zorgverzekeraars en zorgaanbieders inzet voor het behoud van een passend zorgaanbod;

Overwegende dat

- nabijheid van (in)formele zorg van groot belang is voor inwoners die van zorg afhankelijk zijn;
- het tekort aan zorgvoorzieningen de leefbaarheid en vitaliteit van het landelijk gebied raakt en zorg aan inwoners door deze tekorten onder druk komt te staan;

- de provincie een verantwoordelijkheid heeft om samen met zorgpartners en gemeenten zich in te zetten voor een bereikbaar en toegankelijk zorgaanbod voor alle Groningers en 'witte vlekken' in de provincie tegen te gaan;
 - veel partijen in de Groninger Staten het belang van provinciale inzet op dit thema onderschrijven; Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om aan de Zorgtafel en bij andere contacten met zorgpartners en gemeenten de volgende onderwerpen onder de aandacht te brengen en te houden:
 1. de beschikbaarheid van huisartsenzorg in de regio, door een positief vestigingsbeleid, aantrekkelijke huisvesting, digitalisering, samenwerking met onderwijsinstellingen en pilots voor zorginnovaties;
 2. de beschikbaarheid van zorg door het op peil houden van verbindingen voor openbaar vervoer en auto en het bewaken van de aanrijtijden van ambulances;
 3. de mogelijkheid om langer thuis te blijven wonen voor ouderen door middel van zorgpreventie, mantelzorg en innovaties met zorg op afstand;
- En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWART (PvhN): Wij hebben deze motie uitgebreid doorgelezen en besproken. Wij hebben enigszins moeite met uw derde bullet die zojuist is voorgelezen door de voorzitter. Die gaat over de thuiszorg en de mantelzorg. Is dat niet veel meer een lokale taak voor gemeenten dan dat die van de provincie is?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Het is inderdaad een taak van in eerste instantie de gemeenten. Maar juist omdat dit een gemeenteteoverschrijdend probleem is – mensen kunnen daar problemen mee ondervinden – hebben wij juist gemeend om dit met elkaar op te pakken. Samen met de gemeenten, zodat het niet alleen bij de gemeenten blijft. De gemeenten zijn verantwoordelijk, maar dat we er samen er in ieder geval oog voor houden dat het gaat gebeuren.

De heer ZWART (PvhN): Dit soort taken komt juist bij de gemeente terecht, omdat de gemeente veel meer bekend is met de inwoners, behoeften en noodzaken. Wat ziet de ChristenUnie als taak voor de provincie?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Zoals ik al zei: het is gemeenteteoverschrijdend. We willen dus goed vinger aan de pols houden en kijken waar gemeenten misschien steun nodig hebben.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvhN): Ja, dan herhaal ik mijn laatste vraag: wat ziet u als taak voor de provincie? Wat wordt door de ChristenUnie als taak gezien?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ondersteunend en een vinger aan de pols.

Verder willen we als ChristenUnie het belang van een gezamenlijke lobby richting Den Haag ten aanzien van de krimpregio's en hun uitdagingen nogmaals onderstrepen.

Ik rond af. Er valt nog genoeg te zeggen en te wensen voor wat betreft de leefbaarheid in onze provincie. Deze Kadernota is echt kaderstellend. We zien uit naar het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023.

Mevrouw LESMAN (SP): Tijdens de vorige commissievergadering is al veel gezegd. Wij hebben onze waardering uitgesproken over de goed leesbare nota.

Toch was er nog wel wat onduidelijkheid op één punt. Op pagina 1 staat bij punt 3 heel duidelijk dat er gestopt gaat worden met de kleinschalige bewonersinitiatieven. Bij navraag bleek dit toch anders te zitten: er wordt meer vertrouwd op gemeente- en NPG-gelden, maar de provincie stopt niet met ondersteuning. Op zich was dat voor ons wel enigszins een geruststelling, maar vandaag stemmen we over deze nota en daar staat iets anders in. Vandaar het volgende amendement.

De VOORZITTER: Het amendement met nummer 7, 'Niet stoppen, maar verminderen' krijgt u zo zelf op papier te lezen, want dat hoeft u volgens het reglement van orde niet voor te lezen. Dus gaat u door.

Mevrouw LESMAN (SP): Ook hebben we onze waardering uitgesproken over de gekozen richting. In samenhang kijken naar oplossingen is volgens ons de goede kant op. Problemen hangen tenslotte ook samen. Armoede leidt tot minder kansen en minder kansen zorgen weer voor armoede. Een

slechte gezondheid leidt tot werkloosheid, maar werkloosheid leidt weer tot armoede en slechte gezondheid en minder kansen voor kinderen. Minder werkgelegenheid leidt tot krimp en krimp zorgt voor een slechter vestigingsklimaat voor bedrijven. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Het is dus heel goed om zaken ook zo op te pakken en dat kunnen we dus ook van harte ondersteunen.

Wel maken we ons nog zorgen over het beschikbare budget. Dat voelden we ook bij andere partijen en op zich sterkt ons dat wel. Wij maken ons vooral zorgen over de lokale bewonersinitiatieven. De motivatie van het College is dat de gemeente steeds vaker gebruikmaakt van wijk-, dorps- en buurtbudgetten. Op zich heel mooi natuurlijk, maar we weten ook allemaal dat bijna alle gemeenten in onze provincie voor een bezuinigingsopgave staan. Dit soort budgetten zullen daar vaker wel dan niet het slachtoffer van worden. Natuurlijk zijn er de NPG-budgetten, maar die zijn er niet voor alle gemeenten en die zijn eigenlijk ook bedoeld als plus en niet als manier om voor de rest dan maar minder te doen. Daarom de volgende motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 138, 'Bewonersinitiatieven'. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- bewonersinitiatieven een grote bijdrage kunnen leveren aan de leefbaarheid in wijken, dorpen en buurten;
- juist deze initiatieven zorgen voor betrokkenheid van inwoners;
- juist deze initiatieven zorgen voor samenhang binnen wijken, buurten en dorpen;

Overwegende dat

- het College veel minder geld beschikbaar stelt voor bewonersinitiatieven dan in voorgaande jaren;
- het College erop vertrouwt dat gemeenten dit zullen oppakken met buurt-, wijk- en dorpsbudgetten en met gelden van het NPG;
- veel gemeenten grote tekorten hebben en moeten bezuinigen;
- de NPG-gelden er alleen zijn voor de aardbevingsgemeenten;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. actief te monitoren of het aantal uitgevoerde bewonersinitiatieven op peil blijft;
2. als dit niet het geval is, in te grijpen en terug te komen bij de Staten met voorstellen voor extra budget voor deze initiatieven;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw LESMAN (SP): Ook delen wij de zorg van meerdere partijen over de toegankelijkheid van zorg in deze provincie. Daarom dienen we ook die motie mede in.

Maar ik wil er nog wel bij gezegd hebben dat volgens ons het probleem iets dieper ligt dan dat wij het kunnen oplossen. We hebben de laatste tijd de verhalen gehoord over de huisartsen die steeds bureaucratischer moeten werken en steeds meer handelingen moeten verrichten zonder dat er een patiënt bij betrokken is. Steeds meer formulieren moeten worden ingevuld. En ook laatst kregen we schrikbare berichten over dat de huisartsen wel willen doorverwijzen, maar dat er geen beschikbare plekken zijn. Ik denk dat dat meer een landelijk probleem is. Ik roep hierbij dan ook vooral alle coalitiepartijen, maar ook de andere partijen op om contact op te nemen met hun Tweede Kamerfracties om dat probleem aan te kaarten.

Mevrouw VULPES (VVD): Zoals we al eerder hebben aangegeven tijdens de commissievergadering, is leefbaarheid ook voor de VVD een heel belangrijk thema. Het raakt iedereen van jong tot oud. De focus van dit programma ligt op inkomen, arbeid en gezondheid. Dat zijn drie thema's die ons als VVD heel erg aanspreken. Werkgelegenheid, bedrijvigheid en gezondheid vormen immers de basis voor een goede leefomgeving. Hierbij wordt net als bij het NPG de brede welvaart als indicator gebruikt. Een goede woonomgeving is een randvoorwaarden voor Brede Welvaart – dat is ook al aangegeven door mijn voorgangers.

Een woonomgeving die aantrekkelijk is en perspectief biedt op werk. Een goede woonomgeving is een omgeving waar het goed toeven is voor onze inwoners en bij uitstek geschikt is om bezoekers te ontvangen. Onze provincie heeft bijvoorbeeld op het gebied van erfgoed en cultuur al heel te veel bieden.

Maar op andere gebieden zijn er nog kansen om in te investeren, waardoor recreatie en toerisme een vliegwiel kunnen zijn voor deze omgeving. Het draagt bij aan zelfbewustzijn en perspectief op werk, juist voor inwoners die graag met de handen werken. Tijdens de commissievergadering van 4 december hebben wij de ontschotting tussen de verschillende programma's van de provincie besproken. Kan de gedeputeerde toezeggen dat hij zich hiervoor gaat

inzetten? Immers, deze ontschotting kan op die manier juist voor synergie zorgen, waardoor 1+1 meer dan 2 zal zijn. Deze ontschotting tussen de verschillende beleidsvelden en programma's zoals NPG en de Regio Deal dragen bij aan het verbeteren van de Brede Welvaart.

De heer BERGSMA (CDA): Veel mensen zijn gelukkig op het platteland. Maar uit de prognoses van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat er steeds minder mensen zullen wonen op het platteland. Oftewel de bevolking krimpt. In dit Leefbaarheidsprogramma is daar aandacht voor. Maar er wordt met name gekeken naar de gevolgen hiervan en dat is volgens de CDA-Statenvructie een logisch vervolg van de prognoses van het CBS.

Echter is het voor de CDA-Statenvructie ook van belang om te kijken naar de oorzaken hiervan. Het is geen geheim dat jongeren wegtrekken van het platteland. Maar waarom trekken zij weg? Maar nog belangrijker: waarom blijven andere jongeren wel? En de jongeren die willen blijven, tegen welke problemen lopen zij aan? Is er bijvoorbeeld wel voldoende woonruimte beschikbaar? Kortom: wat hebben jongeren nodig om op het platteland te kunnen en willen blijven wonen?

Het is goed om deze feiten op een rijtje te zetten, zodat je op basis daarvan beleid kunt maken. Hier wordt op dit moment onderzoek naar gedaan door de Rijksuniversiteit Groningen. Wij vragen de gedeputeerde dit onderzoek nauwgezet te volgen en de uitkomsten hiervan goed te bestuderen. Dit zijn namelijk vragen waar een antwoord op moet komen. Deze antwoorden moeten meegenomen worden op alle beleidsterreinen die te maken hebben met de leefbaarheid op het platteland. Hiermee gaan we misschien de krimp niet stoppen, maar we geven wel een kans aan diegenen die domweg gelukkig zijn op het platteland.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ik houd het kort, want we hebben nog een druk programma. Onder dankzegging aan de gedeputeerde voor de beantwoording van de vragen die ik in de commissie gesteld had ten aanzien van de inpond en het Leefbaarheidsprogramma en de Krimpagenda. Ik wil daar direct nog wel even een opmerking over maken. Dat inpondfonds, is al gezegd, zal een druppel op de gloeiende plaat zijn. Nou, dat blijkt ook wel zo te zijn: het gaat om twintig woningen. Ik hoorde daar Forum net ook al iets over zeggen, maar volgens mij kloppen de cijfers van hun woordvoerder niet helemaal. Maar je moet ook met kleine dingen beginnen volgens mij en daar is dit een mooi voorbeeld van.

De lobby richting Den Haag inzake de korting op de verhuurdersheffing: daar wil ik het even kort over hebben. Daar ligt nog een motie van onze senator van de OSF. Die is er nog niet door, dus ik zou uw achterban op willen roepen om daar flink te gaan lobbyen. Want ik denk dat als de verhuurdersheffing opgeheven zou kunnen worden, er weer voldoende geld vrijkomt voor de woningcorporaties om echt te kunnen investeren. Want we hebben een budget van 17 miljoen – meerdere partijen hebben daar al iets over gezegd – en dat is nou niet echt geld dat tegen de plinten aanklotst, ook gelet op de vorige budgetten in de vorige periode. Dus ik zou daar toch aandacht voor willen vragen.

Inzetten op die Brede Welvaartsmonitor is natuurlijk uitstekend. Daarbij leg ik ook direct even de relatie – andere partijen hebben dat ook al gezegd – met het Nationaal Programma Groningen. Ik zou heel graag van het College een korte reactie willen hebben hoe het denkt al die zaken aan elkaar te kunnen koppelen. Ik heb dat de vorige keer in de commissie ook al gevraagd. En dat geldt voor het Woon- en Leefbaarheidsplan, we hebben ook nog de Regio Deals en het Gronings Gereedschap en zo kan ik nog wel andere dingen opnoemen die daarmee te maken hebben.

Over zorg ga ik niets meer zeggen: daar is genoeg over gezegd.

Bij de zorg die ik wel uitspreek, kom ik even bij mevrouw Lesman van de SP. Zowel het amendement als de motie die zij ingediend heeft, zal Groninger Belang gaan steunen. Want wij zien dat probleem ook.

Mevrouw TAPPEL (D66): Het containerbegrip 'leefbaarheid' vraagt om een focus op gezondheid, onderwijs en krimp naast inkomen en arbeid. De gedeputeerde heeft toegezegd om voor Delfzijl en Oost-Groningen meer samenhang aan te brengen tussen preventie en witte vlekken op de zorgkaart.

Verbeteren van leefstijl is moeilijk. Het Sociaal Planbureau Groningen zegt dat 60 procent van de Groningers dingen doen om vitaal te blijven en 75 procent vindt dat deze inzet kan verbeteren. Zij geven aan dat eenzaamheid en het ontbreken van passende huisvesting belemmerende factoren zijn voor veel Groningers. Groningers willen wel vitaler en gezonder worden, maar niet alleen. Rieneke Dijinga uit Sellinger schrijft kookboeken, waardoor diabetespatiënten kunnen afkomen van insulinespuiten. Misschien dat lokale POH's hun diabetespatiënten kunnen adviseren om samen te gaan koken in een eetgroepje en het eerste groepje waarvan alle leden insulinespuitvrij zijn, is de prijswinnaar.

Preventie concretiseren is een ingewikkeld verhaal, maar er zijn genoeg concrete voorbeelden die stimulerend kunnen werken. Een ander concreet voorbeeld zijn de buurtconciërges in Vriescheloo, Wedde en Veererveen. Zij koppelen vrijwilligers aan behoeften van ouderen. Zij koken ook voor 120 ouderen, die elkaar op deze manier leren kennen en elkaar gaan helpen. Gaat de gedeputeerde dit soort lokale initiatieven en *local heroes* bekendmaken over de hele provincie, om daarmee provinciaal preventiebeleid te concretiseren?

Bij het onderwijs wil de gedeputeerde werken aan het opschrijven van het gemiddelde opleidingsniveau. Schoolkinderen zitten op school om te leren voor later, maar hebben vaak helemaal geen idee hoe dat 'later' eruitziet. In de IMC-basis- en IMC-weekendscholen vertellen enthousiaste vrijwilligers, zoals Nobelprijswinnaar Ben Feeringa uit Barger-Compascuum aan tien- tot veertienjarigen hoe het werk eruitziet en dat als je gemotiveerd bent, je kunt worden wat je wilt worden. Welke initiatieven gaat de gedeputeerde verder ontwikkelen om het opleidingsniveau omhoog te brengen?

Dan krimp en de woningvoorraad. Het MKBA-rapport voorspelt dat de bevolkingsdaling grote gevolgen heeft voor vastgoed tussen 2020 en 2030. Er zal na 2025 sprake zijn van serieuze leegstand. De kosten voor sloop en aanpassing van eigen woningen zijn voor de particuliere eigenaren. Het MKBA-rapport berekent dat hier 69 miljoen voor nodig is. Hoe gaat het Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad gevuld worden om de kosten van aankoop en onttrekken van woningen te vergoeden vanaf 2026? Passende huisvesting is voor Groningers belangrijk, zegt het Sociaal Planbureau Groningen. Hoe kunnen particuliere huiseigenaren gebruikmaken van dit fonds? En hoe gaat GS de langetermijnvisie en –strategie invullen?

De heer HAZE (Groninger Belang): Is de fractie van D66 het met de fractie van Groninger Belang eens dat als je de verhuurdersheffing afschaft, er dan voldoende middelen vrijkomen om de problematiek waar u het over hebt, te kunnen oplossen? En dat een beetje onder het motto van 17 miljoen – dan zeg ik het even heel zachtjes: wat kun je daar niet mee doen?

Mevrouw TAPPEL (D66): Ik vraag me af of het afschaffen van de verhuurdersheffing voldoende gaat opbrengen om het tekort van de 69 miljoen die nodig is voor dat transitiefonds, op te vullen.

De heer HAZE (Groninger Belang): Maar dat is niet het antwoord op mijn vraag. Mijn vraag is: bent u het ermee eens dat we de verhuurdersheffing moeten afschaffen, zodat er in ieder geval middelen vrijkomen om dan misschien niet helemaal, maar wel grotendeels de problemen te kunnen oplossen?

Mevrouw TAPPEL (D66): Ik denk dat het afschaffen van de verhuurdersheffing een goede zaak zou zijn.

De heer RAM (PVV): De PVV vraagt zich af of het huidige budget toereikend is met alle opgaven die onze provincie te doen staan als het gaat om de krimp, de aardbevingen en de zorg. Met andere woorden: de leefbaarheid staat onder druk. De krimp betekent een groot probleem. Er is vergrijzing, urbanisatie en ontgroening: jongeren trekken weg en jongeren hebben geen betaalbare woning. Dus wij willen er nogmaals voor pleiten om ervoor te zorgen, samen met de gemeenten en natuurlijk de woningcorporaties, dat er betaalbare woningen worden gerealiseerd.

Daarnaast hebben wij ook aandacht gevraagd in de commissie voor de zorg. De beschikbaarheid van huisartsenposten in onze provincie staat onder druk. Je moet 's nachts naar het Martini Ziekenhuis toerijden als je een probleem hebt.

Een ander punt waar wij bij willen aansluiten, zijn de vragen van Forum voor Democratie over de nieuwkomers. Er gaat ook nog een stadium aan vooraf, natuurlijk. We hebben in onze provincie – daar weten we alles van – een AZC in Ter Apel en de AZC's in Delfzijl en er wordt binnenkort waarschijnlijk een AZC in Musselkanaal heropend. Ook dit zet de leefbaarheid wederom onder druk. Hoe kijkt het College hiertegenaan? Daarnaast willen we pleiten voor het centrum van Musselkanaal. Een tijd geleden is dat afgebrand. Dit ligt nog helemaal plat, er ligt alleen maar zand. Kan het College een rol spelen in de gebiedsontwikkeling in dit gebied?

De heer ZWART (PvdN): De Partij voor het Noorden heeft ook in de commissievergadering gesteld dat leefbaarheid en krimp onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn. Dat is voor ons niets nieuws en dat zal het voor u ook niet zijn. De gedeputeerde schrijft in zijn voorwoord dat hij bijzonder trots is op de Kadernota Leefbaarheid. *'Het gaat hier'*, zo staat er geschreven, *'over zorg en voorzieningen, over zorgvraag en zorgbehoeften. De provincie staat'*, zo schrijft de gedeputeerde, *'met beide benen in de samenleving en luistert naar de input.'* Het zou ook niet best zijn als zij dat niet deed. Er is een

provinciebrede aanpak en, ten tweede, er is de Krimpagenda. De gedeputeerde vindt het van groot belang dat er provinciaal en landelijk voldoende aandacht blijft voor de problematiek die met krimp samenhangt. Het derde punt is maatwerk voor onderwijs en woontevredenheid.

De gedeputeerde noemt hier drie aparte punten die elk een eigen agenda hebben. Wij zien echter één belangrijk punt: hoe lopen wij de achterstand die wij in gedeelten van Groningen hebben, in op de rest van Groningen en op de rest van Nederland?

Het doel van dit programma is om de welvaart in onze provincie te verbeteren. Als maatstaf hiervoor geldt: internationaal de Brede Welvaartsindicator (BWI). Nederland is daarbij verdeeld in veertig gebieden en drie van de negen Nederlandse krimpgebieden bevinden zich in Groningen en scoren slecht. Slecht op inkomen, slecht op arbeid, slecht op onderwijs, slecht op woongenot en slecht op gezondheid. De BWI is slecht in regio's als Delfzijl, Oost-Groningen en – zo staat er letterlijk – *'overig Groningen'*. Ik weet niet wat ik daarbij moet denken, maar ik kan me daar wel iets bij voorstellen. Daar moet iets aan gebeuren en de vraag is of je daar alleen met leefbaarheidsverbeteringen aan bijdraagt. Goed, we hebben de NPG-gelden en die zullen enig soelaas bieden in een aantal regio's. Het gevaar is ook dat er meer geïnvesteerd wordt in de stad Groningen, zodat het gemiddelde over de hele provincie omhooggaat. Maar daarmee voorkom je zeker niet dat er regio's buiten de Stad door het ijs gaan zakken.

De NPG-gelden zullen niet toereikend zijn om naast de besteding in leefbaarheid binnen de NPG-kaders ook de krimp aan te pakken in de andere Groningse regio's. We weten dat het NPG-geld daarvoor ook niet bedoeld is. Daarom wil de Partij voor het Noorden dat er actief gelobbyd gaat worden voor een nationaal krimpprogramma voor de negen krimpgebieden in Nederland. Omdat krimp en leefbaarheid zo sterk samenhangen in een krimpende regio, is het bijvoorbeeld lastig om buslijnen te handhaven die de leefbaarheid ten goede komen. Dat geldt ook voor de zorg, voor scholen en heel veel andere zaken. Omgekeerde neemt de leefbaarheid toe als je de krimp omkeert. Gezien de opmerking van de gedeputeerde als eerder gememoreerd over het blijvend belang van provinciale en landelijke politieke aandacht voor krimp, verwacht ik dat de gedeputeerde het met een nationaal krimpprogramma of met een lobby hiervoor eens zal zijn.

Ten slotte de motie over de verhuurdersheffing die op initiatief van de Partij voor de Dieren is opgesteld. Het zal u niet verbazen dat wij deze ook mede zullen indienen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Leefbaarheid heeft alles te maken met een gezonde, gelukkig makende leefomgeving. Een omgeving waar in basisbehoeften wordt voorzien. Een omgeving waarin mensen naar elkaar omzien. Een omgeving die stil is en toch bruist van het leven. Een plek waar mensen zich thuisvoelen. Een omgeving waar de zorgen om het klimaat, om lucht-, licht- en watervervuiling niet spelen. En als die problemen er wel zijn – en die zijn er – dan betekent leefbaarheid ook dat we samen de problemen herkennen, erkennen en aanpakken.

In een omgeving waar leefbaarheid het doel is – en voor welk dorp of stad in onze provincie geldt dat niet – wordt keihard samengewerkt aan het herstel van de duurzaamheid, aan het omzien naar elkaar en aan het herstel van de biodiversiteit. Een omgeving die niet gedictieerd wordt door de vervuilende industrie en een onhoudbare vervuilende en dierenonvriendelijke bio-industrie.

Een omgeving is ook pas leefbaar in de breedste zin van het woord als ook dieren het daar goed hebben. Een goed Leefbaarheidsprogramma respecteert ieder leven. Binnen dat kader past duurzaam en prettig wonen, zonder het milieu verder te belasten en tegen betaalbare prijzen.

Een belangrijke plaats in onze provincie wordt ingenomen door het areaal sociale huurwoningen. De corporaties bezitten in onze provincie 83.606 woningen om precies te zijn. Van het Oost-Groningse Acantus weten we dat zij voor een 13.000 woningen dit jaar 6,5 miljoen euro verhuurdersheffing hebben betaald. Als je dat ruwweg doortrekt naar de rest van de provincie, dan betekent dat dus dat er ongeveer 42 miljoen euro aan verhuurdersheffing is betaald. Een belasting, oorspronkelijk bedoeld om de rijksbegroting te spekken. We moeten in de ogen van de Partij voor de Dieren af van die verhuurdersheffing. Laat dat geld bij de corporaties en stimuleer ze om het in te zetten voor verduurzaming, leefbaarheid en het betaalbaar houden van de huurprijs. Daarom samen met een aantal andere partijen deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 139 die het opschrift draagt 'Afschaffing verhuurdersheffing'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren, mede namens de fracties van GroenLinks, de Partij voor het Noorden en Groninger Belang: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019, Constateerend dat

- woningcorporaties een voortrekkersrol hebben bij de transitie van de bebouwde omgeving en het leefbaar houden van dorp, stad en platteland;

- woningcorporaties een verhuurdersheffing aan het Rijk moeten betalen over de WOZ-waarde van (sociale) huurwoningen;
- woningcorporaties door de verhuurdersheffing minder kunnen investeren in nieuwbouw, leefbaarheid, verduurzaming en het betaalbaar houden van de huurprijzen;
- een groot aantal woningcorporaties bezwaar maakt tegen deze verhuurdersheffing;
- sinds eind oktober 2019 duidelijk is dat de verhuurdersheffing vooral geïnvesteerd wordt in de Randstad;
- 170 woningcorporaties hebben aangegeven, 100.000 huurwoningen (bijna) energieneutraal te willen maken;

Overwegende dat

- verduurzaming van de woningvoorraad en armoedebestrijding een van de belangrijke opgaven van het leefbaarheidsprogramma is;
- verduurzaming bijdraagt aan verbetering van de 'Brede Welvaart' én de financiële armslag van mensen met lagere inkomens verhoogt;
- verduurzaming bijdraagt aan het behalen van de klimaatdoelen;

Voorts overwegende dat

- de door afschaffing van de heffing vrijkomende middelen volledig dienen te worden aangewend voor verduurzaming en leefbaarheid;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in samenwerking met de Groninger gemeenten/VGG, de Groninger woningcorporaties, de VNG en het IPO bij het Rijk aan te dringen op afschaffing van de verhuurdersheffing en in overleg te treden over besteding van de middelen ten behoeve van verduurzaming en leefbaarheid;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer TEN HOVE (50PLUS): De Kadernota Leefbaarheidsprogramma ligt voor ons en het is duidelijk – ik heb het ook al gezegd in de commissie: het besteedbaar inkomen is hier het laagst in Nederland en vooral in sommige delen van de provincie. Qua arbeid is er dus hoge werkloosheid: echt een dieptepunt in Nederland. Het CBS geeft daar duidelijke cijfers over. Het opleidingsniveau is het laagst van Nederland in sommige gedeelten van Groningen. Gelukkig niet in de stad Groningen – dat zeg ik er met nadruk bij. De kleinste metropool van de wereld: echt, ze zijn daar goed bezig. Dus laten we daarop voorstaan en zorgen dat de mensen die van buiten de provincie komen, ook duidelijk naar de provincie kunnen komen met goed openbaar vervoer om daar hun hogere opleidingen te genieten.

Op inkomen, arbeid en gezondheid scoren we zeer laag. Dus daarop moet alle inzet zijn. Zorg moet en kan veel beter. Er komt steeds grotere druk op de zorg en het welzijn in de provincie.

Qua leefbaarheid alstublieft geen leeftijdsdiscriminatie meer, maar ik geef ook de complimenten aan het College. Er werd heel duidelijk gezegd de laatste keer in de commissievergadering dat we er voor alle Groningers zitten. Dat betekent dus ook voor alle Groningers. Ik heb ook al gezegd tijdens de commissievergadering dat ik hoop dat het College over een jaar bij ons terugkomt met hetzelfde verhaal. Die 17 miljoen is dan al op. Ik denk dat er veel geld bij moet om dit hele Leefbaarheidsprogramma in stand te houden.

Ten slotte: aan alle Zorgtafels kunnen we aanschuiven en dat doet de provincie ook. We zijn druk bezig om te zorgen dat onze huisartsen- en andere zorg weer op peil komen. We staan dan ook met onze partijnaam op de motie van de ChristenUnie. Maar wat 50PLUS graag wil – dat is ook nadrukkelijk besproken in de laatste commissie – is een conferentie, het liefst in het voorjaar, met alle betrokken partijen en vooral ook met de burgers. Dit is een vraag die bijna bij alle partijen leefde in de commissie. Alle partijen waren het daarover eens. Dus ik wil bij dezen dan ook een motie daarover indienen.

De VOORZITTER: Dan lees ik haar meteen eerst voor. Zullen we het zo doen? Dit is de motie met nummer 140, 'Conferentie zorg Groningen'. Deze motie is ingediend door de fractie van 50PLUS, mede namens de fractie van de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- op redelijk korte termijn een tekort dreigt te ontstaan in Groningen aan huisartsen;
- in de Brede Welvaartsindicator de gezondheid van Groningers een achterstand heeft ten opzichte van de 40 regio's;
- de zorg door huisartsen als belangrijk wordt ervaren in de provincie Groningen;

Overwegende dat

de provincie Groningen medeverantwoordelijk is voor de toegankelijkheid van het totale zorgaanbod;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. een conferentie te beleggen in het voorjaar van 2020 tussen de zorgpartners, gemeenten en de provincie Groningen;
 2. de nadruk te leggen op de huisartsenzorg, zorgpreventie, mantelzorg, innovatie in de zorg en de bereikbaarheid van de zorg in de provincie Groningen;
- En gaan over tot de orde van de dag!

De heer TEN HOVE (50PLUS): Ik wil graag afronden. Ik wil nog een keer duidelijk maken dat wij het ook volkomen eens zijn met het amendement en de motie die mevrouw Lesman indiende. Wij willen daar graag mee voorstemmen.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Ik heb een vraag aan de heer Ten Hove over de motie. Volgens mij hebben wij in de commissie besproken om gezamenlijk als Staten en College een conferentie te organiseren. Maar door middel van deze motie legt u het nu neer bij het College. Wat is het voordeel daarvan?

De heer TEN HOVE (50PLUS): Nou, het voordeel zal niet zozeer zijn dat het alleen bij het College ligt. Het ligt natuurlijk ook bij de Staten. Wij hebben daar ook een eigen verantwoordelijkheid in. Maar als ik het nu vastleg, dan moeten de Staten daar ook in ieder geval mee bezig. En die komen daar ook op terug en die zullen daar ook denk ik het voortouw in nemen.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Als u nu een motie indient, legt u die bij het College neer en staan de Staten voorlopig buitenspel. Hebt u zich dat gerealiseerd?

De heer TEN HOVE (50PLUS): Ja, maar ik ga ervan uit dat ik deze motie neerleg bij de gedeputeerde en wij als Staten niet buitenspel staan en hij wel contact daarover opneemt met ons wanneer hij die conferentie gaat beleggen.

De VOORZITTER: Mevrouw Den Haring, ten slotte.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Waarom hebt u dat dan niet in uw motie gezet?

De heer TEN HOVE (50PLUS): Ik denk dat dat er duidelijk in staat. Wij vragen om de conferentie.

De VOORZITTER: U was klaar met uw betoog, geloof ik. Dank u wel. Het College heeft behoefte aan een korte schorsing. Als u langer het woord had gevoerd, hadden we gezegd dat nu de lunchpauze zou volgen. Maar er is nog geen lunch en zonder lunch geen lunchpauze.

We schorsen de vergadering voor een kwartier.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Als de Statenleden hun plaatsen weer willen innemen en hun onderlinge beraadslagingen willen beëindigen, dames en heren, dan heropen ik de vergadering. Ik kan wel streng kijken, maar als u niet terugkijkt, wordt dat niks, hè?

Dan geef ik nu het woord namens het College aan gedeputeerde Van Dekken.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik dank de geachte afgevaardigden van de Staten voor al hun suggesties en kritiek op deze Leefbaarheidsnota. Ik ben blij dat de kwestie van de leefbaarheid zo breed leeft en ik ben ook blij om te zien hoeveel belang daaraan wordt gehecht. Ik denk dat dat de komende periode ook het geval zal blijven. Ik denk dat ik een aantal vragen heb dat ik in eerste instantie gewoon zou kunnen beantwoorden.

Dan gaat het allereerst even over de vraag van Forum voor Democratie als het gaat om de statushouders. Het is natuurlijk niet zo dat wij een aparte situatie creëren voor de statushouders. Er wordt geen uitzondering gemaakt in die zin. Ik denk dat het belangrijk is om dat te zeggen.

Als het gaat om de lobby in relatie tot de verkiezingen die over anderhalf jaar plaatsvinden, dan moet u dat zo zien – ik zeg dat tegen allen onder u in deze Staten – dat we met de K6, de grote krimpprovincies, bezig zijn om een politieke agenda op te zetten. Deze moet ervoor zorgen dat we op inhoud ook inderdaad tot die Nationale Krimpagenda – dat was een vraag van de Partij voor het Noorden – kunnen en willen komen. Simpelweg omdat het belang daartoe heel groot is en ik ook wel in een ander verleden heb gemerkt dat het soms wel moeilijk is om het krimpbeleid daadwerkelijk op

de Haagse agenda te zetten. Laat staan vast te zetten in verkiezingsprogramma's. Dus dat is de gedachte daarachter.

Als het gaat om het inpondfonds – ook een vraag van Forum voor Democratie – dan is het zo dat woningen moeten worden aangekocht door gemeenten. Dat kost geld en dat verlies nemen corporaties natuurlijk niet, dat is onmogelijk. Die corporaties investeren wel in het opknappen van de woningen, zodat ze daarna weer goed en voor de goede doelgroepen kunnen worden verhuurd. Dat is de achterliggende gedachte. Het klopt inderdaad – daar had de afgevaardigde van Forum voor Democratie natuurlijk gelijk in – dat als je het omrekent, het dan gaat om twintig woningen in totaal. Dat is een druppel op de gloeiende plaat, maar dat neemt niet weg dat we natuurlijk alles moeten doen, samen met de gemeenten, corporaties en ook de landelijke overheid, om ervoor te zorgen dat we dat fonds op een goede manier invullen vanwege de grote opgave die er ligt. Die opgave zit natuurlijk weer in het krimpvragestuk verborgen. Dit komt er in de kern neer op het volgende. Er worden – ook terecht, hoor – door 50PLUS heel mooie woorden over de ontwikkeling van de stad Groningen en eigenlijk de urbanisatie uitgesproken. Maar als we niet oppassen, ontstaat er een heel grote tweedeling tussen Stad en provincie en dat moeten we absoluut niet willen. Dat is ook de reden dat we aan de slag zijn gegaan met bijvoorbeeld de Oost-Groningse gemeenten als het gaat om de Regio Deals en de lobby die daar weer over loopt. Dat is eigenlijk weer een gemengde lobby, ook in het kader van de K6.

Maar in dit geval gaat het wel om het aandeel van Groningen en Groninger Belang heeft daar iets over gezegd. Ik ondersteun ook uw woorden die ik ook weer als ondersteunend ervaar. Want die gemeenschappelijke lobbykracht – of die nu lokaal, provinciaal of landelijk is – hebben we gewoon keihard nodig. En ik hoop ook oprecht dat we met z'n allen vanuit de Oost-Groninger gemeenten, de provincie en andere organisaties ervoor kunnen zorgen dat we ook daadwerkelijk die Regio Deal binnenhalen. Want dat zou enorm schelen als het gaat om bijvoorbeeld het transitiefonds, het inpondfonds en alles wat we nodig hebben om ervoor te zorgen dat de woningvoorraad ook in relatie tot de jongerenhuisvesting op orde komt.

Dat is ook het antwoord richting het CDA. Ik denk dat ik in de commissie te algemeen was als het gaat om de vraag wat de positie van jongeren en hun sociaaleconomisch perspectief, hun plek, hun wonen en hun welzijn in de provincie zouden zijn. Zij hebben hun plek te verdienen en daarom ben ik ook blij dat de universiteit ook daadwerkelijk dat onderzoek doet, zodat het ook vanuit een stuurgroep, waar wij als provincie ook actief in en onderdeel van zijn. Maar ik geef het grif toe: het CDA heeft echt een punt als het gaat om de positie van jongeren.

Want dan komen we weer op het andere verhaal: wat is nou vergrijzing en wat is nou ontgroening? Nou, 'ontgroening' betekent dat jongeren wegtrekken. Vroeger noemden ze dat de *brain drain* en die woorden mogen niet meer worden gebruikt in het krimpdebat – ik denk dat dat ook terecht is. Tegelijkertijd heb je de vergrijzing en dat betekent dat er een enorme hoeveelheid oudere mensen is die zorg, welzijn enzovoort nodig heeft en dus ook onze aandacht. Dat is ook weer de reden waarom wij vanuit de provincie hebben gezegd dat, ook al is het niet onze wettelijke taak, we ons ermee willen en zullen bemoeien. Niet omdat wij dat als provinciaal bestuur per se in onze eentje zouden willen. Nee, omdat er een oproep komt vanuit de gemeenten en vanuit de maatschappelijke organisaties, instellingen en de GGZ's die ons vragen om mee te denken. Want de opgave is zo groot dat zij dat niet alleen kunnen doen. Dat is ook de reden waarom wij hebben gezegd als provinciaal bestuur – ondanks het feit, ik benadruk het nog een keer, dat we daar geen wettelijke taak in hebben – dat we vinden dat we daaraan bij moeten dragen. Dat komt omdat wij als bestuur en u als Provinciale Staten zitten voor die inwoners van de provincie Groningen. En zeker op het terrein van de zorg ligt daar een enorme maatschappelijke uitdaging.

Dat is in hoofdlijnen de koers en de gedachte achter de leefbaarheidsnota. Ik ben, nogmaals, heel blij dat die betrokkenheid op die onderwerpen zoals wij die hebben geformuleerd, ook daadwerkelijk opgeld doen in deze Staten.

Als ik dan kijk naar bijvoorbeeld de opvattingen van de VVD om ontschotting toe te passen in lijn met de ambities van de Brede Welvaart en rekening te houden met recreatie en toerisme. Ja, dat is belangrijk. Simpelweg omdat we de welvaart hebben te verbeteren in de provincie en daardoor brede welvaart kunnen bevorderen. En ook dat we op die manier iets extra's doen aan de leefbaarheid. Ik denk dat als we dat zouden kunnen koppelen – zonder dat we direct alles op geld zouden hoeven zetten – en wel die gedachtesprong met elkaar maken, dat dat echt perspectief biedt voor de mensen in het gebied. Maar ook perspectief voor werkgelegenheid: ik denk dat dat ook enorm belangrijk is om te melden. Want in recreatie en toerisme gebeurt al wat, maar moet nog een heleboel gebeuren. Gedeputeerde Wulfse is daar ook al hard mee bezig, dus het is mooi als we dat met z'n allen ook in het kader van werk en profilering van onze mooie provincie zouden kunnen doen. Dan

raakt het ook nog eens een keer het krimpvraagstuk, dus we hopen dat we op die manier er een goede agenda van kunnen maken. Ik ben ervan overtuigd van wel.

Als ik kijk naar de Partij van de Arbeid en de bijdrage van mevrouw Den Haring – nog gefeliciteerd met uw *maidenspeech* – dan ga ik even naar een heel ander *issue*: Groningen als een van de onveiligste provincies van Nederland. De PvdA vraagt aan het College of verkend kan worden hoe het zit met de witte vlekken binnen het AED-netwerk en hoe het zit met de beschikbaarheid van de apparatuur enzovoort. Ik ben het met de Partij van de Arbeid eens dat we die verkenning zeker moeten doen. Niet alleen omdat de provincie dat per se in haar eentje moet doen, maar omdat die vraag ook komt vanuit de gemeenten: kunt u ons daarin ondersteunen? Het lijkt mij goed dat dat gebeurt. Ik ken bijvoorbeeld de oproep vanuit Stadskanaal waar de burgemeester zich daar ontzettend hard voor inzet en druk om maakt. Ik heb daar ook met haar over gesproken. Ik snap dat. Maar het is niet zo dat we direct alles kunnen onderzoeken en alles maar direct kunnen oplossen, daar zit gemeenschappelijkheid in. Laat dat de opdracht zijn van ons allen hier.

Als het gaat om GroenLinks en de informele en formele zorg: ik geloof dat ik die toezegging in de commissie al wel heb gedaan. Maar die wil ik hier nogmaals beamen, zodat het ook maar eens is vastgelegd in de uitvoeringsagenda van het Leefbaarheidsprogramma. Dus die toezegging doe ik graag.

Ik denk dat als het gaat om de inbreng van het CDA, ik die toezegging al heb gedaan als het gaat om de positie van de jongeren, die nogmaals natuurlijk onze warme aandacht wel degelijk verdienen.

Ik had ook nog een vraag van D66. Die gaat over de initiatieven met betrekking tot ontwikkeling op het gebied van het onderwijsniveau – daar ging het in de kern om. Ja, daar hebben we natuurlijk belang bij. Maar niet alleen wij, de onderwijsinstellingen waar we mee samenwerken natuurlijk ook. Het gaat dan om het verbeteren van het opleidingsniveau. Bovendien wordt als het gaat om de inhoud van de Regio Deal daar ook het nodige over gezegd, omdat we samen met de onderwijsinstellingen programma's willen opzetten die meer inwoners – heel belangrijk – een startkwalificatie willen gaan geven. Ik denk dat we daar straks bij Groningen@Work het ook nog wel over zullen hebben. Dat moet natuurlijk wel aansluiten bij de vraag die er leeft op de arbeidsmarkt. Het vergroot simpel de kansen op een baan. Dus die inzet zal zeker worden gepleegd.

Dan wil ik even te kijken naar een aantal moties. Ik kijk allereerst naar de motie van 50PLUS om een conferentie te beleggen in het voorjaar van 2020 met de zorgpartners en de gemeenten in de provincie Groningen. Met de nadruk op huisartsenzorg enzovoort, enzovoort. Het lijkt mij een prima motie om het zo te doen, maar – dat was wel terecht, die oproep van de Partij van de Arbeid – dat we dat natuurlijk wel in gemeenschappelijkheid hebben te doen. Want anders wordt het ook wat eenzijdig en dat willen we niet.

De heer TEN HOVE (50PLUS): Ja, graag daarop reagerend. De motie is iets veranderd naar aanleiding van inderdaad wat de PvdA zei. 50PLUS heeft samen met de Partij voor het Noorden de motie opgesteld en die iets veranderd om juist de samenwerking met Provinciale Staten daar ook in te betrekken. Dus vandaar de nieuwe motie die door mij wordt overhandigd aan de voorzitter.

De VOORZITTER: Dus die dient u straks nog in. Volgens mij spoort het met het betoog van de gedeputeerde, als ik het zo hoor.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik heb dat vermoeden ook dat dat zomaar het geval kan zijn. Ik riep er net toe op, dus dat moet goedkomen.

Dan kijk ik naar de inderdaad uitvoerige motie van de ChristenUnie als het gaat om bereikbare en toegankelijke zorg. Ook die motie kunnen we overnemen. Want de punten waartoe opgeroepen wordt, worden meegenomen in het overleg met de verschillende groepen en tafels. Er zijn bijvoorbeeld verschillende Zorgtafels waar we deze onderwerpen uitermate goed kunnen bespreken. Ik vind het ondersteunend voor het beleid. Bovendien maakt het ook wel uit als een aantal politieke partijen zegt dat zij dit op deze manier willen: dan hebben we er weer een aantal extra ambassadeurs bij als het gaat om het vraagstuk van de zorg en de oplossingen die daarvoor nodig zijn.

Ik zit nu te kijken naar de motie van de SP. Die gaat erover of het aantal uitgevoerde bewonersinitiatieven op peil blijft. Als dat niet het geval zou zijn, zouden we dan moeten ingrijpen en terugkomen bij de Staten met voorstellen. We monitoren natuurlijk de uitkomsten van het Leefbaarheidsprogramma en dat hebben we ook aangegeven in de kadernota, zeg ik richting de SP. In de commissie heb ik ook gezegd dat we inzetten op de grotere bewonersinitiatieven. Dat is een trend van de laatste jaren en die zullen en blijven we ondersteunen omdat daar een groot belang in schuilt. Bovendien kennen we helemaal geen initiatief op het gebied van voorzieningen dat niet een

bewonersinitiatief is. Dus ik denk dat dat belangrijk is om te zeggen. Voorts heb ik ook nog gemeld dat wij onze ogen niet sluiten voor initiatieven die heel relevant zijn. Het is alleen het financieel kader: we hebben te roeien met de middelen die we hebben. Dat bepaalt waar de prioriteit ligt binnen de Kadernota Leefbaarheidsprogramma. Straks in de uitvoeringsagenda, die naar ik zomaar vermoed in januari of februari naar u toe wordt gestuurd, kunt u zien op welke manier wij dat zouden willen doen. Dus deze motie nemen wij niet over.

Mevrouw LESMAN (SP): Ja, ik ben blij om te horen dat er in ieder geval gemonitord wordt op de uitkomsten van het Leefbaarheidsprogramma. Maar wat er nu gedaan als u de motie niet wilt overnemen om te komen met extra budget en dat er gaten vallen? Wat wordt er dan met de uitkomsten van die monitoring gedaan?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik heb net gezegd richting de SP en de Staten dat we te roeien hebben met de financiële riemen die we hebben. We blijven oog houden voor de bewonersinitiatieven. We hebben ook de voorkeur liggen bij de grote en tegelijkertijd sluiten we onze ogen niet voor andere. Maar dat moet wel binnen de financiële kaders. Wij als GS kunnen niet zomaar gratis geld beloven, terwijl we het niet hebben. Dat is nu eenmaal de uitkomst van de coalitieonderhandelingen.

Mevrouw LESMAN (SP): Ik vraag u ook niet om zomaar geld tevoorschijn te toveren. Ik vraag om terug te komen bij de Staten voor extra geld, mocht dat nodig zijn. We maken ons erg zorgen over het budget voor deze leefbaarheidsnota. Ik denk dat dat ook bij meerdere partijen zo gevoeld wordt. Dus wij vragen niet om zomaar extra geld bij te leggen, wij vragen om terug te komen bij de Staten voor extra budget. U zegt dat er minder budget is: dat is een keuze. Dus een keuze, gemaakt door deze coalitie. Wij staan niet volledig achter die keuze, maar het is natuurlijk geen natuurwet of iets dergelijks.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, want als het Coalitieakkoord had bestaan uit een natuurwet, dan had ik gevreesd voor het voortbestaan van hetzelfde College. Ik zeg u toe – dat heb ik in de commissie al eerder gedaan – dat wij zicht willen blijven houden op alles wat er aan financiering op bewonersinitiatieven ligt. Maar tegelijkertijd hebben wij onze prioriteiten gesteld. Ik ga mijn antwoord niet anders geven dan dat ik dat in de commissie heb gedaan. We hebben er natuurlijk oog voor.

Dan ligt er een motie van de Partij voor de Dieren, GroenLinks en andere als het gaat om de afschaffing van de verhuurdersheffing en dat in samenwerking met de Groninger gemeenten/VGG, de Groninger woningcorporaties, de VNG en het IPO bij het Rijk aan te dringen op afschaffing van de verhuurdersheffing. Die motie raden we af. Het is in eerste instantie toch echt landelijk beleid. Er moet ook een uitspraak komen over de verdeling van de middelen. Ja, als het gaat om die verdeling van die middelen, gaan wij daar natuurlijk in eerste instantie niet over. We kunnen een oproep doen en we kunnen van alles en nog wat proberen, maar ik denk dat het niet per se onze rol is.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Betekent dat we nooit meer gaan lobbyen voor iets? Ik bedoel, dit is toch wel een belangrijk ding. Het is bijna 50 miljoen euro die we kunnen gebruiken voor duurzaamheidszaken en dergelijke. Dus wat ik de gedeputeerde nu hoor zeggen, is dat het een rijksding is. Ja, dat is de gaswinning ook, dat is de zoutwinning ook. Gaan we dan helemaal niks meer doen richting Den Haag?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, zo werkt het niet. Natuurlijk blijven we lobbyen en zullen we dat ook doen vanuit de relevantie vanuit het Coalitieakkoord dan wel bij meerderheid opgedragen door moties vanuit Provinciale Staten. Maar op dit dossier denk ik dat in eerste instantie toch echt de Tweede Kamer zelf aan zet is en niet wij.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, klopt het nu dat ik de gedeputeerde hoor zeggen dat wij voor andere dingen wel lobbyen, maar niet hiervoor omdat u dat niet relevant genoeg vindt?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nou, er is maar weinig wat ik niet relevant vind. Maar de vraag is even wat prioritair is, bekeken vanuit het Coalitieakkoord en vanuit Gedeputeerde Staten. Dus in die zin is het antwoord 'nee'.

De heer ZWART (PvhN): Ik wil hier toch graag even op doorgaan, want dit is iets wat hier in Groningen speelt, waar onze woningbouwcorporaties enorme lasten van hebben. Wat ik begrijp – en ik hoop dat de gedeputeerde dat wil bevestigen, of niet – is dat hij het niet relevant genoeg vindt om hiervoor te gaan lobbyen in Den Haag. Ik zet daar mijn vraagtekens bij.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik heb niet gezegd dat het niet relevant is. Ik heb gezegd dat als je de lobby voert, die lobby dan in eerste instantie via de Tweede Kamer op de beste manier tot zijn recht zou kunnen komen. Ik zou adviseren het ook op die manier te doen. Tegelijkertijd heb ik al in mijn eerdere bijdrage gezegd dat we natuurlijk de Krimpagenda en de krimplobby hebben, waarin van alles en nog wat samenkomt. Dus dit zou er ook weer onderdeel van kunnen zijn. Maar bij deze motie zeggen we: niet op deze manier. Het is in die zin ook geen provinciale taak.

De heer ZWART (PvhN): Ik hoor de gedeputeerde wel zeggen dat als de Staten in gezamenlijkheid vraagt een dergelijk motie uit te voeren, de gedeputeerde wél genegen is om deze lobby te doen. Klopt dat?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Als er een meerderheid is voor een motie en die wordt opgelegd aan Gedeputeerde Staten, dan kun je er twee dingen mee doen. Of je gaat ermee aan het werk, of je ontraadt haar. Of je doet er niks mee. Ik ben niet het type dat zegt dat hij niks doet. Maar ik zeg dat de inhoud van deze motie hier strategisch richting de verhuurdersheffing niet per se wijs is.

De VOORZITTER: De heer Zwart, de allerlaatste keer.

De heer ZWART (PvhN): De allerlaatste keer concluderend – voor de pauze, dan: als wij op dit moment zeggen dat we deze motie willen laten uitvoeren, heb ik het dan goed begrepen dat de gedeputeerde zegt dat hij haar ook gaat uitvoeren?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nou, als er een meerderheid in Provinciale Staten is die zegt tegen mij als gedeputeerde dat ik een motie moet uitvoeren, dan heb ik wel geleerd in mijn politieke werk dat dat een normale gang van zaken is.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ja, ik schrik hier ook wel een klein beetje van, omdat wij volgens mij ook een lobby gedaan hebben om de gasmeter naar nul te krijgen. Ik zie dit eigenlijk niet in een heel ander licht. Daar hebben we met elkaar voor moeten strijden, dat is uiteindelijk gelukt. Dat geldt voor de verhuurdersheffing volgens mij ook. U en ik weten dat het om bijna 2 miljard euro gaat wat er omgaat in die heffing. Ik hoor u zeggen dat het op dit moment strategisch niet slim is. Maar wanneer is het dan strategisch wel slim om daarmee aan de slag te gaan?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik volg de discussie over de verhuurdersheffing natuurlijk ook. Ik zie ook wat er aan politiek resultaat wordt geboekt binnen de Tweede Kamer als het gaat om bijvoorbeeld kortingen op die verhuurdersheffing. Ik heb ook gezien dat er bijvoorbeeld korting van 100 miljoen is afgedwongen door de Tweede Kamer. Maar de beste lobbystrategie als het gaat om het eventueel verdwijnen van de verhuurdersheffing zou volgens mij toch echt gaan via de verkiezingsprogramma's op weg naar de nieuwe Tweede Kamer. Bovendien weet ik echt niet wat dit kabinet de komende periode nog van plan is als het gaat om de huurdersmarkt, de woningmarkt enzovoort. Ik volg het wel nauwgezet, maar ik vraag me af of de verhuurdersheffing of de afschaffing daarvan prioriteit heeft. Dus ik wel met reden aan de slag en niet onzinnig.

Mevrouw LESMAN (SP): Ja, ik werd net toch wel een beetje getriggerd. Want ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat hij met een aangenomen motie drie dingen kan doen. Hij kan haar ontraden – nou, dat kan dan al niet meer, natuurlijk. Maar hij kan haar ook naast zich neerleggen of hij kan haar uitvoeren. Volgens mij kan hij maar één ding doen met een aangenomen motie en dat is uitvoeren. Ja, althans, misschien kan hij haar letterlijk naast zich neerleggen maar dat lijkt me toch niet wenselijk.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik snap denk ik wel wat de Socialistische Partij hier zegt. Maar je kunt met een motie – dat heb ik zo geleerd – echt allerlei dingen doen. Je kunt haar overnemen, afwijzen, negeren enzovoort. Uiteindelijk is de vraag wat je keuze is en wat je politieke lot dan gaat worden. Maar het is echt zo dat er vele varianten zijn op de vraag wat je met een motie doet. Zo werkt het politieke democratische spel nu eenmaal. Meer heb ik er ook niet aan toe te voegen, dus

ik probeer gewoon eerlijk antwoord te geven. Maar als een motie wordt ingediend en aangenomen, heeft een bestuurder – een minister of wie dan ook – die motie natuurlijk gewoon keurig uit te voeren.

Mevrouw LESMAN (SP): Nou, dan ben ik blij om dat te horen.

Dan is er ook nog het punt of dit kabinet er nog wat mee gaat doen. Nou, misschien niet, maar ik weet ook dat bepaalde processen lange tijd in beslag kunnen nemen. Dus is het misschien wel een goed idee om daar alvast mee te beginnen en onze partijen vast te bewerken in de Tweede Kamer.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Zeg dat tegen uw eigen fractie en zeg dat tegen de andere.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Hoor ik de gedeputeerde nu zeggen dat hij een dergelijke lobby onzinnig vindt, om op te komen voor de corporaties en voor onze huurders?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, natuurlijk heb ik dat niet gezegd en dat weet mevrouw Voerman ook dondersgoed. Ik heb gezegd: waar leg je de prioriteit en op welke manier vind je de juiste weg naar Rome? In dit geval is er een vraag geweest en die heb ik negatief beantwoord. De vraag was: moet dat via het provinciaal bestuur en daar is het antwoord van deze Gedeputeerde Staten op dat wij dat niet op deze manier doen. Dat is de kern van deze boodschap, niet meer en niet minder.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik hoorde echt de gedeputeerde 'onzinnig' zeggen in combinatie met dit verhaal. Dus daar houd ik maar even bij.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Even in reactie op mevrouw Voerman: deze gedeputeerde vindt niet snel iets onzinnig – dat u het wel weet. Ja, dat mag ik dan wel gezegd hebben, maar ik zou vooral niet met die termen aan de haal gaan.

Volgens mij heb ik daarmee bij alle moties een advies gegeven.

De VOORZITTER: Er hangt nog één amendement en er is nog een interruptie van de heer Ram. Laten we de heer Ram geven nog een vraag te stellen. Mag ik de aanwezige leden verzoeken om de conversaties een beetje te dempen? We hebben één gesprek en dat gaat hier via de microfoons – dank u wel.

De heer RAM (PVV): De PVV had een aantal vragen gesteld over Musselkanaal, met name ook over het centrum dat een tijd geleden is afgebrand. Is de gedeputeerde bereid om een rol te spelen in die gebiedsontwikkeling?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, klopt, daar heeft de PVV vragen over gesteld. Wij zijn al een tijdje in overleg met de gemeenten en de mensen vanuit Musselkanaal om daar het nodige op te doen. Dus dat klopt, dat doen we.

De heer RAM (PVV): Op welke termijn verwacht de gedeputeerde daarbij een resultaat te bereiken?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dat past eigenlijk een beetje meer bij de uitvoeringsagenda van de Kadernota. Maar zodra er een ontwikkeling is, lijkt me het goed dat ik die aan u meld. Maar het is natuurlijk allemaal in samenspraak met alles wat Musselkanaal is. Het zal u niet verbazen dat we het punt leefbaarheid – want dat punt maakt u – daar absoluut onder de aandacht zullen brengen.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ik heb nog een andere vraag die onbeantwoord is. Die ging over de terugkeer c.q. de heropening van het AZC in Musselkanaal. Dat heeft tot heel veel veiligheidsproblemen geleid, het is ook de leefbaarheid die daar onder druk staat. Hoe kijkt het College daartegenaan?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dat lijkt mij in eerste instantie een zaak van de gemeente zelf, samen met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers. We houden natuurlijk vanuit de provincie – maar dat doet u ook als Staten – elke maatschappelijke ontwikkeling, wat die ook is, in de gaten.

Ik zit even te zoeken naar mijn antwoord op het amendement van de SP. Ja, ik heb daar al eerder en expliciet een antwoord op gegeven. Want ik heb gezegd dat we niet willen stoppen met kleinschalige bewonersinitiatieven, maar dat we wel de prioriteit leggen bij de grote

bewonersinitiatieven. Dat heeft dus te maken met de financiële kaders en dat is dus hetzelfde antwoord – niks minder dan dat.

Mevrouw LESMAN (SP): Ik heb dat antwoord van de gedeputeerde gehoord en ik heb ook aangegeven dat we daarover ook enigszins gerustgesteld waren. Maar het punt is alleen dat dat niet in de nota staat. We stemmen straks over de nota, niet over het woord van de gedeputeerde. Dus is het dan niet slimmer om het te wijzigen? Ik bedoel, ik heb geen extreme dingen geroepen in het amendement. Als het aan mij had gelegen, had er wat anders gestaan. Maar ik denk dat dat niet wenselijk is.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, het wordt een beetje een tekstueel spel. Ik heb al gezegd wat we in de toekomstige uitvoeringsagenda willen opnemen. Dus nee, dat ga ik niet doen.

Mevrouw LESMAN (SP): Ja, het is een tekstueel spel. Maar laten we wel wezen: het is een tekst. We hebben juist de complimenten gegeven voor de goede leesbaarheid van deze nota. Dit is geen ingewikkelde zin. Er staat letterlijk: *'Daarom kan de provinciale inzet hierop stopgezet worden.'* Het is niet wat de gedeputeerde zegt, dus laten we zorgen dat dat allemaal op elkaar aansluit zodat we allemaal over hetzelfde verhaal stemmen.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ook in de commissie heb ik al gezegd hoe we daar vanuit GS tegenaan kijken. We moeten financieel herprioriteren en moeten oog blijven houden enzovoort. Dus ik voel niks voor deze tekstuele wijziging.

De heer PESTMAN (FvD): Nog een vraag aan de gedeputeerde. Het ging om die twintig woningen, maar toch moet er zo expliciet in staan dat er bijzondere aandacht voor statushouders is. Daar heeft de gedeputeerde net wel een beetje wat flauwtjes overheen gepraat. Maar kan ik hieruit concluderen dat u beslist geen onderscheid gaat maken, dat dat geen voorrangsgroep is en dat dat er eigenlijk uit had gekund?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, wat u interpreteert is wat anders dan dat ik het interpreteer. Wij doen niet aan voorrangsbeleid. Maar er is wel een bijzondere situatie waar het om de statushouders gaat. Daar hebben wij simpelweg mee te maken. Die werkelijkheid hoeven wij ook niet te ontkennen. Zonet werd er een vraag gesteld over een mogelijke komst van vluchtelingen richting Musselkanaal. Dat is volop in discussie en gesprek momenteel. Iedereen gelijk, iedereen anders, maar iedereen verdient wel een gelijke behandeling. Dus op die manier redeneer ik en redeneren de gemeenten en ik denk dat dat de juiste manier is om het zo te doen.

De heer PESTMAN (FvD): Nou, het geeft toch een beetje het gevoel dat de een wat gelijkjer is dan de andere. Maar laten we het hierbij maar houden.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, daarover ben ik het niet over eens met de vertegenwoordiger van Forum voor Democratie. Maar dat weet hij ook wel.

De VOORZITTER: Daarmee is de gedeputeerde aan het eind van zijn betoog gekomen. En ik heb mij laten vertellen dat om 12.50 uur warme hapjes binnen zouden komen en die worden met de minuut minder goed. Dus zou ik de vergadering nu willen schorsen voor een halfuur.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering.

Wie willen het woord voeren in tweede termijn? Zal ik beginnen met de heer Ten Hove? Want die heeft iets met een motie van doen. Mag ik uw aandacht voor de heer Ten Hove?

De heer TEN HOVE (50PLUS): De gedeputeerde gaf net al aan dat hij achter de motie stond die wij ingediend hadden. Daar is een klein weerwoord op geweest van de Partij van de Arbeid. Wij hebben dat bij de motie gevoegd en daardoor is er een groot aantal andere partijen dat gezegd heeft de motie mede te ondersteunen. Dus de motie van 50PLUS en – die moet ik niet vergeten – de Partij voor het Noorden hebben we iets breder opgesteld. En bedankt, gedeputeerde.

De VOORZITTER: Omdat we nog aan de slag moeten met de distributie, lees ik heel zorgvuldig het dictum voor van de volgende motie. Dit is de motie met nummer 141, 'Zorgconferentie Groningen'. Deze motie is ingediend door de fractie van 50PLUS, mede namens de fracties van de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang en de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- op redelijk korte termijn een tekort dreigt te ontstaan in Groningen aan huisartsen;
- in de Brede Welvaartsindicator de gezondheid van Groningers een achterstand heeft ten opzichte van de 40 regio's;
- de zorg door huisartsen als belangrijk wordt ervaren in de provincie Groningen;

Overwegende dat

- de provincie Groningen medeverantwoordelijk is voor de toegankelijkheid van het totale zorgaanbod;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. samen met de Provinciale Staten, een conferentie te beleggen in het voorjaar van 2020 tussen de zorgpartners, gemeenten en de provincie Groningen;
2. de nadruk te leggen op de huisartsenzorg, zorgpreventie, mantelzorg, innovatie in de zorg en de bereikbaarheid van de zorg in de provincie Groningen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer HAZE (Groninger Belang): Ik kom toch in de tweede termijn hier weer naar voren, omdat ik het idee heb dat ik nog niet echt een duidelijk antwoord gekregen heb op de vraag die ik aan GS gesteld heb. Hoe zorgt u ervoor dat alles Regio Deals, Gronings Gereedschap en dat soort zaken aan elkaar gekoppeld gaan worden? Dan refereer ik even aan het stuk, waar met name bij punt 2 op bladzijde 1 staat – en ik citeer: *'In het aardbevingsgebied wordt de komende jaren vanuit het NPG ook veel in leefbaarheid geïnvesteerd. Dit vraagt om slim verbinden met provinciale inzet.'* In het verlengde dus van mijn eerste vraag ten aanzien van al die deals die er allemaal lopen, is ook mijn vraag of dit ook afgestemd gaat worden met het Programmabureau NPG en eventueel met de toetsingscommissie.

Daarnaast kom ik nog even terug op de opmerking die de gedeputeerde gemaakt heeft ten aanzien van de motie van de SP. Misschien zou ik toch weleens graag van de gedeputeerde willen weten wat hij nu met die motie op het moment dat zij gewoon aangenomen wordt. Ik bedoel – mevrouw Lesman begon er ook al over – je kunt daar dingen mee doen. Maar wij mogen er toch vanuit gaan dat op het moment dat er een motie in deze Staten aangenomen wordt, de gedeputeerde deze Staten wel serieus neemt.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Wie verder? Niemand? De gedeputeerde.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): De motie over de zorgconferentie van 50PLUS is aangepast. Wij hebben gezegd dat we die onderschrijven, dus die gaan we ook gewoon uitvoeren als GS.

Als het gaat om de heer Haze van Groninger Belang over de verbinding tussen het NPG en de toetsingscommissie: ja, dat zal moeten en dat zal ook gerealiseerd moeten worden, want dat hebben we met z'n allen zo afgesproken. Dus dat gaan we doen. Vanuit het Leefbaarheidsprogramma wordt er dan ook nog gewerkt met regionale arrangementen. Voor elke deel van de provincie wordt daar inhoud aan gegeven. Dat zult u ook straks zien in het uitvoeringsprogramma en ook dat wordt daar onderdeel van. Dus we proberen – en dat moeten we ook gewoon doen – zo synergetisch mogelijk te werken, omdat dat belangrijk is voor alle inwoners van deze provincie.

Nog een punt van de heer Haze. Aangenomen moties moeten natuurlijk gewoon worden uitgevoerd, dat lijkt me evident.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Daarmee bereiken we het eind van de beraadslagingen en is er gelegenheid om stemverklaringen ingediend. Er is een amendement ingediend en amendementen gaan altijd voor. Wie wil er een stemverklaring indienen over het amendement? Ik begin bij de indiener, mevrouw Lesman.

Mevrouw LESMAN (SP): Ja, eigenlijk heel kort samengevat: er staat A, we doen B, maar we laten A staan. Wij laten het amendement dus ook gewoon staan.

Verder stemmen wij in met de motie tegen de verhuurdersheffing.

De VOORZITTER: Anderen nog over het amendement? Het gaat over het amendement nu. Niemand?

Dan gaan we het amendement nu in stemming brengen. Dat is amendement nummer 7, titel 'Niet stoppen, maar verminderen'. Wie is er voor dat amendement? Voor dat amendement stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV en de Partij voor het Noorden. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de ChristenUnie, D66, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Het amendement is verworpen.

Dan gaan we beginnen met de moties. Wie wil er een stemverklaring afleggen over de moties? Ik zag als eerste de arm van de heer Pestman.

De heer PESTMAN (FvD): Wij willen graag een stemverklaring afleggen op motie 139 van de Partij voor de Dieren over de afschaffing van de verhuurdersheffing straks. Wij zullen voorstemmen bij deze motie. Alleen, het dictum is ons te ruim en daar zijn we het niet helemaal mee eens. Het zou zo moeten zijn dat het vooral voor lagere huren en verbetering van eventueel zonder de verduurzaming van de woningenbestand. Maar evengoed gaan wij met deze motie mee.

Mevrouw TAPPEL (D66): Wij stemmen ook mee met deze motie. Het is weliswaar rijksbeleid, maar het geeft uitvoeringsruimte voor woningbouwcorporaties en ruimte voor verduurzaming.

De heer RAM (PVV): Motie 137, ingediend door de ChristenUnie: er staan heel veel sympathieke punten in de motie. Alleen, bij het dictum staat dat ouderen langer thuis moeten blijven. Wij vinden dat een slechte zaak. Verzorgingstehuizen worden al gesloten en de mantelzorg staat al onder druk. Dus om die reden kunnen we deze motie niet steunen.

Dan motie 139. Dezelfde lijn als Forum voor Democratie: wij zullen voor deze motie stemmen, met de kanttekening dat wij geen geld willen naar de verduurzaming.

De heer TEN HOVE (50PLUS): Even heel kort: wij zullen voor de motie nummer 139 stemmen van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw VULPES (VVD): Wij stemmen voor de motie van de ChristenUnie, 'Bereikbare en toegankelijke zorg'. Hoewel het geen provinciale taak is, vinden wij dit wel een heel belangrijk onderwerp. Wij mogen ons ook zorgen over de huisartsenzorg.

De motie voor de zorgconferentie gaan wij niet steunen.

De motie over de afschaffing van de verhuurdersheffing steunen wij ook niet. Ondanks dat wij haar wel een sympathieke motie vinden, is het iets wat op rijksniveau geregeld moet worden en het grijpt in op de bedrijfsvoering van de woningcorporaties. Wij vinden dat wij dat niet moeten doen.

De heer ZWART (PvvhN): Over motie 137: daar zullen wij ook tegenstemmen, met name vanwege het laatste punt in het dictum. Wij vinden dat heel duidelijk een gemeentelijke taak.

De heer BERGSMA (CDA): Wij zullen tegen motie 139 stemmen, omdat wij dit geen taak vinden van de provincie.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Wij zullen ook tegen de motie over de verhuurdersheffing stemmen. Niet omdat we per definitie tegen het afschaffen daarvan zijn, maar omdat we het geen provinciale taak vinden.

De VOORZITTER: Ik kijk nog eens even rond of er nog mensen zijn die ik heb gemist. Dat is niet het geval. Dan kunnen we gaan stemmen over de moties.

Dat begint met motie 137, 'Bereikbare en toegankelijke zorg in Groningen'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid, 50PLUS en het CDA. Wie is tegen? Tegen stemmen de fracties van de PVV en de Partij voor het Noorden. Dat betekent dat de motie is aangenomen.

Dan motie nummer 138, titel 'Bewonersinitiatieven'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. En dat betekent dat de motie is verworpen.

Dan motie 139, 'Afschaffing verhuurdersheffing'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Wie stemmen er tegen deze motie? Tegen deze motie stemmen de fracties van de ChristenUnie, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Dat betekent volgens mij dat de motie is aanvaard. Klopt dat? Dat is het geval.

De motie met nummer 140, 'Conferentie zorg Groningen' is ingetrokken.

Dan de motie met nummer 141, 'Zorgconferentie Groningen' (aangepaste versie van motie 140). Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van Forum voor Democratie, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, de PVV, 50PLUS, de Partij voor het Noorden en de Partij van de Arbeid. Wie stemt tegen? Tegen deze motie stemmen de fracties van de SP, GroenLinks, de VVD en het CDA. Dat betekent dat de motie is aangenomen.

Dan heb ik nog de voordracht zelf voor u in de aanbieding. Zijn er nog fracties die een stemverklaring willen afleggen bij de voordracht zelf?

Mevrouw LESMAN (SP): Wij zullen tegen de voordracht stemmen, ook vanwege het amendement. Ik vind er te veel onduidelijkheid in zitten, een nota moet overeenkomen met de woorden van de gedeputeerde.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wij zullen voor de voordracht stemmen, maar wel onder het voorbehoud dat er dus goed gekeken moet worden naar burgerinitiatieven en dat er goed geëvalueerd moet worden.

De VOORZITTER: Wie verder? Verder niemand, hè? Dan gaan we stemmen.

Wie is voor de voordracht? Voor deze voordracht stemmen de fracties van de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden en het CDA. Wie is tegen? Tegen de voordracht stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democraten en de PVV. Dat betekent dat de voordracht is aanvaard.

C. Kadernota Groningen@Work 2020-2023

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik probeer het zo kort mogelijk te doen, zodat na mij de anderen ook nog tijd hebben.

Als het MKB wil innoveren in het plan, kunnen ze natuurlijk gebruikmaken van subsidie. Fijn zou het zijn als dit voor het gehele traject beschikbaar zou kunnen zijn vanaf de experimenteerfase tot productie. Hoe denkt de gedeputeerde dit met dit kader in de uitvoering te garanderen?

MKB-banen zorgen ook in het verlengde voor leefbaarheid in onze provincie en voor banen moeten mensen ook goed opgeleid worden. Echter missen wij hier het praktijkonderwijs en het speciaal voortgezet onderwijs. Helaas zijn er veel vroegtijdige schoolverlaters of is de aansluiting naar gepast werk er bijna niet. Het is beter om dit te voorkomen, zodat doorstroming ook echt doorstroming is. Onze vraag aan het College: wordt met deze onderwijsvormen ook overlegd?

GroenLinks wil een provincie waarin iedereen mee kan doen en gelijke kansen krijgt. Groningen@Work biedt hier kansen voor om dit concreet te maken. Wij verzoeken het College dit mee te nemen in de uitwerking. Ook zouden we dit graag terugzien in de indicatoren in de Begroting en de Jaarrekening. Zou de gedeputeerde willen kijken hoe dat vormgegeven kan worden?

Ook vinden wij een eerlijke beloning belangrijk en zouden we graag zien dat de provincie aangeeft bij bedrijven dat dat een belangrijk thema is. Net als de verplichting voor grote bedrijven en overheden om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan te nemen. Kan het College aangeven of dit met bedrijven en gemeenten besproken kan worden?

De heer ENGELKENS (PvdA): Zoals in de commissie al is verwoord, kan de PvdA-fractie zich vinden in de voorgestelde kaders voor het beleid gericht op stimuleren van de Groningse economie en de Groningse arbeidsmarkt. Meer werk en minder werkloosheid: aan de ene kant via digitalisering en verduurzaming de concurrentiepositie en de toekomstbestendigheid van het MKB proberen te vergroten, aan de andere kant de focus op de aanbodkant van de Groningse arbeidsmarkt, inzet op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, ondersteunen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van een leven lang ontwikkelen.

Wat betreft de laatste hebben we als PvdA-fractie nog een vraag. Die is eigenlijk een beetje blijven liggen in de commissie. Er wordt heel erg ingezet op het stimuleren van een leven lang ontwikkelen. Het College wil dit doen via het stimuleren van de leercultuur bij bedrijven en het

versterken van de individuele leercultuur. Prima ambitie, maar wij zouden als PvdA-fractie graag willen weten hoe en op welke manier hier samen met de partners op wordt ingezet en of we op de hoogte gehouden kunnen worden.

Over toezeggingen gesproken: de PvdA-fractie is blij dat het College ons in de commissie een aantal toezeggingen heeft gedaan. Allereerst: de subsidie aan Route Arbeid, een project waar kwetsbare jongeren van school naar werk begeleid worden, wordt voortgezet. Een tweede toezegging: het College ziet evenals de PvdA-fractie dat er bij diverse gebiedscoöperaties, zoals bijvoorbeeld het Zuidelijk Westerkwartier en Oost-Groningen, mooie ontwikkelingen en innovaties plaatsvinden op het gebied van voedsel, hennepeteelt en aardappelen. Het College gaat kijken hoe en waar het hierin een faciliterende rol kan spelen – ook prima. En als laatste het derde punt: het College heeft toegezegd dat we meer inzicht en overzicht krijgen in de effectiviteit van de werkgelegenheidssubsidies. Levert een subsidie daadwerkelijk het aantal fte's op zoals ons dat dikwijls wordt beloofd?

Ten slotte de Regio Deal Oost-Groningen: mooi, die eensgezindheid en samenwerking in Oost-Groningen. Het kan dus wel. De provincie werkt mee, nu Den Haag nog.

Ter afronding: de PvdA-fractie kan instemmen met het voorliggend besluit.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ik draai nu een aantal maanden mee hier en ik blader af en toe een kadernota door. Dat is niet echt een hobby van mij, maar ik moet het nu doen natuurlijk in het kader van mijn Statenwerk. Mijn ervaring is beperkt, maar ik weet één ding: in het bedrijfsleven, waar ik vandaan kom, zou je met dit document echt helemaal nergens komen. Sterker nog, als je deze plannen zou presenteren, dan vlieg je er onmiddellijk met je ambtelijke koffiemok uit. Het document getuigt van niets en overtuigt nog minder.

In de bijgaande brief zit er wel wat aanvullende informatie. Er zijn nieuwe bedrijven aangetrokken, zo'n 2.500 nieuwe banen, maar er staat nergens in hoeveel Groningers ermee aan het werk zijn geholpen. Veel bedrijven halen hun expertise uit het buitenland, dus het kan best zo zijn dat subsidies verdwijnen om buitenlandse krachten naar Nederland te halen. Wij vinden eigenlijk dat die banen voor de Groningers zijn bedoeld. Dus hoeveel banen zijn er nou eigenlijk naar echte Groningers gegaan?

Ik lees ook nergens iets echt concreets over de afgelopen vier jaar. Wat ging er nou goed? Wat is er gedaan? Wat ging er mis? Wat kunnen we leren of verbeteren? Wat kan er worden gecontinueerd? Het is eigenlijk best vreemd dat er zo blanco wordt ingegaan in zo'n stuk.

Het lijkt op aangedrongen tunnelvisie, opgelegd door klimaathysterie. Zelfs als de provincie een werkgelegenheidsprogramma presenteert, gaat het over CO2-reductie. Dat is echt ronduit ridicuul. Het is echt tekenend voor de dwangneurose waardoor ons huidige bestuur is gevangen, redenerend vanuit hun hypothese, vergezeld van idealistische vergezichten en aannames. Wij vrezen dat deze beperkte visie blokkeert waarvoor het echt is bedoeld: namelijk het geld weer ongemoeid naar programma's kan worden uitgegeven voor groene links elitevriendjes en het grootkapitaal en niet naar de banen voor de Groningers.

We moeten inderdaad een Leven-Lang-Leren, staat erin. Ik vond de vorige keer in de commissie dat de scholing wat slecht was uitgewerkt. Het gaat maar over een leercultuur: ik vind dat meer iets voor een SM-club, als ik eerlijk ben. Maar goed, je weet het maar nooit, hè? De bestuurder is van de PvdA, dus die schijnen daar erg van te houden. Allemaal in het kader van Leven-Lang-'Leren'. Er ligt een verantwoordelijkheid bij het individu zelf. Maar goed, meer is er eigenlijk niet te vinden daarover. Het is een beetje inhoudsloos gepruttel.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Niet over het voorgaande, de heer Van der Werf moet zelf maar weten wat hij privé verder doet.

Maar in ieder geval, Forum heeft het over 'echte' Groninger banen. Maar wat ziet Forum als 'echte' Groninger banen?

De heer VAN DER WERF (FvD): Nou, dat is een baan die gaat naar een bewoner van de provincie Groningen. Als je hier een datacenter aantrekt met subsidies en daar komen vervolgens mensen uit het buitenland in te werken, dan kun je best zeggen dat je hier extra banen hebt gecreëerd. Maar die zijn niet naar Groningers gegaan. De bedoeling van een programma als Groningen@Work is natuurlijk om mensen hier in Groningen aan het werk te helpen. Dat mis ik eigenlijk een beetje in het stuk dat ik gezien heb. De onderbouwing van de cijfers – als er al cijfers gegeven worden – vind ik erg summier, maar dan wordt daar verder niet op ingegaan. Dus dat is een beetje mager in mijn optiek.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, ik vraag me dan het volgende af. Volgens mij zijn er meer banen gecreëerd en die worden hier ook mee gecreëerd, ook voor bijvoorbeeld sociale werkplaatsen,

zodat er wel veel meer doorstroming is. Je hebt ook veel banenkansen. Dat gaat natuurlijk meer dan over een datacenter. Volgens mij komt dat ook naar voren in het stuk. Is Forum het dat met mij eens?

De heer VAN DER WERF (FvD): Nou, ik ben het er in zoverre mee eens dat er dus inderdaad banen bijgekomen zijn. Maar we zitten in een hoogconjunctuur, er is economische groei. Dat is eigenlijk een landelijke trend. Dus wat er ontbreekt, is de onderbouwing in hoeverre Groningen@Work daar de afgelopen vier jaar aan heeft bijgedragen. In hoeverre is het niet gewoon een onderdeel van de economische groei, zoals we die in de rest van Nederland ook hebben gehad?

De heer DE WIT (CDA): Laat ik beginnen met dat ik het niet sjiek vind dat een zekere politieke kleur – in dit geval niet mijn politieke kleur – vergeleken wordt met een zekere bezigheid in vrije tijd. Dat zal ik in ieder geval bij Forum voor Democratie nooit doen.

Maar dan een inhoudelijke opmerking. De afgelopen periode hebben wij in deze provincie ingezet op het MKB om te kijken wat kansrijke sectoren zijn en hoe we ook kunnen zorgen dat we vragen vanuit het bedrijfsleven kunnen beantwoorden en kijken wat we ermee kunnen doen. We kiezen daarbij een aantal punten dat we belangrijk vinden. Een aantal van die punten heeft Forum in de commissie ook genoemd. Meneer Van der Werf zit namens Forum voor Democratie in deze fractie, maar ook in het bedrijfsleven. Is het niet juist belangrijk dat je, naast dat je alleen maar zelf als overheid van alles kunt schrijven, juist ook vraaggestuurd moet werken?

De heer VAN DER WERF (FvD): Vraaggestuurd werken in de zin van dat je bedrijven eigenlijk de vrije loop moet laten en hen niet erin laten sturen hoe zij die banen gaan creëren? Begrijp ik het zo goed?

De heer DE WIT (CDA): Nou, volgens mij weet meneer Van der Werf wat ik bedoel. Maar ik zal proberen het te verduidelijken. We hebben een aantal sectoren uitgekozen waarvan we denken dat we hier in Groningen een belangrijke rol daarin kunnen spelen. Dat levert werkgelegenheid op, dat levert een goede positie op, daarmee onderscheiden wij ons van andere provincie omdat er meerdere bedrijven zijn die graag hier willen zitten. Op dat moment ga je die bedrijven benaderen en vragen stellen wat zij nodig hebben om ervoor te zorgen dat je hier een toekomstperspectief hebt. Dan heb ik het bijvoorbeeld over digitalisering, dan heb ik het bijvoorbeeld over alles rond de verduurzaming van de groene chemie waardoor we hier werkgelegenheid houden.

De heer VAN DER WERF (FvD): Nee, ik vind het stuk eigenlijk uiterst mager als het hierom gaat. Ze hebben het bijvoorbeeld over zorg in het algemeen. Zorg is heel erg breed: dat gaat over assistenten van huisartsen, dat kan ook over laboranten gaan. Dat is bij digitalisering eigenlijk idem dito zo. Ik zie nergens uitgewerkt wat voor digitalisering men bedoelt. Men gaat het vervolgens hebben over groene waterstof, kolencentrales worden er zelfs in genoemd. CO2-reductie heeft niets met digitalisering te maken. Ik zou graag willen zien waar er nou precies tekorten zijn, wat voor opleidingen dat nou precies zijn, hoeveel mensen we daar nodig hebben, wat de prognoses zijn, hoeveel geld we per onderdeel daarvoor gaan reserveren, wat voor doelstellingen we daar nou precies aan verbinden, hoe we deze doelstellingen specifiek maken, meetbaar, realistisch, acceptabel en tijdgebonden.

Dat kun je natuurlijk doortrekken naar allerlei andere sectoren, maar ik wil dat soort cijfers gewoon zien. Waar gaat dat geld nou eigenlijk naartoe? Dan kun je wel zeggen dat je het maar overlaat aan het bedrijfsleven en zij dat maar moeten uitzoeken. Op het moment dat je geld reserveert, dan moet je doelstellingen, vind ik althans, formuleren. Ze moeten meetbaar zijn, je moet ook met resultaten komen. Ik heb totaal geen resultaten gezien van de afgelopen periode, ik zie geen doelstellingen voor de komende periode. Ik vind het slecht onderbouwd.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, laten we het er maar op houden dat we het niet met elkaar eens zijn. Als CDA-fractie lezen wij toch echt wat anders.

De heer VAN DER WERF (FvD): Nou begrijp ik best dat er nog geen uitgewerkte deelprogramma's zijn. Maar als een kadernota al zo slecht onderbouwd is, hoe kunnen dan de deelprogramma's goed uit de verf komen?

Wat ik nog wel even wil zeggen over dit stuk, is het volgende. De vorige keer hebben we het hier in de commissie ook al over gehad en toen vond het hele kartel hier het allemaal geweldig en men gaf elkaar schouderklopjes over hoe geweldig het stuk wel niet was. Dat Statenleden dat niveau aan de dag leggen, is prima. Maar wat ik eigenlijk echt bijzonder vind is dat hier met dit hele stuk een

hele ambtelijke molen is gemoeid. Hier hebben ambtenaren maanden aan gewerkt, inclusief hun afdelingshoofd en verantwoordelijk gedeputeerde en ik zie nergens kwaliteit of inhoud. En dan vind ik toch wel heel erg kwalijk.

Ten slotte hebben wij hier twee moties die wij mede indienen. De eerste is die van de SP en wij gaan ook nog een motie mede indienen van D66, die gaat over meer voor de digitalisering, die gaat eigenlijk wat concreter daarop in. Het klinkt een beetje vreemd, want wij zijn het eigenlijk helemaal niet eens met deze kadernota, dus we willen ook het liefst hem eigenlijk terugsturen en opnieuw maken, met doelstellingen erin en dan ook meetbaar en specifiek. Maar ondertussen willen we eigenlijk ook die motie van D66 steunen, dus misschien kan die motie onderdeel worden van een nieuwe kadernota. Dat zou mooi zijn.

De heer FRENAY (SP): Vorige week woensdag plaatsten wij reeds kritische kanttekeningen bij deze nota en de reactie van gedeputeerde Van Dekken nam onze twijfels niet weg. We hebben toen de suggestie gedaan, de nota terug te nemen en een betere te maken, maar aan die suggestie is tot op heden geen gevolg gegeven – helaas. Ik zeg nadrukkelijk 'helaas', want het is niet dat wij de voorstellen in deze nota allemaal nou zo verkeerd zouden vinden, maar vooral omdat deze nota veel te vaag en te algemeen is. Nergens wordt het voorgestelde beleid vertaald in concrete afspraken en/of concrete verwachtingen over de te behalen resultaten.

De nota staat vol goede bedoelingen, dat zeker. Ruim dertig keer – ik heb geteld – lezen we dat de provincie *'gaat inzetten op (...)'*. Maar waar die inzet toe moet leiden, wordt nergens concreet gemaakt. Dat betreuren wij zeer, want het gaat hier om belangrijke zaken: het inlopen van de economische achterstand en passende werkgelegenheid voor alle Groningers.

De enige concrete doelen vinden wij in het tabelletje met indicatoren. Een werkgelegenheidsgroei van 0,6 procent in 2020 en een schamele 0,2 procent in de jaren daarna. Onze vraag – ik herhaal hem nog maar eens een keer: zijn deze bescheiden groeidoelen voldoende om de ambitie enigszins waar te kunnen maken? Als je niets kunt voorspellen, zoals de heer Van Dekken in de commissie meermaals betoogde, wat is dan in hemelsnaam de betekenis van deze indicatoren? Dit leidt tot mijn volgende vraag aan het College: wanneer vindt het College dat het beleid geslaagd is? Op welke resultaten mogen wij als PS het College beoordelen? Voor ons is deze vraag van grote betekenis en ik neem aan dat het niet alleen voor onze fractie geldt, maar voor iedereen in deze zaal. Het gaat hier immers om twee kerntaken van de volksvertegenwoordiging: kaders stellen en controleren. Twee taken die nauw samenhangen. Want hoe kunnen wij controleren als er geen kaders worden gesteld?

Aanvullend op deze fundamentele vraag nog enkele andere zaken. In de nota lezen we dat gesprekken en bijeenkomsten met bedrijven, onderwijs, kennisinstellingen en overheden aan de basis liggen van deze kadernota. Betekent dat ook dat deze gesprekspartners het voorgestelde beleid onderschrijven? Hebben de gesprekspartners zich aan de centrale ambitie gecommitteerd?

Speerpunten zijn verduurzaming, digitalisering en arbeidsmarkt. Wij hebben de indruk dat deze speerpunten vooral defensieve speerpunten zijn: 'als we dit niet doen, wordt het allemaal veel slechter'. Het gaat dus om behoud van werkgelegenheid. Dat is uiteraard heel erg belangrijk, maar voor Groningen niet voldoende. We missen offensieve speerpunten, plannen waarmee we extra en nieuw werk realiseren – vooral natuurlijk voor de mensen die nu thuiszitten. Zijn die plannen er? Graag horen wij er meer over.

In de commissie vroegen bijna alle partijen extra aandacht voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Dat lijkt ons ook erg noodzakelijk. Dat is in onze provincie een groot probleem. De nota brengt dit probleem echter in het geheel niet in kaart. Om hoeveel mensen gaat het? Wat voor werk is vooral nodig om deze mensen weer aan de slag te krijgen? En gaan we dat soort werk ook proberen hiernaartoe te halen? Om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te krijgen, is meestal – en zeker in het begin – extra geld nodig. Eerder dan economisch is het dus sociaal beleid waarover we hier spreken. Wij pleiten daar zeer voor. Maar hoe past dat in deze nota en binnen de beschikbare budgetten? Welke economische maatregelen zijn juist bij uitstek gericht op deze doelgroepen? Wat kan en wil de provincie voor deze doelgroepen concreet bereiken? Krijgen wij nog een aparte nota over dit belangrijke onderwerp?

In de nota lezen wij ook dat er een nieuw plan in de maak is voor een passend instrumentarium van leningen, participaties, innovatiesubsidies enzovoort. Onze vraag: wanneer is dat plan gereed en is het College voornemens dat plan nog met ons te delen? Mogen wij daar nog wat van vinden?

Ik rond af. Niet omdat ik alles gezegd heb wat er over deze nota te zeggen valt, maar wel omdat een discussie over ambities, rollen, doelen en concreet te behalen resultaten veel meer tijd vraagt dan hier nu beschikbaar is. Wat ons betreft nemen we daarvoor de tijd. Ik herhaal ons verzoek

uit de commissie om de nu voorliggende kadernota even te parkeren en de tijd te nemen een betere te maken.

De heer ENGELKENS (PvdA): Ja, er wordt echt heel veel gezegd door de SP. Ik heb een aantal concrete vragen. Bent u het in feite wel eens met de kaders die nu voorliggen?

De heer FRENAY (SP): Nou, als de kaders helder waren, dan zou ik op die vraag een antwoord kunnen geven.

De heer ENGELKENS (PvdA): Nou, volgens mij zijn die kaders helder. Maar het is aan u om te zeggen of u het ermee eens bent of niet. Of u achter de kaders gaat staan of niet. Want volgens mij zijn de kaders wel duidelijk, anders kan ik ze wel even opnoemen.

De heer FRENAY (SP): Nou ja, uit uw vraag begrijp ik dat u van mijn betoog niet zo heel veel begrepen hebt. Want de kern van mijn verhaal is nu juist dat de kaders ontbreken.

De heer ENGELKENS (PvdA): Oké, dan is mijn vervolgvraag dit.

De VOORZITTER: En tevens de laatste.

De heer ENGELKENS (PvdA): O, oké. De vorige periode was uw eigen gedeputeerde verantwoordelijk voor Groningen@Work en voor de werkgelegenheid. Als je beide kadernota's naast elkaar legt, dan verschillen ze weinig op inhoud. Dus eigenlijk zegt u met terugwerkende kracht dat u met wat u eigenlijk hier hebt gedaan namens uw eigen gedeputeerde, het eigenlijk helemaal niet eens was. Wat is uw reactie daarop?

De heer FRENAY (SP): Ik heb beide nota's niet zo naast elkaar gelegd. Als het waar is wat u zegt, dan is het goed dat ik nu in deze Statenfractie zit.

De VOORZITTER: Dat is een hoopvolle conclusie, geloof ik, van uw woordvoering.

De heer FRENAY (SP): Ja, ik vind het ook een beetje een flauwe vraag, maar goed.

Ik was bijna aan het eind van mijn verhaal. Ik kondigde een motie aan. Die overhandig ik u bij dezen.

De VOORZITTER: Dan ga ik haar voorlezen. Dit is de motie met nummer 142, '@Work!, maar dan beter'. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fracties van Groninger Belang, Forum voor Democratie en de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- de voorliggende Kadernota Groningen@Work niet aan bovengenoemde eisen voldoet;
- het College van GS niet uit zichzelf bereid blijkt te zijn de voorliggende Kadernota terug te nemen, een betere versie te maken en die later aan PS voor te leggen;

Overwegende dat

- een kadernota de volksvertegenwoordigers in PS in staat moet stellen, hun kerntaken 'kaderstelling' en 'controle' naar behoren uit te oefenen;

Besluiten om

1. over voorliggende Kadernota Groningen@Work geen besluiten te nemen;
2. GS op te roepen zo spoedig mogelijk met een verbeterde versie te komen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer FRENAY (SP): Nog enkele laatste woorden. Wij hadden deze motie liever niet ingediend. Beter was geweest – veel beter – om in de voorbereiding van deze nota meer energie te steken en actiever de dialoog met deze Staten aan te gaan. Want er leven in dit huis veel goede ideeën over hoe het economisch beleid veel beter zou kunnen. Daar hebben we in de commissie al veel over gehoord en vandaag zijn we er opnieuw getuige van geweest. maar goed, 'beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.' En een paar maanden uitstel lijkt ons geen bezwaar.

Ten slotte – ik herhaal mijn woorden van daarnet: het gaat hier om zeer belangrijke zaken zoals het inlopen van onze economische achterstand en passende werkgelegenheid voor alle Groningers.

De heer MIESEN (VVD): Met Groningen@Work staat meer werk en minder werkloosheid centraal. We investeren in scholing en in onze banenmotor, het MKB. We lezen positieve cijfers: de werkloosheid daalt en inmiddels is die gedaald naar een percentage of 4. Groningen is echter nog wel koploper in Nederland met het hoogste werkloosheidspercentage van alle provincies. Daarom zijn we blij met de genoemde doelen: werkgelegenheidsgroei, een lage werkloosheid en een hoge arbeidsparticipatie. Laten we ervoor zorgen dat Groningen over een paar jaar niet meer die lijstjes aanvoert.

Wij hebben de focus op digitalisering en bouwen hiermee aan een toekomstbestendig MKB. We verduurzamen de chemie en versterken onze innovatieve ICT-sector. Ook zijn we blij te lezen dat we de digitalisering nog meer gaan benutten en we zijn benieuwd naar de aankomende Digitaliseringsagenda.

Graag zouden we nog iets meer focus zien op Oost-Groningen en de krimpgebieden. Daar heeft de gedeputeerde in de commissie ook al aandacht aan besteed.

En zoals ook al benoemd – en ook door de VVD-fractie regelmatig aangehaald – zouden we bij de uitwerking van de programma's en projecten inderdaad graag meetbare doelen zien en opvolging van de resultaten en ook dat heeft de gedeputeerde in de commissie toegezegd.

Ook vragen wij aandacht voor de arbeidsmarkt in Duitsland, waar we toch van denken dat er meer inwoners van onze provincie daar aan de slag zouden kunnen gaan. In de commissie maakte ik nog een opmerking die zo geïnterpreteerd zou kunnen worden dat wij heel negatief waren over de EDR. Dat was niet de bedoeling: daar zijn wij redelijk positief over. Alleen, wij zijn nog steeds van mening dat daar nog wel wat meer kan gebeuren.

Buiten deze punten hebben wij er zeker het vertrouwen in dat het in de uitwerking goedkomt. Ik denk ook dat het een kadernota is – even ingaand op een aantal andere sprekers. We stellen hierin de kaders en wij hebben bijzonder veel vertrouwen erin dat ons College daar in de uitwerking netjes mee omgaat.

Mevrouw HORENGA (CDA): Werken en wonen en bovenal genieten: dat is wat je iedereen gunt. Maar het een gaat niet zonder het ander. De economie draait om mensen, om een waardevolle samenleving waarin iedereen met zijn of haar talenten kan bijdragen. Daarbij gaat het niet altijd over 'sneller', 'groter', 'best' en 'beter', maar over 'goed is goed genoeg'. Het CDA is trots op onze ondernemerschap en innovatie van de Groningse ondernemers. Allemaal moedige mensen die zich elke dag weer inzetten voor de toekomst van Groningen.

Wij zijn deze kadernota als een vertrekpunt. De concrete stappen die gezet moeten worden, gaan hun weg vinden in de uitvoeringsnota, die wat ons betreft er niet snel genoeg kan komen. Graag geven wij de gedeputeerde onze prioriteiten mee. Wij zijn erg enthousiast over de Kansrijke Leerweg en wij zien deze werkwijze graag ook in andere sectoren ingezet worden. We moeten blijven werken aan een goede aansluiting tussen onderwijs en werk. Groningen is rijk aan grondstoffen. Dit moeten we ten positieve aanwenden voor de werkgelegenheid, zonder dat dit ten koste gaat van Moeder Aarde.

Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt hebben een extra steuntje in de rug nodig. Hierbij moeten we een wirwar aan regels voorkomen. MKB is onze banenmotor – de VVD refereerde daar al aan. Zij zorgen voor meer dan 80 procent van onze werkgelegenheid. Dit moeten wij koesteren door innovatie en duurzaamheid te stimuleren. De internationale positie van Groningen als kennisregio kan nog verder worden uitgebouwd. Ook kleinschalige en innovatieve projecten verdienen ruime aandacht.

Ik kom tot een afronding. Ooit hoorde ik iemand zeggen, die maar moeilijk aan het werk kwam: "Als je werkloos bent, is vakantie niks aan." Het mag duidelijk zijn: het CDA gunt iedereen een fijne vakantie.

De heer FRENAY (SP): Ik heb nog een vraag aan mevrouw Horenga. Ik geef u de complimenten voor uw bijdrage van daarnet.

Mevrouw HORENGA (CDA): Dank u wel.

De heer FRENAY (SP): Want in uw voordracht beluister ik vier of vijf kaderstellende voorwaarden, die u nu toevoegt aan de voorliggende nota. Bent u het met mij eens dat het wenselijk zou zijn geweest als die voorwaarden al in de nota hadden gestaan?

Mevrouw HORENGA (CDA): Ik heb deze aandachtspunten nog even specifiek toegelicht, maar die heb ik ook uit de nota gehaald. Het gaat er ons nu om om de volgende stap te maken om over te gaan naar de uitwerking.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Groningen@Work: we hebben daar al heel veel over gezegd tijdens de commissievergadering. Groningen@Work is op zich heel goed en de Kansrijke Leerweg en dat soort dingen zijn allemaal ook positieve punten. Maar als je goed naar deze kadernota kijkt – tenminste, met de blik zoals een kadernota zou moeten zijn – delen wij de kritiek van de SP. Wij vinden het te vaag. Niet voor niets is dat er nu al partijen in deze ronde, die zelf alweer kaders gaan aangeven. De Partij van de Arbeid pikt er toezeggingen uit die nog even gemarkeerd worden, D66 komt nog met een motie om nog wat kaders aan te geven.

We hadden liever die informatie en die kaders erbij gehad in dit stuk en niet pas in de uitvoeringsnota. Ik vind het erg jammer dat dat niet gebeurd is, wat ons betreft een gemiste kans. Want dat we bezig moeten met de economie in Groningen, dat we bezig moeten met de opleidingen, dat is wel duidelijk. Maar mij wordt niet duidelijk aan de hand van deze nota hoe we het dan precies gaan doen. Dat heb ik ook al uitgebreid in de commissie aan de orde gesteld.

Tot zover en we steunen daarom ook de motie van de SP.

Mevrouw TAPPEL (D66): Ondanks de historisch lage werkgelegenheid in Groningen van 4,5 procent is de mismatch tussen de beroepsbevolking en het MKB in onze regio groter dan elders. De gedeputeerde heeft toegezegd om in vier netwerkbijeenkomsten relaties te leggen en afspraken te maken tussen kleine bedrijven en het VMBO- en MBO-onderwijs. Wat gaat de gedeputeerde nog meer doen om de noodzaak van Leven-Lang-Leren en investeren in veiligheden bij kleine bedrijven aan de orde te stellen?

Technologische ontwikkelingen, digitalisering en robotisering zorgen voor een nieuwe dynamiek op de arbeidsmarkt en veranderende eisen aan werknemers. Recent heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen waarmee de Scholingsalliantie Noord verder kan. De gedeputeerde heeft toegezegd om zich in te spannen, over de muren van de sectorfondsen heen, teneinde de technologische ontwikkelingen eerder beschikbaar te stellen aan het onderwijs, waardoor mensen wendbaarder worden. D66 is blij met deze toezegging en ziet in de komende jaren graag de concreet uitgewerkte plannen tegemoet.

Een grote groep mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt heeft niet geprofiteerd van de economische groei. Initiatieven als de Kansrijke Leerweg en het 1.000-Banenplan zetten in op het ondersteunen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en voortijdige schoolverlaters. Het 1.000-Banenplan heeft inmiddels 622 duurzame banen opgeleverd. D66 ziet via de Kansrijke Leerweg in de ICT-sector mogelijkheden om buiten het reguliere onderwijs innovatieve ICT-leertrajecten aan vroegtijdige schoolverlaters en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan te bieden. D66 roept GS op om de komst en vestiging van aanbieders van dit soort innovatieve ICT-leertrajecten naar Groningen te halen en om die reden dienen wij een motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 143, 'Innovatief leren in ICT-sector'. Deze motie is ingediend door de fractie van D66, mede namens de fracties van 50PLUS, de PVV, Forum voor Democratie en de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- de provincie Groningen streeft naar lagere werkloosheid en hogere arbeidsparticipatie in 2030;
- de provincie Groningen de ICT-sector wil stimuleren vanuit speerpunt 'digitalisering' door de toegang tot kapitaal, talent en markt te verbeteren;
- de Kansrijke Leerweg een werkzame methode is om kandidaten met een afstand tot de arbeidsmarkt op te leiden tot vakmensen, maar de ICT-sector nog niet benoemd is als sector binnen de Kansrijke Leerweg;

Overwegende dat

- Groningen een ICT-sector heeft die werk geeft aan 11.000 mensen;
- de sector een continue vraag heeft naar nog meer geschoold personeel;
- er ondanks de personeelsvraag toch een aanzienlijke groep inwoners geen emplooi vindt omdat die binnen het reguliere onderwijs niet de gewenste kwalificaties heeft kunnen halen;
- er sinds enige jaren voor vroegtijdige schoolverlaters innovatieve leertrajecten bestaan, zodat zij wel de gewenste kennis leren;
- met deze kennis en opgeleide mensen de ICT-sector sterker zou kunnen maken;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. voorwaarden te scheppen voor het stimuleren van de vestiging van organisaties die innovatieve leertrajecten aanbieden buiten het reguliere onderwijs, zodat vroegtijdige schoolverlaters of anderen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen worden onderwezen in de ICT-sector;
 2. innovatieve leertrajecten binnen de ICT-sector te integreren in de Kansrijke Leerweg;
- En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw TAPPEL (D66): Er is in totaal 4,3 miljoen beschikbaar voor verduurzaming en digitalisering van het MKB en 1,2 miljoen voor de arbeidsmarkt. Een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en een lerende economie moeten het gevolg zijn. D66 wil graag ambitieuze uitvoeringsprogramma's zien van de gedeputeerde om onderwijs en arbeidsmarkt beter op elkaar af te stemmen.

De heer RAM (PVV): De kritiek van de SP en ook de inhoudelijke kritiek van Forum op het stuk deelt de PVV: de onderbouwing ontbreekt. Ja, wat zijn nu daadwerkelijk de resultaten die behaald zijn met het vorige programma? De keuzes zijn wat ons betreft te ideologisch en niet gebaseerd op de echte economische werkelijkheid. Veel sectoren ontbreken ook in het stuk.

Een goed punt is de digitalisering en ook een goed punt is de focus op het MKB. Daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 144, 'Platform digitalisering MKB'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- de provincie digitalisering van het MKB als speerpunt heeft opgenomen in de Kadenota;
- de digitalisering van het MKB van cruciaal belang is voor de komende vijf jaar om als bedrijf te overleven;
- er een platform digitalisering MKB ontbreekt;

Overwegende dat

- ondernemers zelf het beste kunnen bepalen waar hun bedrijf behoefte aan heeft om hun verdienmodel te verbeteren, maar vaak niet alle deskundigheid in huis hebben om de volgende stap te maken;
- kennisinstellingen zoals de RUG, de Hanzehogeschool en de NOM deze kennis wel hebben;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. in samenwerking met gemeenten een platform digitalisering MKB te faciliteren in samenspraak met kennisinstellingen en de NOM;
 2. als doel vast te leggen, de digitaliseringsagenda voor het MKB voor de langere termijn te borgen;
- En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): Daarnaast is er ook nog een TNO-rapport met een onderzoek naar de werkgelegenheidseffecten van het Klimaatakkoord. Op de lange termijn zijn die werkgelegenheidseffecten nul komma nul. En dat is toch wel zorgelijk, aangezien in dit programma duurzaamheid een van de centrale opgaven is. Daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 145, 'Duurzame werkgelegenheid verdampt als sneeuw voor de zon!'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Groninger Belang:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- TNO in zijn verkenning 'Verkenning werkgelegenheidseffecten van klimaatmaatregelen' heeft geconcludeerd dat op de lange termijn klimaatneutraal- en duurzaamheidsmaatregelen netto geen extra werkgelegenheid oplevert;
- verduurzaming een centrale opgave is in de Kadernota Groningen@Work 2020-23 en als doel heeft om werkgelegenheid te laten groeien;

Overwegende dat

- uit het TNO-onderzoek blijkt dat verdringingseffecten van het duurzaamheidsbeleid een negatief effect hebben op andere sectoren (een burger kan een euro maar één keer uitgeven);
- dit haaks staat op de doelstelling om meer Groningers aan het werk te helpen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. in samenwerking met TNO een vervolgonderzoek op te zetten om de verdringingseffecten van deze Kadernota in kaart te brengen;

2. dit te delen met de Provinciale Staten en met verbetervoorstellen te komen;
En gaan over tot de orde van de dag!

De heer VAN DER LAAN (PvhN): We hebben deze kadernota al een paar keer doorgenomen. We vinden de nota vooral beschouwend en constaterend. We missen concrete acties en uiteindelijk een doorvertaling van de constatering naar de Groningse arbeidsmarkt. De kadernota is in dit geval vooral een opsomming van feiten en gegevens, een soort CBS-beschouwing. We missen misschien wel politieke kleur daaraan. Misschien is dat ook wel heel lastig met zes Collegepartijen, maar op deze manier is die onvoldoende om de Groningse arbeidsmarkt, die voor grote uitdagingen staat, klaar te stomen voor de toekomst. We missen bijvoorbeeld concrete en uitdagende doelstellingen en verbanden.

Maar misschien zijn er verzachtende omstandigheden: er ligt wellicht nog een aantal Europese structuurfondsgelden op de plank waarvan nog niet duidelijk is of die het noorden worden gegund. Misschien kan de gedeputeerde daar straks iets over zeggen.

Maar al met al: onvoldoende. Dat is ook de reden waarom we met onder andere de SP een motie hebben ingediend om de kadernota te herschrijven.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De voorliggende kadernota is een van de vele en zal uiteindelijk omgezet moeten worden in beleid. Met als de kaders bijvoorbeeld het NPG.

Met dit onderwerp als kapstok – het gaat immers om werk, mensen, economie – wil ook de Partij voor de Dieren een motie indienen die oproept om bij ieder beleidsstuk – dus niet alleen rond dit onderwerp – een klimaat- of duurzaamheidsparagraaf toe te voegen. Met andere woorden: bekijk nou eens wat de ecologische voetstap is van beleid alvorens het goed te keuren. Kijk hoe negatieve effecten bijgestuurd kunnen worden en maak dit beleidsdocument inzichtelijk. We roepen GS op om daartoe zo snel mogelijk een voorstel te doen hoe te komen tot een regelmatige evaluatie met betrekking tot de gewenste doelstelling. Dus inzicht op impact van klimaatproblematiek en eventuele bijsturingmogelijkheden. Hier is de motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 146, 'Klimaatparagraaf'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Constaterende dat

- er een uitzonderlijk grote inspanning zal moeten worden geleverd om de in gang gezette klimaatverandering te beperken tot een niveau waarbij geen ernstige gevolgen voor de mensheid optreden;
- 195 landen hiertoe in december 2015 een akkoord hebben gesloten dat zich richt op het beperken van de opwarming van de aard tot anderhalve graad Celsius;

Overwegende dat

- iedere overheid datgene dient te doen wat binnen haar invloedssfeer ligt om bij te dragen aan het realiseren van bovengenoemde doelstelling;
- er naast het energieverbruik vele andere factoren en beleidsterreinen zijn die een grote invloed hebben op klimaatverandering (mobiliteit, landgebruik, voedselproductie et cetera);
- de aanpak van de klimaatverandering dus niet slechts op het terrein van het energiebeleid dient te worden vormgegeven;
- verschillende overheden, waaronder de provincie Gelderland en Noord-Brabant, standaard een klimaatparagraaf toevoegen aan hun beleidsvoorstellen;
- het toevoegen van een klimaatparagraaf Provinciale Staten inzicht kan geven in de impact van beleidsvoorstellen op de klimaatproblematiek en in de mogelijkheden om negatieve invloeden te beperken en positieve invloeden te maximaliseren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. zo spoedig mogelijk een voorstel te doen voor een uitvoerbare en effectieve toevoeging van een klimaatparagraaf;
2. het eerste jaar regelmatig met Provinciale Staten te evalueren of de klimaatparagraaf in de vigerende vorm bijdraagt aan de gewenste doelstelling – te weten meer inzicht in de impact van het voorstel op de klimaatproblematiek en bijsturingmogelijkheden – en uitvoerbaar en effectief is;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ENGELKENS (PvdA): Ja, toen ik deze motie las, dacht ik in eerste instantie: ja, hebben we dit nou eigenlijk wel nodig? Of heeft de Partij voor de Dieren dit eigenlijk wel nodig? Want volgens mij

bent u zelf hier, welke voordracht er ook voorbijkomt, de politieke waakhond en wijst u ons op de duurzaamheidseffecten en de effecten op het klimaat. We hebben het zonet nog beleefd: er komt een voordracht langs en die gaat over sport. En dat eindigt bij voedselbosjes bij de Partij voor de Dieren.

Los daarvan heb ik nog even streng naar de motie gekeken. In die zin kunnen we ermee instemmen, maar zou ik aan u willen vragen of u zou willen kijken naar bullet 2, want dat vinden we als Partij van de Arbeid wel heel erg ver gaan. Dat lijkt ons wel onpraktisch en onrealistisch. Zou u daarnaar willen kijken?

De VOORZITTER: Dat is een lange aanloop naar een vraag. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik weet zo niet helemaal meer wat er in bullet 2 stond. Dus dat zou ik even naar moeten kijken, dus dan zouden we even moeten schorsen om daarover te praten. Voor de rest ben ik heel blij met uw complimenten. Natuurlijk zijn wij de waakhond. Alleen, het zou nog mooier zijn als wij samen de waakhond zijn.

De heer ENGELKENS (PvdA): Zeker.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, dan zou ik in ieder geval nog even voor de tweede termijn een kort moment willen hebben, zodat we kunnen overleggen.

De VOORZITTER: Daar ga ik zo in voorzien. Maar eerst geef ik het woord aan de heer Ten Hove.

De heer TEN HOVE (50PLUS): De hoofddoelen die beschreven staan, zijn doelen waar wij ons in kunnen vinden. Het is heel belangrijk dat de werkgelegenheid in de provincie groeit – door meerderen al gezegd. Daarnaast is het van belang dat we ervoor moeten zorgen dat de mensen die nu willen werken maar op dit moment geen passende baan kunnen vinden, in de provincie geholpen worden door middel van omscholing en daarmee een baan te vinden die goed aansluit bij het werkaanbod dat er dan wel kan en moet zijn.

Graag zien wij als 50PLUS dat deze kadernota verder wordt uitgewerkt en dan wel wordt aangepast. Wij sluiten ons dan ook volkomen aan bij de zeer kritische kanttekeningen van de SP. We kunnen haar motie dan ook steunen. 50PLUS zou graag ook de onderbouwingen van de gestelde doelen, speerpunten en illustraties zien, die in deze kadernota nauwelijks aan bod komen. Met name ten aanzien van de controleerbaarheid van het beleid dat gevoerd wordt.

Bij ons staat ook voorop groei van werkgelegenheid, een lage werkloosheid, hogere arbeidsparticipatie door investeringen van de toekomstige economie, versterken door innovatie in de ICT-sector. Daarom steunen wij natuurlijk ook de motie van D66.

Er moet een wendbare arbeidsmarkt komen, ook voor vijftigplussers en mensen die een achterstand hebben, die op zoek zijn naar werk en die hun achterstand graag willen inhalen. Wij zijn ook erg benieuwd naar de toekomst van deze kadernota. Ik wil dan ook afsluiten met *'nait soezen, moar broezen'*.

De VOORZITTER: Dat is een stimulerende uitsmijter en ik zou de vergadering tien minuten willen schorsen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en verzoek de leden hun plaatsen weer in te nemen en hun onderlinge beraadslagingen even te beëindigen. Ik hoor er nog een praten. Mag ik ook de aandacht in vak C? Het woord is aan het Collegelid Van Dekken.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan de Staten en hun vertegenwoordigers voor de vragen, opmerkingen, suggesties en kritiek – zeer gewaardeerd.

Het leek ons goed om eerst even heel kort terug te blikken op Groningen@Work vanaf 2016 tot en met 2019, dus eigenlijk ook nog dit jaar. Want wat ging er eigenlijk goed? In de bijlagen zoals we die ook hebben gestuurd, zijn er heel concrete resultaten genoemd. De afgelopen jaren hebben de Provinciale Staten behoorlijk wat informatie ontvangen over de resultaten met een brief en een presentatie van bedrijven en maatschappelijke organisaties. En ook in maart 2017 is er nog een extern evaluatieonderzoek naar PS gestuurd over de effectiviteit, maar ook de efficiency van een aantal subsidieprogramma's. De resultaten daarvan waren positief.

Als het gaat om verantwoording – ik denk dat het ook belangrijk is om dat te melden – dan vindt die eigenlijk primair plaats via de p&c-cyclus op basis van de verwachte werkgelegenheidseffecten. Tot op heden zijn de Provinciale Staten jaarlijks geïnformeerd via een aparte brief met een terugblik maar ook een vooruitblik, plus presentaties door bedrijven en maatschappelijke instellingen die bij de uitvoering van Groningen@Work zijn betrokken. Daarmee wil ik ook zeggen dat de bedrijven en de maatschappelijke organisaties altijd worden betrokken bij alles wat arbeidsmarkt, scholing en vooral bevordering van de werkgelegenheid is. Ik denk dat het goed is om dat hier nog eens te benadrukken. Want er wordt hier en daar het beeld geschetst alsof dat niet het geval is. Het tegendeel is het geval: de betrokkenheid van eenieder bij Groningen@Work is groot.

Ik zou het ook goed vinden als we deze werkwijze ook in de toekomst en de komende jaren kunnen voortzetten, vooral omdat wij vinden dat Provinciale Staten goed geïnformeerd en goed betrokken moet zijn bij de uitvoering van het programma.

Ja, er wordt het nodige gezegd over het ontbreken van concrete doelen. Gedeputeerde Staten heeft in het Coalitieakkoord gekozen voor werk als belangrijkste doel. Dat doel delen wij gelukkig hier met ons allen in dit huis. Maar vanwege de vele factoren die daarbij een rol spelen en daar ook op van invloed zijn, is het echt niet altijd mogelijk om alles een-op-een afrekenbaar te maken. De meer concrete uitwerking vindt natuurlijk plaats in de uitvoeringsagenda's van de verschillende prioriteiten. Ik hoorde hier ook een aantal opmerkingen vanuit de Statenleden over uitvoering. Er wordt natuurlijk ook gewerkt aan een uitvoeringsagenda; die zal in de loop van deze periode uiteraard ook naar u toe worden gestuurd. Maar in de vorige commissie werd gevraagd hoe het gaat met het aantal internetaansluitingen, hoeveel mensen er geschoold zijn en hoeveel er geacquireerd zijn. Als u goed kijkt naar alles wat in dit programma staat, maar ook in het vorige, kunt u zien dat dat gewoon gaat om concrete aantallen.

Het commitment van samenwerkingspartners is ook niet onbelangrijk. Deze nota borduurt voort op de in gang gezette prioriteiten en acties uit het vorige programma. Dus ik vind ik het echt belangrijk om dat te benadrukken.

Ja, de bouwstenen voor dit nieuwe programma, dus deze nota, zijn echt samen met bedrijven en organisaties opgesteld. Ik denk dat dat afdoende is als het gaat om de evaluatie van de effectiviteit, maar straks komt er ook een uitvoeringsprogramma dat naar uw Staten wordt gezonden. Daarin staan de mogelijkheden die er zijn om u in de komende periode intensief te bemoeien met alles wat Groningen@Work is en de uitvoering daarvan.

Tot zover de vragen. Ik zie ook een paar moties, die ook zometeen worden behandeld door mijn gewaardeerde collega's. De vragen van GroenLinks nemen we wel mee in de uitvoeringsagenda, omdat ze daar vooral op zijn gericht. Is er overleg met het onderwijs? Jazeker, zeer intensief. Alle kennisinstellingen in de provincie zijn betrokken bij Groningen@Work. We merken dat er ook heel veel behoefte is om daar permanent over mee te praten en dat doen we natuurlijk heel graag.

Hetzelfde geldt voor de indicatoren: die staan in het uitvoeringsprogramma en in de Jaarrekening – hetzelfde verhaal.

Als GroenLinks praat over eerlijke beloning. Gelijk loon voor gelijk werk: hartstikke belangrijk principe dat wij hier in dit huis hanteren, maar ook elders werkgevers en maatschappelijke organisaties.

Dat er extra aandacht moet zijn voor mensen die op een afstand staan tot de arbeidsmarkt: evident. Een belangrijk deel van het arbeidsmarktdeel van dit programma is daar vooral op geënt, omdat we zien hoe groot die problematiek is. Bij de discussie over de leefbaarheid hebben we het ook gehad over de tweedeling die er eigenlijk is. We moeten hard aan het werk om te voorkomen dat dat daadwerkelijk het geval is. Dan is het allerbelangrijkste onderwijs en werk.

Daarmee beantwoord ik ook een deel van de vraag van de Partij van de Arbeid, want die had het over Leven-Lang-Leren. Nou, dat is daar absoluut in alles onderdeel van. Daar gaan we ook hard mee door, samen ook met de instellingen. We moeten ook denken aan belangrijke en geslaagde projecten als de Kansrijke Leerweg. Er werd iets gezegd over het 1.000-Banenplan: ook heel erg belangrijk.

Wat een beetje ondergesneeuwd raakt en toch belangrijk is om te noemen hier, is natuurlijk de positie van de sociale werkplaatsen, de ontwikkelingen die er zijn, de innovaties die er plaatsvinden en de achterliggende gedachte dat de mensen ook daadwerkelijk aan het werk willen – binnen of buiten de werkplaats.

Als het gaat om de Regio Deal dan heb ik daar al iets over gezegd tijdens het leefbaarheidsdebat.

Forum voor Democratie: ja, ik wil er niet al te veel op ingaan. Want ik ken uw opvattingen over de manier waarop de nota tot stand is gekomen. Er ligt ook een motie voor en misschien wordt daar later nog iets over gezegd. Maar er werd wel iets gezegd over banen voor Groningers. Nou, iedereen

die hier woont en werkt in de provincie, is voor mij een Groninger. Ik maak geen onderscheid bij de vraag wie dat is. Zo zitten we niet in elkaar.

Als het gaat om groei van werkgelegenheid, dan zouden 3.500 banen hartstikke mooi zijn als dat gebeurt. Als je kijkt naar de Economische Agenda van bijvoorbeeld de stad Groningen – daar is vorige week nog een debat over geweest – dan voorspelt men toch daadwerkelijk 5.000 banen voor de Stad zelf. Dat is uiteindelijk ook alleen maar positief. Hoe meer werk, hoe beter. Ik hoef niet uit te leggen wat de geluksfactor van werk is.

Er wordt ook heel hard gewerkt aan de ontwikkeling van de Digitaliseringsagenda. Dat gebeurt met heel goede mensen, kwalitatief hooggekwalficeerde ambtenaren. En ook al waren ze dat niet geweest, dan doen ze nog steeds hun stinkende best om ervoor te zorgen dat wij hier een goed werkgelegenheids- en arbeidsmarktprogramma hebben.

Over de indicatoren heeft de SP het nodige gezegd. Wij steunen die lijn dus niet, wij doen dat dus echt op basis van het uitvoeringsprogramma.

En als ik kijk naar de VVD, dat er een focus moet liggen op de krimpgebieden in Oost-Groningen, dan vond ik dat mooi om te horen van de vertegenwoordigster. Dat er ook weer indicatoren in het uitvoeringsprogramma moeten komen, dat steunen wij natuurlijk van harte. En dat er aandacht moet zijn voor EDR in Duitsland: inderdaad, soms wel een klein beetje een ondergeschoven kindje. Dat is hartstikke goed en helder en dat nemen we ook op in het uitvoeringsprogramma.

Dat geldt trouwens ook voor de opmerking van het CDA als het gaat om de Kansrijke Leerweg en de afstand tot de arbeidsmarkt.

De heer FRENAY (SP): De heer Van Dekken spreekt een aantal keren over 'uitvoeringsprogramma's'. Ik heb hem net ook horen zeggen dat er uitvoeringsagenda's komen voor de verschillende prioriteiten. Nu ben ik benieuwd of hij ook al kan zeggen hoeveel uitvoeringsprogramma's we krijgen en wanneer we die ongeveer tegemoet kunnen zien.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Het gaat natuurlijk om één uitvoeringsprogramma en één uitvoeringsagenda, waarin inderdaad wordt duidelijk gemaakt wat het moet opleveren en waar de prioriteiten moeten liggen. Maar de prioriteit die we stellen als College, zit al verwerkt in deze kadernota.

De heer FRENAY (SP): En het tweede deel van mijn vraag: kunt u al zeggen wanneer we die ongeveer tegemoet kunnen zien?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, ik kan dat nog niet direct in tijd zetten. Ik weet dat er hard gewerkt wordt, mede op basis van het debat hier van vandaag, om ervoor te zorgen dat die agenda er natuurlijk zo snel mogelijk ligt. Maar dat kost tijd en dat zult u ongetwijfeld begrijpen. Maar het komt er ongetwijfeld aan.

De VOORZITTER: De heer Frenay, ten slotte.

De heer FRENAY (SP): Ik twijfel er geen enkel moment aan dat het er ooit aankomt, maar ik houd graag van wat meer concreetheid – zoals u misschien wel van mij hebt ervaren. Is het een paar maanden? Is het een jaar? Is het twee jaar?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, zo is het niet. Ga er maar vanuit dat dat ongeveer in april-mei zou kunnen gaan gebeuren. Dat schat ik zo in op basis van alles wat er aan uitvoering zometeen moet plaatsvinden. Bovendien gaat dat ook op basis van alle opvattingen van de totale Staten als het gaat om de indicatoren en afrekenbaarheid. Dus daar hebben we gewoon rekening mee te houden en dat gaan we dus ook doen.

Ik kijk nog even naar de opmerkingen van Groninger Belang: altijd zeer gewaardeerd, maar ook erg over de uitvoeringsagenda. Dus wacht daar vooral op.

En D66 over Leven-Lang-Leren: daar heb ik al iets over gezegd, graag mee eens. De Scholingsalliantie is een uitvoeringskwestie: precies hetzelfde verhaal. Afstand tot de arbeidsmarkt en ik zei ook al iets over het 1.000-Banenplan en de Kansrijke Leerweg. De motie van D66 wordt straks beantwoord door mijn collega. En wat ik mooi vond vanuit de woordvoering van D66, is dat wij toch vooral voor een ambitieus uitvoeringsprogramma moeten zorgen. Nou, dat willen wij met z'n allen. Dus dat gaan we natuurlijk wel proberen te doen.

Dan moet ik nog even kijken naar een vraag van de PVV over een TNO-rapport. Ik denk dat het belangrijk is dat ik die nog even beantwoord – als ik dat al niet gedaan had in de laatste

commissie. Maar richting de PVV het volgende: volgens het TNO-rapport zal het saldo van toe- en afname leiden tot een geraamde vraag naar arbeid in 2030 van 39.000 tot 72.000 voltijdsequivalenten, dus banen, in Nederland. Op langere termijn, als de klimaatmaatregelen zijn uitgevoerd, komen er door verdringing geen blijvende werkgelegenheidseffecten, positief of negatief. Dan is het belangrijk om te weten dat op korte en middellange termijn de effecten op de werkgelegenheid per saldo positief zullen zijn. Dus ik denk dat dat cruciaal is als het gaat om het onderzoek van TNO.

En nog tot slot de Partij voor het Noorden als het gaat om de ESF-subsidies. We zitten boven op een permanente lobby, er worden op dit moment alweer gesprekken over gevoerd en het is evident dat we daarmee bezig blijven.

De heer RAM (PVV): Ik denk dat de heer Van Dekken toch dat rapport nog even goed moet lezen. Want de langetermijneffecten zijn echt nul, er zijn echt verdringingseffecten. We hebben gezien dat het rapport is herzien en dat betekent dat TNO schoorvoetend uiteindelijk toch moest toegeven dat het saldo nul is – netto. Dus er gaan dus banen verloren in andere sectoren door verdringingseffecten. Is de gedeputeerde daarvan op de hoogte?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik vermoed zomaar dat ik daar wel van op de hoogte ben. Want op de korte en middellange termijn zijn de werkgelegenheidseffecten per saldo evenwel positief. Maar er ligt zometeen nog een document voor een motie en daar zal mevrouw Homan, mijn collega, ook niets over zeggen.

De heer FRENAY (SP): Ik stond op toen ik de gedeputeerde de woorden ‘tot slot’ hoorde uitspreken. Want ik had ook nog een vraag gesteld waar hij nog niet op in is gegaan. Ik maakte in mijn verhaal een onderscheid tussen defensieve speerpunten en offensieve speerpunten. Die laatste zijn plannen waarmee we nieuw werk binnenhalen. Ik vroeg of die plannen er zijn.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, die plannen zijn natuurlijk allemaal in ontwikkeling, want anders zouden we ook geen Coalitieakkoord hebben kunnen maken. We hebben drie prioriteiten gesteld, ik vind die offensief geformuleerd. Tegelijkertijd zit daar een Arbeidsmarktprogramma onder. En wat mij betreft is het volle kracht vooruit voor werkgelegenheid voor de Groningers. Dus dat is wat erachter zit. Dus de opmerking begrijp ik in die zin dus niet helemaal.

De heer FRENAY (SP): Als het mij vergund is, even het volgende. Vorige week is in de commissie dat door andere partijen ook naar voren gebracht. Ik heb het net proberen samen te vatten. Kijk, er gebeurt van alles in de wereld en dat betekent dat wij heel erg aan de slag moeten om werkgelegenheid niet verloren te laten gaan – uitermate belangrijk, uiteraard. Maar als we daarin volledig zouden slagen, dan zijn we nog steeds op het huidige niveau, terwijl we een achterstand hebben in te halen. Daar ging mijn vraag over.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, dat is ook de reden waarom natuurlijk wordt gewerkt aan acquisities, het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid, innovaties als het gaat om digitalisering en de waterstofagenda enzovoort. Dus daar gebeurt natuurlijk een heleboel op en in die zin is het dus ook niet defensief, maar offensief en willen we heel graag die werkgelegenheidseffecten bereiken.

De VOORZITTER: De heer Frenay, ten slotte.

De heer FRENAY (SP): Mogen wij dan erop rekenen, is onze vraag, dat wij in de toegezegde uitvoeringsnota deze zaken wat nader gespecificeerd zullen aantreffen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik denk dat het in de uitwerking wel wat nader geconcretiseerd kan worden, hoewel er nu al het inzicht is hoe de agenda's er ongeveer uit gaan zien. Maar we gaan ons best daar natuurlijk voor doen, want het is belangrijk om daar inzicht in te krijgen.

De heer VAN DER WERF (FvD): De doelen en de indicatoren laten eigenlijk een heel vlak verloop zien na 2021. Waarom is dat eigenlijk zo? Want dat wordt eigenlijk niet duidelijk uit het document.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik herhaal wat ik heb gezegd: we werken aan een uitvoeringsagenda en die uitvoeringsagenda moet worden beschreven wat er aan resultaten zou kunnen worden boekend op de korte en trouwens ook op de langere termijn. Want u weet natuurlijk dat

de economische effecten soms ook ijf kunnen zijn. We weten nooit hoe de economische situatie er over drie, vier jaar uitziet.

De VOORZITTER: U refereerde aan uw gewaardeerde collega's, meneer Van Dekken. Die zou ik best een-voor-een het woord willen geven, maar ik wil er ondertussen op wijzen dat het College zijn spreektijd in een hoger tempo verstookt dan dat er aan agendapunten van de agenda verdwijnen. Het woord is aan gedeputeerde Wulfse.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dan beperk ik mij tot een reactie op de moties, zonder uit te weiden over de Digitaliseringsagenda – wat ik natuurlijk eigenlijk heel graag zou willen.

Motie 143 van D66, 50PLUS, Partij voor de Vrijheid en Partij voor de Dieren: 'Innovatief leren in de ICT-sector'. Ook deze motie gaat eigenlijk in op de richting waarin je ons beleid zou kunnen uitvoeren. Als het College deze zou kunnen zien als een steun in de rug om hierin een inspanningsverplichting te doen, dan laten we deze aan het oordeel van de Staten. De eerste bullet over organisaties die innovatieve leertrajecten aanbieden: die zijn bij ons nog niet bekend, maar wij kunnen best met partijen in gesprek gaan die dit aanbieden, om te kijken wat zij kunnen betekenen. Uw idee om de ICT-sector te integreren in de Kansrijke Leerweg, lijkt ons ook eigenlijk wel een heel goed plan. Ja, we kunnen in overleg gaan of we dit kunnen inbedden. Daarbij is dan een soort *disclaimer* dat wij dan natuurlijk met een heleboel stakeholders in gesprek gaan en dan ook wel willen weten of er ook echt vraag naar is. Dus ik wil niet echt dingen opleggen, maar als dit echt iets is wat een vraag is vanuit sectoren en daar behoefte aan is op de arbeidsmarkt, dan kunnen we dat zo opnemen en wij zullen daar zeker over in gesprek gaan. De motie is verder aan het oordeel van de Staten.

Motie 144 van de PVV, 'Platform digitalisering MKB'. Nou, heel erg mooi. Ook dit ziet het College als steun in de rug. Wat wel leuk is, is om er even op te wijzen dat wij in Groningen de eerste in Nederland zijn die een werkplaatsdigitalisering voor het MKB hebben. En er is natuurlijk een digitaal businesscenter met de RUG, de Hanzehogeschool en allerlei partijen over online ondernemen. Dus er zijn allerlei initiatieven op dit gebied. Wat wij willen gaan doen is dat wij met het onderwijs, kennisinstellingen en bedrijven in gesprek gaan om te kijken of dit is samen te brengen en dan op deze manier de uitwerking van deze motie te kunnen realiseren. Maar ook hier geldt wat de vraag is en of het een goed antwoord is op hetgeen er speelt. Zo ja, dan zullen we dit zeker in de uitvoering kunnen opnemen. Dus dan is dit ook aan het oordeel van de Staten.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Er lagen nog twee moties die over energie en klimaat gaan.

De eerste is motie 145 en die gaat over het TNO-onderzoek. Er werd net al even kort op gereageerd door mijn collega. Het is een TNO-onderzoek dat inderdaad gaat over de werkgelegenheidseffecten en waar je inderdaad wel even van kunt schrikken als het gaat over het eenmaal uit kunnen geven van een euro. Het kan inderdaad niet zo zijn dat als men het geld uitgeeft aan duurzaamheidsmaatregelen, men inderdaad het niet aan andere dingen kan uitgeven. Dus dat is heel logisch. Maar het is wel goed om te bedenken dat het hier gaat om een onderzoek dat gaat over heel Nederland. Wij hebben hier in het noorden, specifiek in Groningen, wel een wat bijzondere situatie. Want wij hebben namelijk ontzettend veel banen en dus werkgelegenheid in de gassector. Als we weten – daar gaat het TNO-onderzoek ook over – dat we een Klimaatakkoord hebben liggen en dat dat uiteindelijk gaat over verduurzaming en onder andere ook over het verminderen van het gasverbruik, dan zullen daar ook extreem veel banen door wegvallen. Dan moet je er dus een alternatief tegenover zetten en dat is precies wat wij hier dus ook in Groningen voorstellen. Daarom raden wij deze motie ook af, want juist hier in Groningen moeten wij ervoor zorgen dat er alternatieve werkgelegenheid komt.

De heer RAM (PVV): Waar wij als PVV eigenlijk simpel toe oproepen, is om te onderzoeken of er verdringingseffecten zijn. Hoe kan het College daar dan op tegen zijn? Als er verdringingseffecten zijn, dan kan het College met verbetervoorstellen. Als er geen verdringingseffecten zijn, dan hebt u toch gelijk en dan is dat toch prima? Dus in allebei situaties is er een positieve uitkomst. Hoe kan het College daarop tegen zijn?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Kijk, beleid gaat eigenlijk altijd over keuzes maken. Je kunt niet alles doen. Wij hebben hier in Groningen – daar hebben we al ontzettend veel rapporten over – gezien dat een groot gedeelte van de werkgelegenheid gaat over de gasindustrie en de energie-industrie. Dus daarmee zeggen we ook dat als je daarop inzet, je in dit transitie een hoop banen naar je toe trekt. Uiteindelijk, nadat de transitie weer voorbij is, zit je weer op een *stand-still*. Dus we moeten

dat nu al doen en we hebben daar ook data over beschikbaar. Daarom zeggen wij dat we dit niet verder hoeven te onderzoeken, wij weten dat het hier speelt en daarom zetten wij hierop in.

De heer RAM (PVV): Dan ben ik wel heel erg benieuwd wat die data zijn waar het College zich op baseert en waarom die niet bij deze nota zitten. Dus wellicht is het dan handig dat het College deze informatie met de Staten deelt. Toch wil ik nog op het volgende wijzen. Het onderzoek van TNO ligt er al. TNO zit hier ook in Groningen. Het is even vijf minuten rijden en een afspraak maken – zo simpel is het. Dus nogmaals de oproep: doe het onderzoek en zorg voor meer banen in Groningen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): De oproep is helder, maar wij blijven bij ons standpunt. Wij hebben al ontzettend gegevens daarover. Ook in eerdere onderzoeken is dat heel duidelijk gebleken, onder andere voor de totstandkoming van de programma's. Dus nee, extra onderzoek zien wij echt niet als wezenlijke bijdrage.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik word even getriggerd door de beantwoording van de gedeputeerde. Ik zou het toch wel op prijs willen stellen dat u die informatie gewoon deelt met de Staten. Als u die informatie hebt en u hebt zoveel onderzoek gedaan naar die verdringingseffecten of naar hoeveel werkloosheid er bestaat en hoeveel nieuwe banen er dan weer komen volgens het onderzoek, dan wil ik die graag gedeeld hebben. Dan is daar toch niks op tegen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Naar mijn mening staat er al ontzettend veel informatie gewoon online, onder andere van het CBS. We zullen kijken wat we nog beschikbaar kunnen stellen. Maar nieuwe onderzoeken zijn gewoon niet nodig.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Kan ik dit interpreteren als een toezegging van dit College dat wij die gegevens krijgen? Wat alles heet 'CBS', dus dat is natuurlijk geen antwoord.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Jazeker, we kunnen daar zeker naar kijken. Maar er staat ook al heel veel informatie, onder andere onderzoeken, in uw iBabs-omgeving. We kunnen kijken wat we eraan toe kunnen voegen, maar we gaan geen nieuwe onderzoeken doen.

De heer FRENAY (SP): Ik ben verrast te horen dat er heel veel informatie beschikbaar is en dat wij geacht worden dat op eigen initiatief uit allerlei bronnen te vergaren, te interpreteren en te koppelen met de nu aan ons voorgelegde plannen. Maar is het College met ons eens dat het wel op z'n minst vriendelijk en attent zou zijn geweest als die cijfermatige onderbouwing, die er – dat maak ik nu op – wel degelijk blijkt te zijn, ook terug te vinden was geweest in deze nota?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Het gaat hier om een motie, die is ingediend naar aanleiding van een onderzoek van TNO. Dat onderzoek van TNO is naar aanleiding van het Klimaatakkoord. Wij hebben dat Klimaatakkoord recent behandeld. Daarin wordt onder andere ingegaan op de werkgelegenheid. Daar hebben we met elkaar over gesproken. Ook bij de totstandkoming van het Programma Energietransitie zijn data over werkgelegenheid aangeleverd. Dit is geen nieuwe informatie. Wij weten als geen ander hier in Groningen dat er enorm veel werkgelegenheid zit in de gassector en dat die gaat verdwijnen als er minder gebruikgemaakt gaat worden van gas. Ik zie hier geen reden om nieuw onderzoek te doen. Ook geef ik aan dat als er informatie in het verleden is gedeeld, we gaan kijken of we die kunnen bundelen online. Volgens mij is dat de situatie zoals die is en echt, dat de werkgelegenheid hier in Groningen afhankelijk is van de energie, dat is toch echt geen nieuws.

De heer FRENAY (SP): Nou, ik heb zelf niet gevraagd om nieuw onderzoek. Maar ik heb geprobeerd om de aandacht erop te vestigen dat er klaarblijkelijk heel veel gegevens beschikbaar zijn die mede ten grondslag liggen aan dit specifieke aspect in de nota, maar ongetwijfeld – als ik uw woorden goed begrijp – aan de nog veel meer aspecten zoals die in de nota aan de orde komen. Nu had het mij prettig geleken, omdat ik ook mijn eigen beperkingen ken, dat u niet aan ons had gevraagd om het zelf maar op te zoeken als wij de onderbouwing willen vinden. Maar dat die aan ons op een enigszins toegankelijke manier zou zijn aangeboden. Daar wil ik het bij laten.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik heb geen vraag gehoord.

De heer RAM (PVV): Eén laatste vraag dan. Is er volgens de gedeputeerde nou wel informatie beschikbaar of geen informatie? Ik wil u er toch op wijzen dat de gedeputeerde een actieve informatieplicht heeft naar de Staten. Als er onderzoeken ten grondslag liggen aan de duurzaamheidsopgaven die in deze nota staan, dan wil ik die graag ontvangen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij hebben geen nieuw uitgebreid onderzoek gedaan dat enigszins vergelijkbaar is met het onderzoek van TNO. Dat heb ik absoluut niet willen uitstralen. Ik geef alleen aan dat er reeds ontzettend veel informatie beschikbaar is: openbare informatie als het gaat om werkgelegenheid in de energiewereld. En dit onderzoek van TNO gaat over de uitvoering van het Klimaatakkoord. We zitten in een transitie en als je die banen naar je toe wilt trekken omdat andere banen wegvallen, dan is dit het moment. Uiteindelijk komt dat op een *stand-still* terecht. Daar gaat dat TNO-onderzoek over. En wij geven aan dat wij hier op een bijzondere positie zitten in Noord-Nederland. Daarom moeten wij ook inzetten op duurzame banen.

Dan de andere motie, dat is motie 146. Die gaat over de klimaatparagraaf. Zoals net ook al even aangegeven, hebben we hier enige tijd geleden gesproken over het Klimaatakkoord. Dat Klimaatakkoord moet ook zijn weerslag vinden in de verschillende programma's hier in de komende periode. Die zullen ook aan u voorgelegd worden. Hierin staat eigenlijk de oproep van een voorstel voor een effectieve toevoeging van een klimaatparagraaf. Wij willen deze motie dan ook overlaten aan de Staten. Het is aan u om hierover te oordelen. Maar wat ik in ieder geval kan aangeven is dat het wel belangrijk is dat we ook de uitwerking van het Klimaatakkoord toetsbaar maken en dat deze motie daarbij zou passen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wij zijn heel erg blij met wat de gedeputeerde zojuist zei. Het is wel zo dat we de motie een klein beetje aangepast hebben: we hebben de laatste bullet van het dictum weggehaald. Dus alleen de eerste blijft staan en de aangepaste motie zal ik straks aan u geven, voorzitter.

De heer DE WIT (CDA): Ik heb even een vraag. De gedeputeerde had er net over dat we net het Klimaatakkoord hebben besproken de vorige keer. Daar staat al een economische paragraaf in. Wat is dan de toegevoegde waarde om nou bij het Programma Economie en Arbeidsmarkt nog een aparte klimaatparagraaf toe te voegen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Zo heb ik het ook niet geïnterpreteerd. Dus ik snap uw verwarring, omdat deze motie nu wordt ingediend. Met de beantwoording van daarnet schuif ik die als het ware door naar de uitvoering van het Klimaatakkoord. De eerste uitvoering van het Klimaatakkoord is onder andere het vervolg op het Programma Energietransitie dat in het voorjaar naar u toe zal komen. We zijn in de uitwerking van het Klimaatakkoord ook min of meer verplicht om te gaan monitoren wat nou de effecten zijn. De oproep die hier ligt, zou daarbij passen om dat ook bij de verschillende beleidsstukken te gaan doen. Vandaar dat wij zeggen dat het er ook in zou passen, maar dat komt dan wel pas terug bij de uitwerking van het Programma Energietransitie en niet zozeer bij dit onderwerp. Het wordt dus eigenlijk een bredere invulling van deze oproep.

De VOORZITTER: Wie wil graag in tweede termijn nog een opmerking maken? Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Bij de uitvoering van het Klimaatakkoord is dit inderdaad een kapstok geweest, dit onderwerp. Het is eigenlijk veel breder bedoeld ook. Waarom niet wachten tot dan met het indienen van deze motie? Gewoon omdat wij vinden dat we ermee aan het werk moeten en nu kan het mooi meegenomen worden, anders begin je er pas later mee. Dus vandaar opnieuw deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 147, 'Klimaatparagraaf'. Deze motie vervangt de vorige editie en is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Constaterende dat

- er een uitzonderlijk grote inspanning zal moeten worden geleverd om de in gang gezette klimaatverandering te beperken tot een niveau waarbij geen ernstige gevolgen voor de mensheid optreden;
- 195 landen hiertoe in december 2015 een akkoord hebben gesloten dat zich richt op het beperken van de opwarming van de aard tot anderhalve graad Celsius;

Overwegende dat

- Iedere overheid datgene dient te doen wat binnen haar invloedssfeer ligt om bij te dragen aan het realiseren van bovengenoemde doelstelling;
- er naast het energieverbruik vele andere factoren en beleidsterreinen zijn die een grote invloed hebben op klimaatverandering (mobiliteit, landgebruik, voedselproductie et cetera);
- de aanpak van de klimaatverandering dus niet slechts op het terrein van het energiebeleid dient te worden vormgegeven;
- verschillende overheden, waaronder de provincie Gelderland en Noord-Brabant, standaard een klimaatparagraaf toevoegen aan hun beleidsvoorstellen;
- het toevoegen van een klimaatparagraaf Provinciale Staten inzicht kan geven in de impact van beleidsvoorstellen op de klimaatproblematiek en in de mogelijkheden om negatieve invloeden te beperken en positieve invloeden te maximaliseren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. het eerste jaar regelmatig met Provinciale Staten te evalueren of de klimaatparagraaf in de vigerende vorm bijdraagt aan de gewenste doelstelling – te weten meer inzicht in de impact van het voorstel op de klimaatproblematiek en bijsturingsmogelijkheden – en uitvoerbaar en effectief is;

En gaan over tot de orde van de dag!’

Ik meen me te herinneren dat ik nog een hand zag voor woordvoering in tweede termijn. Zag ik dat verkeerd? Dat zag ik verkeerd. Is er nog aan de kant van het College behoefte om hier nog iets over te zeggen? Dat is niet het geval en niet van toepassing.

Dan zijn we aan het eind van de beraadslagingen. Die sluit ik dan ook en dan vraag ik om te beginnen wie er over de ingediende moties een stemverklaring wil afleggen. De heer Schmaal als eerste.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij kunnen ook de inschatting maken van wat de stemming zal zijn. Wij hebben motie 142 mede ingediend, dus daar blijven we gewoon achter staan. Dus op het moment dat die het niet haalt, zullen wij voor motie 143 gaan stemmen.

De heer ZWART (PvhN): Wij kunnen ons daarbij aansluiten. Wij hebben in eerste instantie ook de motie om de kadernota over Groningen@Work opnieuw te laten schrijven en daarbij rekening houdend met de ingediende moties. Maar als die motie 142 het niet haalt, dan zullen wij per motie heroverwegen of wij al dan niet mee gaan doen. Maar als die 142 het wel haalt, dan wijzen wij de rest van de moties af.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Wij stemmen in met motie 143, omdat die ondersteunend is aan het beleid en daarom zijn wij voor.

De heer FRENAY (SP): De mede-indieners van onze motie hebben verwoord zoals ik het ook wilde zeggen.

Wij kunnen de andere moties steunen en wij rekenen er dan ook op dat de inhoud van die moties goed wordt meegenomen van de uitvoeringsnota. Daarvan heb ik inmiddels begrepen dat het een soort vervanging van de nu voorliggende kadernota wordt.

De heer MIESEN (VVD): Een bijzondere redenering van de SP.

Wij zullen voor motie 143 en 144 stemmen, vooral omdat wij die als ondersteunend zien aan het huidige beleid, met de *disclaimers* die de gedeputeerde ook noemt.

De VOORZITTER: Wie verder nog? Niemand? Dan gaan wij stemmen.

Dat begint dus met motie 142, ‘@Work!, maar dan beter’. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie zijn de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Wie is tegen deze motie? Tegen deze motie stemmen de fracties van de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. De motie is verworpen.

Dan kom ik bij motie nummer 143, ‘Innovatief leren in de ICT-sector’. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid en het CDA. De checkvraag: wie is tegen? Dat is niemand. Dus de motie is unaniem aanvaard.

Dan zijn we bij motie 144, ‘Platform digitalisering MKB’. Wie is voor deze motie? Voor de motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de ChristenUnie, de Partij voor de

Dieren, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, 50PLUS, de Partij van de Arbeid, de VVD, de Partij voor het Noorden en het CDA. Wie is tegen? Dat is niemand, dus dan klopt de boekhouding weer. De motie is unaniem aanvaard.

Motie 145 waarboven staat 'Duurzame werkgelegenheid verdampt als sneeuw voor de zon!'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de PVV en de Partij voor het Noorden. Wie stemt tegen? Tegen deze motie stemmen de fracties van de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, D66, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Dus deze motie is verworpen.

De motie met nummer 146, 'Klimaatparagraaf' is ingetrokken.

Daar hebben we motie met nummer 147, 'Klimaatparagraaf' (gewijzigde editie van motie 146) voor teruggekregen. En de vraag is: wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, de Partij voor de Dieren, D66, GroenLinks, 50PLUS en de Partij van de Arbeid. Wie stemt ertegen? Tegen deze motie stemmen de fracties van Forum voor Democratie, de ChristenUnie, Groninger Belang, de PVV, de VVD, de Partij voor het Noorden en het CDA. Dat betekent dat de motie is verworpen.

Dan ben ik toe aan de voordracht zelf. Is er iemand die een stemverklaring wil afgeven bij de voordracht zelf? Dat is de heer Van der Born.

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): De ChristenUnie zal voor deze kadernota stemmen, omdat er bij deze nota ruime aandacht is voor de mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We zien de beschikbare 4,3 miljoen euro om initiatieven en samenwerking met andere partijen aan de gang te krijgen en te faciliteren, tegemoet. En elk jaar zullen we de gedane inspanningen beoordelen tijdens de p&c-cyclus.

De VOORZITTER: Wie verder? Niemand?

Dan het besluit over de voordracht. Ik geef de voordracht zelf nu in stemming. Wie is voor de voordracht? Voor de voordracht stemmen de fracties van de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Wie stemt tegen? Tegen stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Dat betekent dat de voordracht is aanvaard.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, wij vroegen ons toch af hoe er nou gestemd is over motie 147. Want wij hadden toch de indruk dat die was aangenomen. Maar misschien kan dat nog even herhaald worden.

De VOORZITTER: Ik vraag de griffier om voor te lezen hoe de uitslag in elkaar zat en welke weging daaraan vastzat.

Mevrouw MEESKE (griffier): Ik heb genoteerd: de SP voor, Forum voor Democratie tegen, ChristenUnie tegen, de Partij voor de Dieren voor, Groninger Belang tegen, D66 voor, de PVV tegen, GroenLinks voor, 50PLUS voor, de VVD tegen, de Partij van de Arbeid voor, de Partij voor het Noorden tegen en het CDA tegen. Dus 17 stemmen voor en 22 stemmen tegen.

De VOORZITTER: Ja, meneer Mastenbroek? *'Computer says: "no".'*

D. Financiële opbouw Nationaal Programma Groningen

De heer ENGELKENS (PvdA): Hoeveel NPG-middelen gaan er naar de thematische en hoeveel naar de gemeentelijke opgave? Heel helder en inzichtelijk uitgelegd in de voorliggende brief. Echter, dit geldt niet voor het Toekomstbeeld 2040 waar opeens – want daar zijn we het toch wel over eens – een bedrag van 100 miljoen voor wordt gereserveerd. Verwarring en verbazing in de commissie van afgelopen woensdag en niet in de laatste plaats bij ons. Inmiddels hebben we een brief van het College ontvangen waarin een poging wordt gedaan, alsnog helderheid te verschaffen.

Een aantal vragen. De 100 miljoen euro reservering voor het Toekomstbeeld 2040 kwam voor ons uit de hoge hoed. Niets uit de voorgaande notities en voordrachten wezen er ook maar op dat we uit zouden komen op 100 miljoen. Begrijpt het College onze verbazing? Had de informatievoorziening naar ons, de Staten – het gaat immers niet over klein bier – niet wat vollediger en explicieter gekund?

Vraag 2: zoals al eerder genoemd, zijn de afwegingen die hebben geleid tot de verdeling gemeenten-provincie, wel helder uitgelegd. Dit geldt niet voor het Toekomstbeeld 2040. Wat is de

afweging binnen het bestuur van het NPG geweest om uiteindelijk 100 miljoen te reserveren voor het Toekomstbeeld 2040? En waar moeten we bij het Toekomstbeeld 2040 zoal aan denken?

Ten slotte. Met 1,15 miljard en specifiek deze 100 miljoen kun je enorm veel doen. Laten we dan ook als Groningers met elkaar er scherp op blijven dat de middelen vanuit het NPG nuttig, simpel en weloverwogen worden besteed daar waar het NPG voor is bedoeld: een nieuw toekomstperspectief voor Groningen.

De heer PESTMAN (FvD): Allereerst kunnen wij ons grotendeels aansluiten bij de heer Engelkens. Daarbij komt nog dat wij zien dat uit de reeds toegekende projecten in de zogenaamde lichte toetsing inmiddels 11 miljoen van de 35,6 miljoen naar natuur en klimaat is gegaan: dat is 31 procent. In het traject 2019 is 13 van 16,3 miljoen naar natuur en klimaat gegaan: dat is 79 procent. Dat komt niet helemaal overeen met wat AEF heeft berekend. Daar komt bij dat wij niet vinden dat het de Brede Welvaart ten goede komt.

Ik moet het kort houden. Dus zodoende willen wij alleen maar nog iedereen eraan herinneren dat die 1,15 miljard ook belastinggeld is. Daar hebben Nederlanders voor gewerkt, daar hebben Groningers voor gewerkt. Dat het op zo'n manier verkwanseld wordt door een greep in de kas is een beetje schandalig. Want Wiebes, Ollongren en Rutte hebben dat niet met een kraan bij elkaar geschraapt, dus zo'n heel grote gift is het niet. Het is ons eigen geld dat goed besteed moet worden. En daarom nog de volgende twee moties.

De VOORZITTER: Ik ga ze een voor een voorlezen, dat wil zeggen het stukje dat het zwaarst weegt: het dictum. En dat van de eerste motie met nummer 148, 'NPG-misbruik'. Deze motie is ingediend door de fractie van Forum voor Democratie, mede namens de fractie van de PVV: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019, Constatende dat

- het College door middel van de 'lichte toets' al veel projecten heeft toegekend;
 - van de projecten, in 2018 toegekend, er 31 procent van dat budget naar 'Natuur en klimaat' is gegaan;
 - van de overige toegekende thematische projecten 79 procent naar 'Natuur en klimaat' is gegaan;
- Overwegende dat

- in het door bureau AEF voorgestelde deel 'Natuur en klimaat' voor 15 procent begroot dient te worden;
 - dit deel dan 25,95 miljoen euro voor het Thematische Programma omvat;
- het NPG in het begin al de doelstelling hanteert dat het geld de bevolking van Groningen ten goede moet komen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. vanaf vandaag geen extra 'Natuur en klimaat'-projecten te overwegen om de verhoudingen in het Thematische Programma te corrigeren, alsmede alle thematische projecten voor te leggen aan PS zodat er voldoende toezicht is en PS de controlerende taken op het juiste moment goed uit kan voeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

Dan de tweede motie. Dit is de motie met nummer 149, 'NPG-gelden controleren'. Deze motie is ingediend door de fractie van Forum voor Democratie, mede namens de fracties van de SP en de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019, Constatende dat

- het College door middel van de 'lichte toets' al veel projecten heeft toegekend;
- Overwegende dat

- het NPG in het begin al de doelstelling hanteert dat het geld de bevolking van Groningen ten goede moet komen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. alle thematische projecten voor te leggen aan PS zodat er voldoende toezicht is en PS de controlerende taken op het juiste moment goed uit kan voeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Bij de commissievergadering meldde de commissievoorzitter heel netjes dat wij een andere vergadering hadden. Ik moet u schoorvoetend bekennen dat die vergadering in het eetgedeelte van een cafetaria was. Maar goed, er is ons een

tweede kans gegund. En wat wij nu bespreken in de Staten, is natuurlijk een logisch vervolg op de lange Statenvergadering van een maand geleden, waarin wij de kaders hebben vastgesteld.

Maar toen kwam die 100 miljoen. Eerder is voor het Toekomstbeeld in mei wel gesproken over een substantieel bedrag, maar nooit over 100 miljoen. Over dit bedrag was ook graag onze fractie duidelijker voorgelicht. Wij zijn dan ook benieuwd naar de komende bijeenkomst op 13 januari en horen nu graag van het College wat de exacte plannen zijn voor deze 100 miljoen. Wij hebben straks ook een pubquiz en daarbij hebben wij een aantal spelregels voor de gedeputeerde – het zijn er maar twee. Gebruik niet het woord ‘wikip’ en ook niet het woord ‘icoonproject’.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, de VVD is van meet af aan warm pleitbezorger geweest van het Nationaal Programma Groningen, een programma dat Groningen een kansrijk perspectief moet bieden. De nadruk in het NPG moet volgens onze fractie in de eerste plaats liggen op het realiseren van succesvolle projecten die langjarig een structurele meerwaarde voor onze provincie bieden. Het verdelen van gelden moet ten dienste staan van dit doel en geen doel op zichzelf worden. De financiële toedeling is inmiddels helder toegelicht en onze fractie kan zich vinden in de verdeling over de verschillende thematische en lokale programma's. Wij zijn blij met het relatief zware gewicht van de economische ambitie en de rol van de provincie op dit gebied. Werkgelegenheid is voor ons essentieel.

Het is goed dat het College per brief ook helderheid heeft verschaft over het Toekomstbeeld 2040 en de 99 miljoen die bestemd is voor enkele grote uitdagingen. Bij zo'n groot bedrag horen goed geformuleerde kaders. Het College heeft duidelijk aangegeven dat deze projecten moeten aansluiten bij de ambities, doelstellingen en de indicatoren die in het programmakader zijn geformuleerd. In de eerdere stukken worden drie uitdagingen vermeld. Onze fractie is van mening dat de kwaliteit voorop moet staan en niet de uitgave. Graag vernemen wij of het College ook van mening dat het aantal uitdagingen moet afhangen van de kwaliteit en dat het beschikbare budget dat hier wordt vermeld, een maximum is dat besteed kan worden, maar niet geheel hoeft te worden besteed. Dan hebben wij nog de vraag of het juist is dat het eventueel resterende bedrag na vier jaar bij de herijking geëvalueerd kan worden en mogelijk ook anders aangewend kan worden.

Tot slot: deze projecten worden ook nog eens een keer afzonderlijk aan de Staten voorgelegd, dus we kunnen ons er nog een keer over buigen. Voor nu: laten we er zo snel mogelijk mee aan de gang gaan. Op naar een goede toekomst voor Groningen en het realiseren van de Brede Welvaart.

De heer DE WIT (CDA): We hebben al wat gezegd over wat wij vinden van het plan van het NPG. Net als de VVD vinden wij het heel belangrijk dat daar een goede economische paragraaf in terugkomt. We zijn blij dat er ondertussen ook een verdeling is gemaakt, waarbij 57 procent naar lokale projecten en 43 procent naar thema's. Daarna zullen wij het College ook vragen waar je nou de verbinding kunt zoeken tussen die thematische en projectmatige plannen.

Het is al een aantal keer benoemd: de 100 miljoen voor het Toekomstbeeld 2040 kwam voor ons ook een beetje uit de lucht vallen. Een 'substantieel bedrag' is inderdaad een groot bedrag, maar 100 miljoen is dan wel heel veel en wij zouden graag willen weten waar dat dan straks naartoe gaat en hoe in de verdere besluitvorming ook richting het bestuur wij daar eventueel nog bij betrokken kunnen worden. Wij vinden het heel belangrijk dat de inwoners op een goede manier betrokken worden bij plannen, zodat ze ook de ruimte krijgen om zelf met ideeën te komen. Want als je het Nationaal Programma onderdeel wilt laten zijn van de Groninger samenleving, moet je daar ook ruimte voor hebben. Wij vinden het wel belangrijk als Provinciale Staten daar een goede mening over te geven.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ik houd het kort. Er is al een hoop gevraagd, dus dat ga ik niet herhalen.

De vraag die ik heb aan de gedeputeerde: klopt het dat voor de 100 miljoen tien projecten worden geselecteerd, waarvan drie icoonprojecten? Mijn aanvullende vraag is: wie doet dat nou precies? Wie selecteert die projecten? En welke volgorde wordt dan gehanteerd? Is het West 8 dat die projecten voor ons ophaalt bij onze bevolking? Gaat het daarna naar de toetsingscommissie? Gaat het daarna naar het Programmabureau? En gaat het daarna naar waar u zelf zitting in hebt, namelijk het Dagelijks bestuur van het NPG? Ik zou ook graag van u willen weten hoe u hier deze Staten erbij wilt betrekken.

De heer GERRITS (D66): Ook ik houd het kort.

Ik vond de praktische vragen van de heer Engelkens uitstekend. De antwoorden van de gedeputeerde waren ook prima in deze zin dat die projecten die uit die 100 miljoen gaan voortkomen,

op dezelfde wijze zullen worden beoordeeld, namelijk aan de hand van de ambities van alle andere projecten.

Daarbij zou ik graag een keer een overzicht willen zien van de governance van het hele project. Er zitten erg veel bestuursleden in, er zijn erg veel ambities en erg veel projecten. De kans op afbreukrisico en fouten is aanzienlijk. Dus over de bestuurbaarheid van het fonds en de organisatie in relatie tot de ambities zou ik het nog weleens willen hebben, als dat mag.

Dan het laatste. Ik zou graag willen weten op welke termijn we ongeveer gaan praten over de regionale programma's. Ik heb in de commissie al een keer aangegeven dat mij met name die gebieden in Groningen interesseren met een behoorlijke achterstand, die niet behoren bij het NPG-gebied – met name de Veenkoloniën en Oost-Groningen. Er is trouwens in West-Groningen ook wel een aantal dingen te doen, hoor. Maar dit even bekijken vanuit het regionale perspectief hoe je daarmee omgaat.

De heer RAM (PVV): Wij willen het graag ook nog hebben over de 100 miljoen die hier zomaar uit de lucht is komen vallen in een vorige commissie. We hebben het afgelopen jaar een uitvoerige discussie gehad over een proces samen met de Staten en de gemeenten om het Nationaal Programma vorm te geven. Met veel inzet: we hebben bijeenkomsten georganiseerd, we hebben allerlei moties ingediend en dan opeens komt die 100 miljoen uit de lucht vallen. De vraag is aan de gedeputeerde hoe dit zich verhoudt tot het budgetrecht dat de Staten heeft. Ik hecht er toch heel erg aan dat wij daar als Staten ook iets mogen zeggen waar die 100 miljoen aan wordt uitgekeerd. Is er nog een democratisch proces omtrent dit onderwerp? Of staat de democratie hier volledig buitenspel?

De heer ZWART (PvdN): Over de financiële opbouw van het NPG hebben wij tijdens de commissievergadering het nodig gezegd. Dank voor de bijeenkomst in de Euroborg: die was duidelijk. Daarna kwam de onduidelijkheid. Tijdens de uitleg van de gedeputeerde kregen wij bijna ongemerkt te horen dat wij ingestemd zouden hebben in de vergadering van 10 juli met een bedrag van 100 miljoen voor iconische projecten in de provincie. Dat werd echt achteloos verteld. Na indringende vragen van de PvdA hierover kregen we plotseling een schorsing van de vergadering – die ook uit de lucht kwam vallen.

Nu gaan we even rekenen met elkaar. Het NPG is 1,15 miljard groot waarvan een gedeelte is toegezegd. We rekenen daarom met 1 miljard. 403 miljoen wordt uitgekeerd tot 2023. 57 procent hiervan is gealloceerd naar de gemeenten. Blijft over het thematische deel dat voor de provincie is, zijnde krap 195 miljoen. Het thematische deel is ook het deel waarover de provincie kan beschikken. Over de rest van het geld is gezegd dat een deel nog niet in beton is gegoten: niet over de verdeling, niet over het bedrag en niet over de termijnen. Dus daar kunnen we het nu eigenlijk helemaal niet over hebben. Wel hebben we in de Staten uitgesproken dat het geld binnen de gestelde kaders moet worden uitgegeven met een duidelijke boodschap dat de investering dusdanig moet zijn dat er meer startkapitaal beschikbaar komt.

Zes korte vragen. 1) Is het genoemde bedrag van 100 miljoen een wissel op het totale bedrag dat het NPG beschikbaar heeft? 2) Wordt ook een bedrag genomen uit het berekende gemeentelijke deel? 3) Uit het Programma Toekomstbeeld 2040 komen ideeën. Wie beslist daarover? 4) Hoe gaat het besluitvormingsproces rondom Toekomstbeeld 2040 eruitzien? 5) Hoe worden de Staten meegenomen in de besluitvorming? 6) In het besproken stuk van 10 juli staat: *'of icoonprojecten'*. Wie beslist over het al dan niet doorgaan van deze projecten en welke stem hebben de Staten namens de Groningse inwoners hierin? Dat waren de vragen.

De VOORZITTER: Verder geen behoefte aan woordvoering, constateer ik. De spreektijd van 50PLUS is al verbruikt. Dan zijn we toe aan het College. Ik geef met een krenterig gezicht het woord aan mevrouw Homan. Zij heeft eigenlijk als spreektijd: nul.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Vandaar, dank u wel voorzitter, dan mijn extra dank.

Er werden denk ik terecht vragen gesteld. Een hoop over het proces en ik denk dat eigenlijk de laatste spreker alle vragen wel mooi heeft samengevat in zes of bijna zeven punten. We snappen eigenlijk wel waar die verwarring vandaan kwam: die zat inderdaad ook een beetje bij mij. Overigens heb ik volgens mij niet aangegeven in de commissie dat u daar reeds over had besloten. Daar twijfelde ik op dat moment zelf ook aan en we hebben inderdaad even de tijd genomen om alles goed uit te zoeken.

Die verwarring komt denk ik ook wel een beetje voort uit de vele langdurige processen en de vele stukken die ook al hier in de Staten zijn behandeld. We hebben natuurlijk de bestuursovereenkomst die heel erg gaat over de rollen en taken, we hebben het NPG-kader dat heel

erg gaat over de kaders voor de inhoud en we hebben nu de financiële toedeling. Je ziet dat bij het ene onderwerp er meer aandacht is besteed aan de uitwerking. Zo hebben we bijvoorbeeld uitgebreid gesproken over het NPG-kader, maar over het Toekomstbeeld hebben we niet meer met elkaar gesproken. Dan moet ik zeggen: wij hebben alles uitgeplozen. Er is formeel geen fout gemaakt. Maar wij zien wel dat er slechts op kleine momenten en ook niet heel uitgebreid erover is gesproken, waarbij het Toekomstbeeld ook niet werd genoemd. Zo zijn er in de bestuursovereenkomst heel duidelijke lijnen meegegeven over waar het Toekomstbeeld aan moet voldoen en wanneer weer terugkomen naar uw Staten.

Echter, over het bedrag is in de opeenvolgende stukken weinig gezegd. Er is inderdaad aangegeven dat het een zorgvuldig proces moet worden. Dat komt ook doordat er in de aanloop naar maart 2019 met heel veel organisaties en inwoners van Groningen is gesproken en dat die eigenlijk zeiden: 'Geef ons een grote rol. En zorg dan ook dat daar substantiële, flinke middelen bij worden toebedeeld om ons ook die serieuze opgaven te kunnen laten verwezenlijken.' In de bestuursovereenkomst is ook heel duidelijk aangegeven dat het aan u is uiteindelijk om de plannen die horen bij de uitwerking van de gekozen projecten, goed te keuren. Kortom: u krijgt de uitwerking van die plannen gewoon weer te zien.

Maar hoe gaat het proces daaraan vooraf dan eruitzien? Vanaf januari gaat, zoals u reeds hebt meegekregen, het Programma Toekomst van start. Dat houdt dus ook in dat er eerst informatie wordt verzameld. Er worden ideeën opgehaald en daar wordt op een speciale manier vorm aan gegeven. U wordt daar ook verder over geïnformeerd op 13 januari op de raden- en Statenbijeenkomst. Er is een mediacampagne en vervolgens worden er ideeën getrechterd, geclusterd en inderdaad wordt er gekomen tot tien projecten. De woorden 'icoonproject' en 'uitdaging' lopen door elkaar heen, dus terechte opmerking van de ChristenUnie. Maar het gaat om grote uitdagingen, waarbij ook in de bestuursovereenkomst reeds wordt gezegd dat er minimaal drie moeten worden voorgelegd. En die moeten worden uitgewerkt in een programmaplan en dat programmaplan gaat via het bestuur. Daar wordt getoetst of het voldoet aan de ambities en de kaders van het Nationaal Programma. Vervolgens gaat het via het bestuur en via ons als College naar u toe ter goedkeuring.

Een van de vragen was hoe het dan zit met het budgetrecht. Ook dat wordt daarin meegenomen. Dus uiteindelijk komt in de komende periode de uitwerking van de thematische programmaplannen naar u toe, als ook de uitwerking van het Toekomstbeeld en de toedeling van de middelen. Het gaat hierbij inderdaad om een reservering van 100 miljoen. Dus waar wij aan het begin van de totstandkoming van de bestuursovereenkomst ook is gesproken met de mensen die zeiden dat daar flink en substantieel geld naartoe zou moeten gaan, hebben we dus ook vastgelegd dat dat moet worden gedaan in een programma dat groeit. Daar heeft vervolgens AEF in een uitwerking van gezegd dat als we kijken naar wat 'flink en substantieel' is, er dan van zo'n 10 procent uitgegaan moet worden. Dat is op de informatieavond van AEF wel aan u verteld, maar dat is inderdaad slechts summier in deze toedeling van de financiële middelen terechtgekomen. Daar had u een terecht punt, daar hebben we u ook de informatie over gestuurd. En het gaat inderdaad om een maximum. Want zoals gevraagd: jazeker, de kwaliteit staat voorop. Of dit aan die kwaliteit voldoet, daar gaat u dus uiteindelijk over.

Volgens mij heb ik dan een mooie rits van de vragen reeds beantwoord. Over hoe de Staten worden meegenomen: u gaat daar uiteindelijk zelf over.

Het gaat over uitdagingen, dus worden er tien voorgelegd. Er worden er uiteindelijk drie aan u voorgesteld en uw stem van de Staten is dan ook de doorslaggevende factor.

D66 had nog een vraag over 'de bestuurbaarheid' van het fonds. Het was mij niet helemaal duidelijk wat u bedoelde, maar ik ga ervan uit dat u het Programmabureau bedoelt dan wel het bestuur daarboven. Waar het over gaat, is voornamelijk het zwaluwstaarten van de programmaplannen. We hadden het net over de thematische programmaplannen, het Toekomstbeeld, de lokale programmaplannen en dan gaat het dus uiteindelijk over de uitvoering die door het Programmabureau moet worden gedaan. Dat moet ervoor zorgen dat aan de hand van de input van de programmamanagers de stukken worden voorbereid voor het bestuur, zodat het bestuur kan beoordelen of er goed gezwaluwstaart is.

De heer ZWART (PvH): Het daalt op dit moment een beetje langzaam. Het is op dit moment ook vier uur 's middags. Maar wij begonnen de discussie over 100 miljoen en wel met ons idee dat wij daar niet mee hadden ingestemd. Van de gedeputeerde krijgen we op dit moment het antwoord dat zij ons daarin tekort heeft gedaan, dat zij dit uitgebreider had moeten doen. Als we dit accepteren, vindt de gedeputeerde dan dat we nu die 100 miljoen wel accepteren? Of hebben we daar nog steeds een discussie over?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik heb aangegeven dat er eigenlijk drie grote documenten geweest zijn in dit proces. Het laatste document ligt nu voor en dat gaat over de financiële toedeling, waarin inderdaad de 100 miljoen is genoemd als reservering van een substantieel en flink bedrag om uitvoering te kunnen geven aan de projecten. Dus het moment van goedkeuring door u ligt nu voor. Dat moment is nu. Dus eerder is gesproken over 1 miljard, nu is er een reservering van in totaal 100 miljoen en daar gaat u over.

De heer ZWART (PvhN): Als ik het goed begrijp, dan is het dus zo dat als wij nu niet bezwaren komen tegen die 100 miljoen – dat geldt voor alle fracties hier aanwezig – dan staat die 100 miljoen vast. Is dat een juiste conclusie?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, hartelijk dank dat u deze vraag stelt. Maar nee, het gaat over de reservering van 100 miljoen, waarbij uiteindelijk over de invulling en de daadwerkelijke uitgave van de 100 miljoen door u nog wordt geoordeeld over de programmaplannen ter uitvoering van het Toekomstbeeld en de uitdaging die wij nog aan u voorleggen.

De heer ZWART (PvhN): Laatste vraag: dus we kunnen 'nee' zeggen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dat kan zeker.

De heer GERRITS (D66): Ik ben niet duidelijk genoeg geweest kennelijk, dat ligt aan mij. Waar het mij om ging, was het afleggen van verantwoording door het bestuur. Dat is immers ook verantwoordelijk voor de kwaliteit van de directie van het Programmabureau. Dus het gaat puur over het bestuur. En het bestuur loopt het afbreukrisico, waar ik het over had, dat er allerlei projecten doorheen slippen die bijvoorbeeld gemeenten maar ook wij kunnen goedkeuren, terwijl ze niet direct in relatie staan tot de ambities. En dan krijg je allerlei gezeur over het nut en de noodzaak van het Nationaal Programma zelf. Het is datgene waar we zoveel werk aan hebben besteed, het levert een directe relatie tussen de ambities en de doelen – zeg maar de rechtmatigheid van het NPG. En die moet vergezeld gaan van de doelmatigheid van het NPG, dat het ook op de juiste manier is ontwikkeld en zal worden uitgevoerd. Ik wil graag dat het bestuur daar goed verantwoording over kan afleggen in relatie tot doelen en ambities.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij leggen verantwoording af aan u – laat dat heel helder zijn. U geeft ons kaders mee. Dat gebeurt inmiddels via de kaders van het Nationaal Programma zoals we die ongeveer een maand geleden hebben besproken. Daar moeten vervolgens programmaplannen van worden gemaakt en dat is eigenlijk een tweede stap in de kaders. En daaronder kunnen dan al dan niet projecten worden ingediend en die moeten daaraan voldoen. Dus daar kunt u ons hier in deze zaal op bevragen en uiteindelijk ook op beoordelen.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ja, of ik heb de beantwoording gemist en dan val ik herhaling – waarvoor dan op voorhand mijn excuses. Maar ik had u inderdaad de vraag gesteld over dat er tien projecten worden geselecteerd. Ik hoor u volgens mij net zeggen dat dat drie iconische projecten worden. Maar ik heb volgens mij ergens gelezen dat ook de andere zeven projecten toch ook wel uitgevoerd worden? Of heb ik dat verkeerd begrepen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat hebt u niet verkeerd begrepen. Waar het over gaat is dat er uiteindelijk tien projecten worden voorgesteld naar aanleiding van stemmingen. Hoe dat proces precies gaat, daarover wordt u nog voorgelicht op 13 januari. Maar wat heel erg belangrijk is, is dat ook in de bestuursovereenkomst staat dat er uiteindelijk tien projecten moeten komen, waarbij door middel van stemming drie worden voorgedragen als 'grote uitdagingen' – laat ik het even zo formuleren. Dus het klopt wat u zei.

Dan heb ik nog twee moties. De eerste motie 148 is getiteld 'NPG-misbruik'. Ik denk dat we in de constatering en overwegingen een aantal onjuistheden zien. Er zijn namelijk in de weging voor de toedeling inderdaad percentages gebruikt. Maar die percentages gaan niet over de uiteindelijke toedeling van de middelen, maar wel over hoe je die ambities nou neerzet. Maar op zich doet dat er niet eens zo toe in het advies. Het is namelijk zo dat wij in het NPG-kader hier ambities met elkaar hebben besproken en ook indicatoren om daar vervolgens aan te kunnen voldoen. 'Natuur en klimaat' is daar een van de vier ambities in. Dus het is ook aan ons om te zorgen dat dat er juist wél in mee wordt genomen en daarom raden wij deze motie ook af.

Dan de motie 149 'NPG-gelden controleren'. Daarin refereert u aan de lichte toets. Die had inderdaad niet dezelfde kaders als het NPG, het was niet voor niets 'de lichte toets'. We zitten nu in de volgende fase met de 'zwaardere' toets – laten we maar zo zeggen. Inderdaad moet dat geld uiteindelijk de Groningers ten goede komen, dus daarover zijn we het helemaal eens. U roept het College op, alle thematische projecten voor te leggen aan PS, zodat er voldoende toezicht is en PS de controlerende taak op het juiste moment goed uit kan voeren. U bent hier heel specifiek over de projecten. Alleen, wij zitten nog in de fase waarin we eigenlijk kaders mee moeten krijgen voor de thematische programmaplannen. Dus wellicht bedoelt u dat hier. De thematische programmaplannen worden aan u voorgelegd. Maar de projecten die daaronder hangen, behoren tot het mandaat van het bestuur. Dus eigenlijk zit er wel een getraptheid in. Als het gaat over de projecten, raden wij de motie dus af. Ik kan u wel toezeggen dat de programmaplannen aan u worden voorgelegd.

De heer PESTMAN (FvD): Nou, deze motie is samen met de SP ingediend, dus ik wil er niet al te veel op vooruitlopen. Misschien dat de heer Mastenbroek daar nog wat over wil zeggen.

Maar dan ga ik even naar onze andere motie en die ging over het NPG-misbruik. U zegt dat de percentages die nu genoemd worden en waar dus AEF heel hard aan gewerkt heeft, dus niet budgetafhankelijk zijn? Dus die 80 procent wil niet zeggen dat 80 procent van de gelden aan de economie besteed moet worden, 15 procent aan natuur en klimaat? Begrijp ik dat nu goed? U zegt net immers dat je die percentages los moet zien van het geld dat beschikbaar is?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, ik heb het stuk niet letterlijk zo voor me, dus ik kan het u niet voorlezen. Maar u ziet boven de tabel een aantal kruisjes staan, dat AEF op basis van zijn expertise wegingsfactoren hebben gemaakt, onder andere over wat past bij de thematische en de lokale projecten. Dat is wat anders dan percentages zoals u ze hier in uw motie hebt toegekend aan een aantal ambities dat uiteindelijk omgezet wordt in geld. Dus vandaar dat wij aangeven dat dat gedeelte niet klopt. Maar uiteindelijk voor de motie is het veel belangrijker om te weten dat wij hier in huis vier ambities hebben geformuleerd en wij juist daar ook aan moeten voldoen.

De heer PESTMAN (FvD): Dat klopt en AEF heeft in zijn thematische deel daar heel duidelijk over te kennen gegeven welke ambities meer aandacht verdienen en welke ambities minder aandacht verdienen. En daar zijn percentages bij genoemd. Ik weet het toch echt zeker. Ik wil mijn tabletje er wel even bijpakken, hoor, dat is helemaal niet zo'n groot probleem. Daarin staat dus dat het thematische deel van de economie aardig wat groter moet zijn dan dat van natuur en klimaat. U hebt tot dusver, vind ik, daarmee het deel 'Natuur en klimaat' opgebruikt. Dus heb ik graag dat u nu uit het vervolgdeel, dat we nu hebben – die laatste 195 miljoen – een beetje meer geld besteedt aan de economie en het liefst nog wat meer aan 'Leren en werken'. En dat u dat deel 'natuur en klimaat' een beetje met rust laat, want daar dat zijn projectjes als 'cofinanciering testcentrum waterstof'. Wat heeft dat te doen met Groningse Brede Welvaart? Helemaal niks, want daar heeft de Groninger namelijk helemaal niks aan.

De VOORZITTER: U begint er nu een betoog van te maken. Ik geloof dat de vraag helder is.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Zoals u kunt zien in het stukje over wegingen met de plusjes en minnetjes op pagina 6, zijn deze percentages gebruikt om tot een weging van de verdeling van de middelen te komen. En dat is wat anders dan een weging naar hoe uiteindelijk de ambities gaan landen in de programmaplannen. U refereert in uw constatering aan een inschatting op basis van de lichte toets, waarbij u overigens – voor zover wij dat kunnen traceren – zelf een analyse ervan heeft gemaakt wat wel of niet zal bijdragen aan natuur en klimaat. Dat zijn echt twee verschillende dingen. Maar zoals gezegd, uiteindelijk is 'natuur en klimaat' een van de vier ambities die u ons hebt meegegeven als kaders en dat betekent dat we in de uitvoering daar zeker aandacht aan moeten besteden.

De heer PESTMAN (FvD): Ja, dan nog één keer. Tot dusver bestond het praktisch alleen maar uit natuur en klimaat. Ik vraag u dus iets anders. Maar daar bent u dus niet toe genegen, want u draait om de hete brij heen. Ik laat het dus eerst maar zo en laat het woord verder aan mijn collega's.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ja, dank u wel, dat doe ik met heel veel plezier. Ik kom toch nog even terug op het Toekomstbeeld 2040 met een vraag om wellicht even te temperen bij GS. Die tien projecten worden ingediend. Ik weet dat het misschien wat vroeg is, maar ik dacht: ik wil die vraag toch stellen. Wordt bij die tien projecten die geselecteerd worden, ook specifiek en met name gekeken

buiten de zeven aardbevingsgebieden? We zitten hier op provinciaal niveau. Het NPG moet een plus op de versterking zijn, maar het is wel een plus op de versterking voor alle Groningers. Dus vandaar, misschien ook richting de collega's: als je het over die drie iconische projecten hebt, gaan we er dan specifiek op inzetten – dat is de vraag aan de gedeputeerde – om die drie iconische projecten te gebruiken voor alle Groningers?

De VOORZITTER: De vraag was mij al na drie zinnen helder. Daarna volgde er een betoog. De gedeputeerde.

De heer HAZE (Groninger Belang): Excuses.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Het antwoord kan vrij simpel zijn: ja. Het valt niet voor niets onder het thematische gedeelte en is voor de hele provincie. En ja, daar zal extra aandacht aan worden besteed. Dat hebben we ook duidelijk als input meegegeven.

De heer MASTENBROEK (SP): Een vraag over de oproep in motie 149. Ik ben een van de indieners, maar wat mij betreft staat daar niet voor niks '(...) *alle thematische projecten voor te leggen*'. De gedeputeerde noemt terecht dat alle programmaplannen voorgelegd worden, over de icoonprojecten wordt nog wat meer verteld. Maar de thematische projecten zijn toch ook grote happen uit de ruif? Is het nou zo'n gekke gedachte om die grote projecten ook aan ons voor te leggen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nog los van het feit dat ook in de bestuursovereenkomst hier afspraken over zijn gemaakt: namelijk dat het juist over de programmaplannen gaat en u op hoofdlijnen daarvoor kaders meegeeft aan het bestuur om daar uiteindelijk ook over te oordelen. Daarom is het denk ik wel belangrijk om te weten dat er ook nog – het is in die zin een beetje een wat-alsvraag – een programmaplan naar u toekomt. We zijn nu juist bezig met het opstellen van een route naar zo'n programmaplan. Dus ik zou bijna zeggen: bewaar uw specifieke vraag dan ook nog even voor het moment dat we die daar ook bespreken.

De heer MASTENBROEK (SP): Maar is het niet veel logischer om deze wens van in ieder geval mijn fractie gewoon mee te nemen in die programmaplannen? Dit is wat ons betreft de goede route. Als er zoveel geld aan de orde is, dan leggen we het hier voor en niet op een wat vage manier.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, we zeggen juist dat we in de bestuursovereenkomst niet voor niks hebben aangegeven dat het over grote bewegingen c.q. grote veranderingen gaat die bewerkstelligd moeten worden. De thematische programmaplannen moeten dan ook aan u worden voorgelegd. Dat is ook wat wij doen en daar zullen wij ook aan werken de komende tijd. Wij zijn juist met de inwoners, met heel veel organisaties en met de gemeenten erbij de gesprekken aan het aangaan over hoe we zo'n programmaplan het beste kunnen vormgeven.

De heer ZWART (PvH): Ik heb met u en de gedeputeerde een rekensommetje gemaakt. Daarbij bleek dat tot 2023 195 miljoen beschikbaar was voor de provincie voor het thematische gedeelte. Daarbij zou 100 miljoen uitgetrokken moeten worden voor iconische projecten. Nu hoor ik dat de andere zeven van de tien ook uitgevoerd gaan worden. Waar worden die van betaald? Hoeveel blijft er over voor andere zaken? Klopt het huishoudboekje? Trekt u niet een te grote wissel op de periode na 2023?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nou, dat doen we sowieso niet – om antwoord te geven op uw laatste vraag. Want u gaat hier de komende tijd nog over oordelen. Het is inderdaad zo dat er uiteindelijk tien projecten boven zullen komen drijven uit het proces – laat ik het zo formuleren. Vervolgens komen er drie uit die van de financiële middelen ondersteund kunnen worden en er staat nu omschreven dat er ook gekeken gaat worden hoe de andere projecten ondersteund kunnen worden. Daar is niet direct geld aan gekoppeld.

De heer ZWART (PvH): Dus voor die 195 miljoen tot 2023 pikt u – sorry, *excusez le mot* – wel 100 miljoen in, die eigenlijk bedoeld is voor totaal Groningen in plaats van drie iconische projecten?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik heb een beetje het gevoel dat we terug naar af gaan, maar ik probeer het nog één keer uit te leggen. Het gaat over een reservering van 100 miljoen. Dus het is absoluut niet zo – dat was ook een van de vragen die al gesteld werd – dat er maar 100 miljoen moet

worden uitgegeven. Nee, het gaat er hier juist om dat we serieus tonen dat als hier goede uitdagingen en oplossingen worden geformuleerd, daar ook substantieel geld voor beschikbaar is. Dat is ook de wens geweest zoals die is geuit op heel veel bijeenkomsten, onder andere hier in huis, om hier goed geld voor vrij te maken, zodat als er wat moois voortkomt uit het proces van Toukomst, wij daar geld voor beschikbaar hebben. Die andere projecten die overblijven? Ja, wellicht kan daar nog ergens anders geld voor worden gebruikt. Dus dat is eigenlijk het belangrijkste deel van mijn antwoord op uw vraag: het gaat om een reservering, er moet worden voldaan aan de kaders en uiteindelijk wordt de manier om daar te komen, nog aan u voorgelegd.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik kijk eens even rond of er behoefte is aan woordvoering in tweede termijn. Zo nee, dan sluit ik de beraadslagingen en dan zou ik het op prijs stellen om te kunnen gaan stemmen. Is er iemand die een stemverklaring wil afleggen bij een van de ingediende moties? Nee? Alles is helder? De heer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Ik ben niet helemaal klaar voor een stemming. Ik wil graag even vijf minuten schorsing om even te kunnen overleggen.

De VOORZITTER: Zullen we er meteen een kwartier van maken en ons even vertreden? Want ik zie enige vermoeidheid toeslaan. De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en verzoek de leden om een zodanige stilte in acht te nemen dat we de vergadering kunnen voortzetten.

De korte inhoud van het voorafgaande is dat de heer Zwart zei dat hij graag wilde schorsen. Ik heb toen die schorsing even verlengd, zodat we allemaal even konden bewegen. We zijn nu weer terug en ik geef de heer Zwart het woord.

De heer ZWART (PvH): Dank voor de extra tijd voor de schorsing, want die was denk ik niet alleen bij mij nodig, maar ook bij anderen.

Wij hebben een besluit kunnen nemen. Wij zijn voorstander van het NPG. Wij zullen echter toch het besluit moeten afkeuren, niet vanwege de inhoud maar vanwege de uitvoering. Want we vinden het niet plezierig om op deze wijze eigenlijk iets voor onze kiezers met te weinig informatie en binnen een uur te beslissen over 100 miljoen. Dat bedrag vinden wij te hoog. Dus van het NPG is de planning goed, maar we willen toch een daad stellen, dus vandaar.

De VOORZITTER: Oké, ik zie dit als vooruitlopen op de stemverklaring over het uiteindelijke voorstel. Zullen we zeggen dat we de beraadslagingen sluiten en overgaan tot het stemmen?

Dat betekent dat er eerst gelegenheid is om over de moties een eventuele stemverklaring af te leggen. Wie heeft daar behoefte aan? Niemand?

Dan gaan we over de moties stemmen. Ik heb er twee, 148 en 149. Van de PVV- fractie is inmiddels de heer Van Kesteren vertrokken, zodat alleen de heer Ram overblijft. Dan stemt u ongetwijfeld namens de hele PVV-fractie. Ik zal u verder aanduiden als 'PVV', maar dat is dan één stem waard.

De titel van de eerste motie met nummer 148 is 'NPG-misbruik'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van Forum voor Democratie, Groninger Belang en de PVV. van de fractie. Wie is tegen deze motie? Tegen deze motie stemmen de fracties van de SP, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, D66, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden en het CDA. De motie is verworpen.

Dan zijn we toe aan de motie met stuknummer 149, waarboven staat 'NPG-gelden controleren'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Wie stemt tegen? Tegen deze motie stemmen de fracties van de ChristenUnie, D66 GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Dat betekent dat deze motie is verworpen.

Dan zijn wij toe aan de voordracht zelf. Is er iemand die een stemverklaring wil afleggen bij de voordracht? Dat is het geval. Het meest gretige was de heer Mastenbroek, hij krijgt van mij het woord.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja dank, voorzitter. Ik wil niet te gretig overkomen maar wel een stemverklaring afleggen bij de voordracht. Wij zullen tegen die voordracht stemmen. Daar zijn verschillende redenen voor. Net werd al de 100 miljoen genoemd: daar zitten te veel projecten waar

groot geld naartoe gaat en waar wij onvoldoende vertrouwen in hebben. Uiteindelijk vinden wij ook dat de gemeenten een wat groter deel aan échte NPG-projecten zouden moeten kunnen geven en daarom stemmen wij tegen.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Wij zullen voorstemmen en doorslaggevend was toch het mea culpa van het College over de 100 miljoen en het niet-kunnen traceren van het Statenbesluit daarover. Maar de uiteindelijke toelichting heeft ons doen besluiten om voor te stemmen.

De heer PESTMAN (FvD): Nou, wij waren van oorsprong van plan voor te stemmen in de weging. Maar aangezien mevrouw Homan alleen maar plusjes ziet en ik daar toch duidelijk percentages bij zie, hebben we toch besloten dat als er zo gedraaid wordt en waarschijnlijk dus van de weging afgeweken wordt, wij tegen deze voordracht gaan stemmen.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ook Groninger Belang zal tegen gaan stemmen, om redenen die onder anderen ook door de heer Mastenbroek zijn genoemd. Wij vinden ook dat wij te veel moeten doorvragen om gewoon helder boven water te krijgen waar het over gaat bij die 100 miljoen. Want daar gaat het ons met name om. Uiteraard zijn wij niet tegen het Nationaal Programma Groningen, maar er zijn te veel onduidelijkheden. Wij gaan tegenstemmen.

De heer RAM (PVV): De PVV zal tegen deze voordracht stemmen. De manier waarop het gaat, is uiterst rommelig en dat betreuren wij zeer.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Wij zullen voor de voordracht stemmen. Wij zijn, zoals eerder genoemd, tevreden over de manier waarop de gelden zijn toegewezen. Wij vinden dat wij inmiddels voldoende zijn geïnformeerd over die 100 miljoen voor het Toekomstbeeld 2040. Dus wat ons betreft staat er niets meer in de weg om van start te gaan.

De heer TEN HOVE (50PLUS): Wij zullen ook tegenstemmen: te veel onduidelijkheden over de 100 miljoen. Ik ben het eens met wat de heer Mastenbroek net zei.

De heer DE WIT (CDA): Het CDA zal voor deze voordracht stemmen. Wij zijn blij dat er uitleg is gegeven over de 100 miljoen. Tegelijkertijd hopen wij dat het College in het vervolgproces ons duidelijk op de hoogte wil houden van het Toekomstbeeld 2040 en ook over de reservering van de middelen.

De VOORZITTER: Wie verder? Nee? Daarmee is het aanstaande stemgedrag voldoende toegelicht? Dat is het geval.

Wie stemt er voor de voordracht? Voor de voordrachten stemmen de fracties van de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, D66, GroenLinks, de VVD, de Partij van de Arbeid en het CDA. Wie stemt tegen? Tegen stemmen de fracties van de SP, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de PVV, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. Daarmee is de voordracht aanvaard.

E. Beleidsregel salderen stikstof provincie Groningen 2019

De heer NOLLES (GroenLinks): We hebben het over deze beleidsregels eerder gehad. Ik zou bijna zeggen: daar hebben we het veelvuldig over gehad. Niet alleen in deze zaal, maar zeker ook daarbuiten. Ik neem aan dat het niet alleen voor mij geldt maar voor veel Statenleden dat ze in de voorbije maanden langer met boeren hebben gesproken dan misschien soms zelfs in jaren daarvoor – in ieder geval waar het gaat om hun bedrijfsvoering en hun kansen voor de toekomst. Zeker geldt dat voor ons. Al dat gepraat heeft ook geleid tot dat bijschaven van die beleidsregels. Op basis van de vele casussen die bestudeerd zijn, is daarmee ook gepoogd om gevallen die net heel erg ongunstig, onredelijk of onrechtmatig zouden uitvallen, eruit te halen. Ik denk dat dat heel goed is.

Wat wij nu als Staten, maar ik denk als politiek in het algemeen te doen hebben, is ook te kijken naar de toekomst, de kansen voor de landbouw in Nederland heel goed te bekijken en daarover te praten. Wij zijn zelf ook op werkbezoeken geweest bij de Kollumerwaard. We hebben veel boeren gesproken. Maar wat mij betreft hebben we een bijeenkomst hier in de Staten, binnenkort in het voorjaar, waarin we echt gaan kijken wat we in de akkerbouw maar ook in de veeteelt doen om echt op lange termijn die beide sectoren levensvatbaar en passend in ons landschap een toekomst te geven. Ik denk dat we daar allemaal belangstelling hebben om dat te gaan doen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dit klinkt allemaal prachtig, hè? Om met de boeren te gaan praten over de levensvatbaarheid en dat soort zaken. Maar vindt u dat met deze regels die levensvatbaarheid in gevaar komt? Dan kunt u wel overleg gaan voeren in het voorjaar, maar waarover wilt u het dan hebben, als de latente ruimte compleet wordt weggegeven en als de horizon veel kleiner wordt?

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, ten eerste wordt niet alle latente ruimte compleet weggegeven. Maar ten tweede hebben we ook binnen deze regels fosfaatregels gehad die er waren. Het is denk ik aan ons, de politiek en ook aan iedereen, om binnen de milieuruimte die je hebt, te kijken wat je kunt doen. Dan zijn zulke regels eerlijk en nodig. Maar laat ik eerst uw vervolgvraag afwachten, want ik zie dat u die hebt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Goed opgemerkt. U vindt 30 procent met de externe saldering eerlijk?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ja, ik vind het belangrijk dat als wij gaan kijken waar je binnen alle sectoren – niet alleen bij de landbouw – stikstofruimte kunt weghalen, dat niet bij de voortzetting van je bedrijf op de eigen locatie is, maar dan is dat waar je externe ruimte gaat kopen c.q. verhandelen. Als je daar een deel wegneemt, geef je aan de voortzetting van het bedrijf meer ruimte. Dat is een goede keuze. Verstandig en goed voor boeren, maar ook voor andere ondernemingen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Is GroenLinks het met de Partij voor de Dieren eens dat we naar een behoorlijke reductie van het aantal dieren toe moeten en dat de boeren gewoon een eerlijke prijs voor hun producten moeten krijgen?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik ben het met uw tweede punt volledig eens.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik begrijp dat dan de reductie van stikstof in de ogen van GroenLinks is dat wij de dieren gaan opsluiten en dat we technische maatregelen nemen. Klopt dat?

De heer NOLLES (GroenLinks): Nee.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, ten slotte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, 'nee' vind ik kort door de bocht. Als u zegt dat er geen reductie van het aantal dieren komt, dan komt het daar toch op neer? Of zie ik dat verkeerd?

De heer NOLLES (GroenLinks): Dat ziet u verkeerd. Maar er is een verschil tussen zeggen dat je het met zoveel minder dieren moet doen en kijken wat je binnen de mogelijkheden die wij hebben in Nederland, kunt realiseren. Maar ik ga niet nu zeggen dat er een bepaald percentage vanaf moet. Volgens mij is dat een totaal verkeerd signaal.

De heer RAM (PVV): GroenLinks geeft iets aan over toekomstperspectief voor de boeren en men wil onredelijke situaties eruit halen. Nou, dat is positief. Maar dan wil ik u toch even een casus voorleggen. Extern salderen is ook van toepassing als één bedrijf twee bedrijfslocaties heeft en men die bedrijfslocaties wil samenvoegen. Dan wordt extern salderen toegepast en dan vervolgens 30 procent afgeroomd. Vindt GroenLinks dat een redelijke situatie?

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, dat is een van de vele situaties die denkbaar is, waarop je je kunt afvragen of het hier niet harder snijdt dan je zou willen. Maar het is een heel brede afweging die je moet maken. Ik denk dat waar je twee bedrijfslocatie op één bedrijf, je ook op die beide locaties ook een vergunning hebt zitten als het goed is. Daar kun je gewoon doorboeren. Maar als je extern wilt salderen daarop, dan gelden daar dezelfde regels voor.

De heer RAM (PVV): Volgens mij is het een keuze om extern salderen als intern salderen toe te passen. Als je één bedrijf bent, kun je ook voor intern salderen kiezen. Is GroenLinks bereid om na te denken over dit soort casussen en daarbij ook het redelijkheidsprincipe toe te passen?

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, volgens mij moeten wij altijd blijven nadenken. Maar binnen de mogelijkheden die er zijn om een duidelijk kader te scheppen voor je beleid, kun je niet op elke casus nog weer denken dat het daar misschien toch weer anders moet.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Voor wat betreft de Beleidsregels saldering stikstof zijn we nog steeds niet gerust. Buiten het feit dat het stikstofprobleem een non-existent probleem is, is het zelf gecreëerd met als doel een paar specifiekere gecultiveerde stukjes natuur te beschermen met absurde normen, onnodige extra doelstellingen en het onevenredig hard aanpakken van bepaalde sectoren – met name de agrarische sector.

Vandaag zijn op het Martinikerkhof de deuren van ons provinciehuis gebarricadeerd uit angst voor een bezoekje van boeren. Duidelijk een signaal dat ook hier het besef er al is dat er nog geen zorg of ontevredenheid is weggenomen. En ook Tjeerd de Groot van D66 zaait vanmiddag alweer twijfel bij een zogenaamde 'deal' die is gesloten met de boeren. Dankzij dit wanbeleid verzandt men in technische discussies en berekeningen – of eigenlijk liever: theoretische modellen – op basis van schaarse meetpunten in onze regio.

De heer GERRITS (D66): Is de heer Osseweijer ervan op de hoogte dat de LTO zelf in haar blaadje dat akkoord heeft aangekondigd gisteren? Het komt niet van Tjeerd de Groot af, het komt van de LTO af.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, daar ben ik van op de hoogte. Alleen, wij lezen ook net de nieuwsberichten in de media, waarin het duidelijk wordt dat er inderdaad twijfel wordt gezaaid en dat er dus weer landelijk onduidelijkheid is of er überhaupt wel een deal is op dit moment.

De heer GERRITS (D66): En wie zaait die twijfel dan? D66?

De heer OSSEWEIJER (FvD): Jazeker, als u de media even bekijkt en het daarin terugleest, dan kunt u het direct lezen.

De heer GERRITS (D66): De heer Osseweijer leeft in een andere bubbel. Farmer Defence Force heeft vanochtend het bestaan van die deal ontkend, terwijl zij afgelopen maandag zelf bij dat gesprek waren.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, er is ook nog een aantal vragen dat we hebben. Dat gaat met name even over dat Natura2000-gebiedje Liefstingsbroek, kwetsbaar vanwege ontwatering. Hierdoor wordt er namelijk minder kalkrijke kwel en meer voedselrijk water aangevoerd vanuit het omliggende gebied. De vraag is wat voor effect deze kwel op blauw grasland heeft. Eigenlijk is het stukje van 0,33 hectare waarover we praten in Liefstingsbroek. Hoeveel is procentueel stikstof daarvoor verantwoordelijk? Graag een verduidelijking. Wordt dat ook meegenomen in de metingen? Dus geen theoretische modellen, maar echt de praktische effecten.

De tweede vraag over hetzelfde Natura2000-gebied. Er gelden twee extra habitattypes, er zijn maximaal drie types. Een is er vanuit de EU verplicht en twee zijn een extra landelijke doelstelling. Blijven deze twee erop als extra? Zo ja, waarom? En kan het College zich ervoor inzetten om op regionaal en provinciaal niveau te kijken naar de effecten en maatregelen om hier zelf beleid voor te kunnen ontwerpen?

In vervolg hierop zullen we straks de motie, die hierover wordt ingediend door Groninger Belang, mede indienen.

De VOORZITTER: Ik kijk even rond. Is er bij de ChristenUnie nog behoefte aan een woordvoering? U hebt nog een halve minuut. Maar we kennen de heer Steenbergen als iemand die beknopt kan formuleren.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Olivier B. Bommel begon altijd met: 'Verzin een list'. Die list is er: ik verwijs u naar de website, want daar staat de bijdrage op, omdat ik die echt niet in een halve minuut kan leveren.

Ik probeer het toch. Er is een landelijk akkoord en de speedwet in de Eerste Kamer is gisteren aangenomen, met steun en extra dank aan de SGP, 50PLUS en de OSF. En het Landbouwcollectief heeft basisafspraken gemaakt met het kabinet, hebben we ook mogen horen. LTO stelt voorwaardelijk positief te zijn. Kortom, je zou bijna verwachten dat het een en ander is opgelost. Niets is minder waar,

de eerste uitgangspunten zijn na weken intensief en hard werk, ook van dit College, vastgesteld. Een kleine felicitatie waard.

Voorzitter, ik ga afronden, want ik zie u al uw vinger naar de knop van de microfoon bewegen. Onze oproep: blijf samenwerken met alle betrokken partijen en belangengroeperingen naar een duurzame oplossing. Ga op zoek naar balans.

De VOORZITTER: Ik vond het heel mooi beknopt. Dan gaan we nu naar de VVD.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, de stikstofregels: ze staan weer op de agenda. De VVD is allereerst blij met de wijzigingen in de nieuwe regels. Vergunde ruimte blijft in stand, de regels zijn niet strenger dan de landelijke lijn en de koppeling met de fosfaat- en dierenrechten is eruit gehaald.

Wel hebben wij nog zorgen. De nieuwe regels zijn gelukkig minder complex, maar toch benadrukken wij wel een goede communicatie- en informatievoorziening naar de boeren, bouwers en andere ondernemers, omdat zij gebaat zijn bij duidelijkheid. Er zijn ook ondernemers die voorheen alleen een melding hoefden te doen. De minister heeft daar gelukkig duidelijkheid over verschaft. Volgt het College deze lijn? Wij vragen het College ook oog te blijven voor problemen, zoals juist ook gemeld, die ondernemers in de praktijk ervaren en de regels naar enige tijd ook te evalueren.

Met die aanpassing van de beleidsregels zijn we er nog niet. Er moeten echt nog heel veel knopen in dit stikstofdossier worden doorgehakt en alle sectoren zullen aan bod komen. Het is echt een afweging tussen economische ontwikkeling en innovatie enerzijds en natuur anderzijds. Landbouw en agrosector zijn voor ons heel erg belangrijk. Groningen is en blijft gewoon een boerenprovincie. De landbouw loopt hier voorop. Verdere innovaties moeten we stimuleren en ook kijken naar een goed verdienmodel en toekomstperspectief voor de boeren. Onze fractie denkt na over een toekomstagenda voor de landbouw in onze provincie en vindt het ook belangrijk dat het College in samenspraak met de sector een visie op de landbouw vormgeeft. Het is goed om een stip op de horizon te zetten en een langetermijnstrategie te ontwikkelen.

De heer RAM (PVV): Een vraag aan de VVD. Ik hoor duidelijk positief verhalen over het intern salderen binnen de bestaande vergunning – dat mag gelukkig. Maar wat gebeurt er als boeren al geïnoveerd hebben? Zij kunnen niet nog een keer een innovatie doen. Deze boeren staan dan stil, ze kunnen niet meer uitbreiden omdat ze al een stal hebben die aan de innovatienorm voldoet. Dus hoe kijkt de VVD daartegenaan? Want deze boeren hebben geen toekomstperspectief en er zijn heel veel boeren die hebben geïnvesteerd in een toekomstbestendige stal die nu niet toekomstbestendig is.

De heer BENNEMA (VVD): Innovatie is belangrijk, techniek is belangrijk. We staan voor beperkingen gesteld. Dat zien we in de hele geschiedenis. We kunnen steeds meer met veel minder. Dat is ook iets wat door blijft gaan. Op dit moment zullen bepaalde concepten misschien uitontwikkeld zijn, maar er zullen altijd weer nieuwe ontwikkelingen kunnen zijn. En als die er zijn, kun je, als je een gerealiseerde stal hebt en je een nog betere techniek hebt, binnen je vergunde ruimte ook nog zelfs dieren houden als je uitstoot maar daarbinnen blijft. Dat kan met intern salderen.

De heer RAM (PVV): Ik vermoed dat de VVD de vraag niet helemaal begrijpt. Als je intern gaat salderen, dan kan dat als je nieuwe innovatieve stal maakt. Maar als je die al hebt, dan kun je alleen die ruimte gebruiken die al vergund is. Dus je kunt dan niet meer uitbreiden met een nieuwe innovatieve stal, want die staat er al. Deze bedrijven staan derhalve stil en dat is een gevolg van de beleidsregels die worden vastgesteld en waar u ook voorstander van bent.

De heer BENNEMA (VVD): Als je een *state-of-the-art*-stal hebt voor dit moment, dan is dat inderdaad het plafond. Maar als je dan meer wilt, dan zul je extern moeten salderen – dat klopt. En dan kun je dus wel groeien. Ja, zo zijn de regels nu.

Ik was al bijna aan het eind van mijn betoog gekomen. Ondernemers doen ook echt investeringen voor de lange termijn en die zijn echt gebaat bij voorspelbare regelgeving. De VVD is eigenlijk voor een geleidelijke aanpassing die alle ondernemers kunnen volgen. Die veranderingen zullen ook de nodige kosten met zich meebrengen. Graag vernemen we ook van het College in welke richting het de landbouw ziet ontwikkelen hier in Groningen, hoe deze ontwikkelingen gefinancierd kunnen worden en of het College bezig met is met een toekomstvisie op de landbouw.

De heer BERGSMA (CDA): Vorige week zijn de nieuwe provinciale beleidsregels met betrekking tot de stikstofproblematiek in Groningen naar buiten gekomen. We zien dat er hard is gewerkt door

Gedeputeerde Staten en ook door de betreffende ambtenaren. Echter maken wij ons nog wel zorgen over de verdere uitwerking hiervan.

In de eerste plaats zijn wij positief dat er bij intern salderen de mogelijkheid blijft bestaan voor ondernemers om te innoveren of zich te ontwikkelen. De ondernemers mogen de ruimte in de vergunning gebruiken, mits zij innovatieve maatregelen nemen. Welke mogelijkheden ziet Gedeputeerde Staten om ondernemers ondersteunen, als zij ervoor kiezen om deze innovatieve maatregelen te nemen? Wij constateren dat er een generieke maatregel komt voor bedrijven die tijdens de PAS-wetgeving alleen een melding hoefden te doen. Echter zijn er ook bedrijven die helemaal geen melding hoeven te doen. Kan Gedeputeerde Staten toezeggen, hier op korte termijn duidelijkheid over te geven en hierover actief te communiceren richting deze bedrijven?

Wij willen ook naar de toekomst kijken. De maatregelen die worden genomen, komen ten gunste van de natuur. Maar wat is het doel? Is Gedeputeerde Staten tevreden als de stikstofdepositie onder de kritische depositiewaarde komt? Of is Gedeputeerde Staten tevreden als alle typische soorten planten uit de verschillende habitattypes aanwezig zijn? Als het laatste het geval is, dan hebben wij een probleem.

En als voorbeeld daarvoor noem ik Liefstingsbroek in Westerwolde. Omdat het in Westerwolde ligt, een van oorsprong zandgebied omringd door hoogveen, ligt het daardoor geïsoleerd van overige zandgebieden waardoor de diversiteit aan soorten van nature geringer is dan in vergelijkbare niet-geïsoleerde gebieden. Wij constateren in het beheerplan van Liefstingsbroek dat de beide doelstellingen van het habitatype 'blauw grasland' soorten planten zijn opgenomen waarvan in het beheerplan wordt gezegd dat een groot deel van deze planten geen reële soorten zijn voor Liefstingsbroek. Dat roept de vraag op of de doelen die zijn gesteld, haalbaar zijn. Wij willen de gedeputeerde dan ook vragen, nogmaals te kijken of de natuurdoeltypes die zijn gesteld in Groningse natuurgebieden met de kennis van nu bijdragen aan een toekomstbestendig natuurbeleid. De CDA-Statenvructie vindt dat toekomstbestendig natuurbeleid in balans moet zijn met sociaal-economische ontwikkelingen, zodat ondernemers een eerlijke boterham kunnen verdienen en de natuur zich kan ontwikkelingen binnen haalbare kaders.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Hoor ik het CDA nu zeggen dat wij Liefstingsbroek zouden moeten opgeven voor een andere soort natuur die beter past bij de landbouw van vandaag?

De heer BERGSMA (CDA): Wij hebben geconstateerd in het beheerplan van Liefstingsbroek dat er planten zijn opgenomen waarvan in dat beheerplan al wordt gezegd dat het niet reëel is dat ze gaan groeien in dat gebied. Dat betekent niet dat natuurgebieden opgeheven moeten worden.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij hebben weer nieuwe beleidsregels en wij hebben twee uitgebreide presentaties gehad – twee op zichzelf bijna dezelfde presentaties. Alleen merk ik inmiddels wel bij de coalitiepartijen dat ze de vlucht vooruit nemen en vooral willen praten over de ontwikkeling in de landbouw en in de agrarische sector. Nou, een beetje zuur om die eerst helemaal op slot te zetten en dan zeggen dat ze graag met de sector willen praten over de toekomst. Omgekeerde volgorde.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Bij mijn weten laat u zich vertegenwoordigen door de OSF in de Eerste Kamer. Weet u wat die heeft gestemd?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Daarvan ben ik op de hoogte. Ja.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Zou u dat even voor de luisteraars thuis even willen herhalen?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De reden waarom de OSF voor deze stikstofregelwet heeft gestemd, is ervoor te zorgen dat we wel wat dingetjes aan de gang krijgen. Dat was de motivering. Dan nog steeds hebben we het niet over wat er hier gebeurt in deze Staten. Dat is dat de coalitie alleen maar nadenkt over de toekomst, terwijl ze wel alles op slot zet bij de agrarische sector.

Kijken we even naar de brief die er nu ligt. Daarin wordt onder andere genoemd de externe saldering.

De heer NOLLES (GroenLinks): Is de heer Schmaal het niet met mij eens dat de vergunningen in heel Nederland zijn stilgelegd door de rechter, omdat Nederland zich niet aan de verdragen houdt? En dat

door dit College en door ons de vergunningverlening voor de landbouw maar ook voor alle andere sectoren weer op gang is geholpen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja.

De heer NOLLES (GroenLinks): Is dat niet contrair aan wat u zojuist zei?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat is helemaal niet contrair.

De heer NOLLES (GroenLinks): Dan hoorden wij wat verschillends.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik hoor GroenLinks roepen in zijn betoog dat het vooral nu met de landbouw wil gaan praten in het eerste kwartaal van 2020 om te kijken naar de toekomst. Als u mijn betoog even afwacht, kunt u precies horen waar wij heen willen. En specifiek van deze regels hier in Groningen vinden wij dat wij de landbouw en de agrarische sector hier compleet op slot gaan zetten, terwijl dat niet nodig is. Dat doet u wel met uw betoog.

De heer BERGSMA (CDA): Waar baseert de heer Schmaal het op dat de hele sector op slot zit?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, als u afwacht tot ik mijn betoog heb gehouden en als u dan nog vragen hebt, dan beantwoord ik die graag alsnog.

De VOORZITTER: Ik zie dat u die suggestie volgt. De heer Schmaal vervolgt zijn betoog.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De externe saldering. Volgens mij was er een afspraak met de gedeputeerde, op aangeven van Statenlid Bakker, dat, zodra het extern salderen aan de orde kwam, dat eerst langs de Staten zou gaan. Het is niet eerst langs de Staten gegaan, GS heeft gewoon een besluit genomen. Dat even vooraf.

Uit de presentatie blijkt dat de landelijke regeling en de provinciale regeling wel degelijk anders waren. Want in de presentatie wordt aangegeven dat de regels nu gelijk worden gesteld. Dus de inhoud van de discussie die wij hiervoor hebben gevoerd over de andere regels, wordt bevestigd door de presentatie dat die regels wel degelijk anders waren dan de landelijke.

Wat heeft de Raad van State nu precies afgesproken? Wat staat er nou in het besluit? *'De Afdeling Bestuursrechtspraak oordeelt dat de PAS niet als basis mag worden gebruikt voor de toestemming voor activiteiten die extra stikstofuitstoot veroorzaken. Daarbij bijvoorbeeld een uitbreiding van de veehouderij of de aanleg van een nieuwe weg.'* Dit is de tekst van de Raad van State-site. Waarom zet dit College dan fors in op een vermindering, terwijl dat niet blijkt uit de gegevens van de provincie zelf? Dus waarom gaat dit College dan mee met die 30 procent saldering extern, terwijl dat niet gebaseerd is op de getallen van de provincie? De vorige keer hebben we het gehad over Wageningen UR. Dat was dan zogenaamd een *quick scan* en niet wetenschappelijk onderbouwd. Maar daaruit blijkt dat de situatie in Groningen daadwerkelijk anders is dan bijvoorbeeld de situatie in Brabant. Want wanneer – die vraag kwam zonet ook aan de orde – zijn wij dan onder die kritische depositiegrens in Groningen? Daarvoor heb je meetgetalletjes en gegevens nodig in Groningen.

'Vergund is vergund': ja, dat gaat ook maar voor één ding op en voor de rest gewoon niet. Het gaat alleen maar op voor – letterlijk uit de presentatie: *'Indien de natuurvergunning niet gewijzigd of vernieuwd wordt, kan deze volledig worden benut. In alle andere gevallen gaat het wel ten koste van hetgeen vergund is.'* Dus de latente ruimte wordt behoorlijk ingekort. Dat gebeurt met externe saldering, maar dat gebeurt sowieso want er is veel meer vergund dan er daadwerkelijk gerealiseerd is. Dus het gaat er hoe dan ook flink op achteruit.

De vraag is wederom aan GS – misschien is het wel dezelfde vraag, dus u hebt een zeer makkelijke middag, gedeputeerde Staghout: waarom pakt de provincie zelf niet het heft in handen? Waarom gaat zij niet zelf kijken wat een goed percentage is en hoe we dat soort zaken moeten gaan doen? Heeft Gedeputeerde Staten of de minister ook erover nagedacht om de bedrijven te compenseren voor het wegvallen van de vergunde latente ruimte? En zo ja c.q. nee, dan daar graag een motivering bij.

We gaan gebiedsgericht aan het werk. Het gebiedsgerichte uitgangspunt is 30 procent. Wederom: waarom die 30 procent? Het kan best zo zijn dat bij Liefstinghsbroek het misschien wel 50 procent is en in de rest van de provincie niet. Dus waarom wandelen wij klakkeloos achter het landelijk beleid aan?

De VOORZITTER: Het is een mooi betoog, meneer Schmaal, maar duurt het nog lang?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nee, ik ben bijna klaar. Als er interrupties zijn: graag, hè? Kom maar binnen.

Op provinciaal niveau is niet bekend en ik vind het ook niet te rijmen, dus. Als wij provinciaal wel gebiedsgericht gaan werken, dan vind ik ook dat, nota bene bij provinciale regels, wij ook provinciaal beleid moeten gaan maken. Dus wij willen eigenlijk GS c.q. het College oproepen om zelf een analyse te gaan maken voor de regio van waar we het nou precies over hebben met een schijn erbij van NH3- en NOx-stikstofverbindingen. Daarom dienen wij ook een motie in samen met bijna de hele oppositie.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor mij. Dit is de motie met nummer 150, 'Heft in eigen hand'. Deze motie is ingediend door de fractie van Groninger Belang, mede namens de fracties van de PVV, Forum voor Democratie, de Partij voor het Noorden en 50PLUS:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,
Van mening zijnde dat

- er per regio grote verschillen zijn met de stikstofproblematiek;
- de beleidsregels met betrekking tot stikstof een provinciale aangelegenheid is;
- er een regionale aanpak vereist is;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. een analyse te laten uitvoeren naar de stikstofdepositie en de gevolgen daarvan in de provincie Groningen en op basis hiervan een actieplan te gaan maken en dat voor te leggen aan de Staten; En gaan over tot de orde van de dag!

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik zit nog steeds te wachten op die interruptie.

Als we nou eens kijken naar de gegevens van wat er nu al bekend zou zijn en als de gedeputeerde ons kan toezeggen dat hij daar ook daadwerkelijk mee aan de gang wil en niet alleen maar in IPO-verband de landelijke richtlijnen volgt, maar dat provinciaal gaat doen, dan worden wij wellicht ooit nog een keer vriendjes.

De heer GERRITS (D66): Ik wil graag beginnen met een citaat van Kim Putters, directeur van het Sociaal-Cultureel Planbureau, volgens de Volkskrant de meest invloedrijke Nederlander: *'Als we de mensen niet uitleggen waarom harde milieu- en klimaatmaatregelen noodzakelijk zijn en hen niet meenemen in een visie over hoe Nederland er over twintig jaar bijligt, zullen we het draagvlak in de samenleving snel verliezen.'* Einde citaat.

De stikstofcrisis is geen best voorbeeld van hoe deze veranderingen aan te pakken. Met de PAS hebben we ons een aantal jaren wijsgemaakt, de noodzakelijke opgave naar de toekomst te kunnen verschuiven. We zagen kennelijk niet aankomen dat die toekomst op enig moment zou aanbreken. Die toekomst is nu. Maar we hebben die goede uitleg niet tijdig kunnen verstrekken, wat naar mijn idee een belangrijke oorzaak is voor de wanorde die we nu toch ook, vooral hierbuiten, meemaken.

Wij staan volledig achter de stikstofmaatregelen zoals die genomen worden voor de beleidsregels die nu zijn gemaakt. Maar we willen nu vooral heel veel aandacht hebben voor het juist gemeenschappelijk overleggen en juist gemeenschappelijk kijken hoe je die maatregelen kunt uitvoeren en handhaven en ook hoe je voor de toekomst een kringlooplandbouw kunt stimuleren.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Vindt D66 dan ook niet eerst dat je de gegevens voor de regio goed en helder bekend moet hebben voordat je dit soort maatregelen gaat nemen? Of vindt u het prima dat in Brabant de problemen opgelost worden door de boeren in Groningen?

De heer GERRITS (D66): Ik ben het niet eens met het woord 'voordat'. Het is namelijk tamelijk cruciaal in uw interruptie. Als we naar de kaarten kijken hoe de stikstofdepositie over Nederland is, dan is die overal te hoog. Dus die moet overal omlaag. Tot op welk niveau die eigenlijk omlaag moet: daar geef ik u gelijk in. Als je afhankelijk wilt zijn van de verschillende stikstofdepositie op zand, op water, op laagveen enzovoort, dan zal dat verschillend zijn. Maar voor nu is het zo dat je gewoon overal moet beginnen om de stikstofdepositie te verlagen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Is D66 het dan met ons eens dat die 30 procent wel een beetje een arbitrair getal is als je puur kijkt naar Groningen?

De heer GERRITS (D66): Als je ervan uitgaat dat je én continuïteit voor de boeren wilt – die, als ze dus extern salderen, nog een stukje stikstof erbij willen kopen – én tegelijkertijd de totale stikstofdepositie wilt verlagen, dan moet je dus op een bepaalde manier afkomen. Dan kun je dus niet zeggen: ‘vergund is vergund’. Je zou kunnen afkomen met 30 procent of met een hoger percentage – in die zin is het arbitrair. Belangrijk is dat de depositie vanaf nu omlaag gaat.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Is D66 het met ons eens dat dit eigenlijk niks te maken heeft met de uitspraak van de Raad van State? Want de Raad van State geeft aan: ‘niet extra’ en afkomen is gewoon ervanaf.

De heer GERRITS (D66): Je kunt ook permanent proberen om op de rand van de afgrond te blijven staan. Belangrijk is dus om daarin stapjes terug te zetten om ook een drempelwaarde te kunnen creëren waaronder je ook zonder vergunning je gang kunt gaan, bijvoorbeeld met woningbouw. Dus daarom moeten we een eind terug om vervolgens weer ruimte om te kunnen gaan met vergunningverlening en niet op die rand van de afgrond te blijven staan.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Is D66 het ook eens met de eigen voorman in Den Haag dat het terug moet met het aantal dieren tot zo'n 50 procent? Is dat de toekomst voor Groningen wat u betreft?

De heer GERRITS (D66): Ik heb eerder tegen de heer Ram gezegd dat ik niet kan narekenen of dat uiteindelijk de helft is. Ik vind het ook wat dat betreft voor deze discussie op dit moment minder interessant. Voor de toekomst is dat natuurlijk wel interessant, want dan ga je met elkaar na wat die kringlooplandbouw is. Hoe je als boer ook biologisch voor de toekomst kunt gaan produceren. Voor nu is het van belang dat we deze beleidsregels steunen en een manier zoeken hoe we samen met de boeren er productief aan kunnen werken. Uiteindelijk denk dat als je dus ophoudt met het invoeren van grondstoffen en het uitvoeren van grote hoeveelheden varkensvlees naar China enzovoort, enzovoort, je uitkomt op een lager aantal dieren. Maar ik ben niet degene die kan uitrekenen hoeveel dieren dat dan zijn. Ik laat me daar dan graag in voorlichten.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik hoor positieve geluiden van D66. Dat betekent dus dat we echt wel gaan inzetten op kringlooplandbouw en biologische landbouw? Heb ik dat goed begrepen?

De heer GERRITS (D66): Ik verkeer in goed gezelschap, namelijk deze regering.

De heer RAM (PVV): Toch nog even verdergaand op de externe saldering en de afroaming die nu wordt voorgesteld in de beleidsregels. D66 staat er volledig achter en wil er misschien een schepje bovenop doen, terwijl dat niet nodig is volgens de uitspraak van de Raad van State zoals eerder gezegd. Is D66 ook bereid om erover mee te denken om deze 30 procent dat dan wordt afgeroomd, te vergoeden? Want die stikstofrechten zijn geld waard.

De heer GERRITS (D66): Ja, dat is ook een juridische kwestie. Naar mijn weten hebben boeren in het verleden ook geen bedrag betaald voor de stikstofvergunning. Wel voor fosfaat, maar dat zit hier dus niet in. Dus je hoeft volgens mij niet iets te vergoeden waar niet eerder iets voor is betaald.

Ik ga even naar het allerlaatste stukje. Ik ben het ermee eens dat we moeten kijken welk niveau van stikstofdepositie uiteindelijk ook herstel van de natuur teweegbrengt. Ik vind het ook heel ergerlijk dat we daar gewoon per natuurgebied nog geen goede gegevens over hebben. Dus uiteindelijk vind ik ook dat die tijd die hier nu ingaat, gebruikt moet worden om te kijken hoe het met de natuur gaat en hoe het met de boeren gaat. Daaruit moet dus uiteindelijk én die kringlooplandbouw én een goede natuur worden gerealiseerd.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wat een wijze woorden.

Mijn vraag gaat dus over het punt daarvoor. U geeft aan dat je niet voor die vergunning betaalt en je dus ook niet gecompenseerd hoeft te worden. Dat is een beetje bijzonder, natuurlijk. Want als je een vergunning krijgt en op basis daarvan gaat investeren, dan heb je daadwerkelijk wel kosten. De vraag of je dan niet gecompenseerd moet worden, stel ik dan nog even een keer in dit licht.

De heer GERRITS (D66): Nou, als je bedenkt dat dezelfde boer die gewoon wil uitbreiden op basis van zijn bestaande vergunning en zijn bestaande stalcapaciteit, of er al verplichtingen zijn aangegaan om die bestaande stalcapaciteit te vergroten, dan hoeft hij nergens voor te betalen. Tenminste, niet in de zin van vergunningen. Het gaat er slechts om dat als je capaciteit bijkoopt, dus door meer dieren te gaan houden, je dan slechts 70 procent kunt kopen van wat er is ingenomen. Dus wie moet je dan compenseren? Overigens worden ook boeren die willen stoppen, daar ruimschoots voor vergoed.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Er zijn tal van rekenvoorbeelden die erbij zijn gevoegd. Er is een aantal rekenvoorbeelden bij. Op het moment dat je een stal hebt die voor een deel ingericht was, dan telt die nog wel mee extern. Als die wat minder is ingericht, dan telt die weer niet mee. Hoe dan ook, je hebt niet meer de ruimte of de mogelijkheid om te doen waarvoor je ooit die investeringen hebt gedaan. Dus vindt u het dan altijd zo dat er niet gecompenseerd moet gaan worden, ook niet als bedrijven, gezien een aantal rekenvoorbeelden, dan wél in de problemen komen?

De heer GERRITS (D66): Ik houd het hier er even bij dat mensen gecompenseerd worden wier bedrijf moet worden beëindigd omdat ze vlak bij Natura2000-gebieden zitten. En in hemelsnaam, mag ik de technische vragen over de toepassing van de beleidsregels aan de gedeputeerde overlaten?

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja, dit was helemaal geen technische vraag. Dit was gewoon een heel simpele vraag en die stukken hebt u ook gelezen. Het gaat erom of boeren die in de knel komen te zitten en dat heeft niks met techniek te maken. Zij komen in de knel door deze regels, omdat ze niet voor die investeringen kunnen uitvoeren waar ze vanuit waren gegaan, maar er al wel een hypotheek op hebben genomen. De vraag is of D66 wil dat die boeren daarvoor gecompenseerd gaan worden.

De heer GERRITS (D66): Ik vraag me af of die boeren er zijn. Want als je verplichtingen bent aangegaan voor een stal binnen je vergunningsruimte, dan zou binnen de nieuwe beleidsregels je stal kunnen worden gerealiseerd. Maar daar laat ik het even bij.

De heer RAM (PVV): De PVV staat volledig achter onze boeren. Vanuit dit spreekgestoelte wens ik de boeren veel succes met alle acties vandaag en de komende tijd. We waren er graag bij geweest. Ook sterkte met de landelijke media en de verschillende partijen die boeren heel negatief *framen* op dit moment. Maar weet dat de Groningers en Nederlanders achter jullie staan.

Voor de PVV zijn deze beleidsregels onacceptabel. Met deze nieuwe beleidsregels wordt er geen helderheid gegeven over alle bedrijven die geen melding hebben gedaan onder het PAS of een melding moesten doen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik hoorde de heer Ram net zeggen dat alle Groningers achter de boeren staan. Dat is niet het geval, hier staat er een die niet achter ze staat.

De heer RAM (PVV): Uitzonderingen daargelaten.

Het toekomstperspectief is weg, vooral als het gaat om jonge boeren. Deze beleidsregels geven geen toekomstperspectief. Bedrijven die geen meldingen hebben gedaan onder het PAS of een melding moesten doen, zijn op dit moment niet vergunbaar. Wat gaat er met deze boeren gebeuren? vraag ik aan de gedeputeerde. Wanneer hebben zij duidelijkheid of hun situatie gelegaliseerd wordt en of zij nog toekomstperspectief hebben?

De Raad van State zegt dat de depositie niet mag toenemen, zoals eerder al genoemd. De provincie doet daar een schep bovenop door de beleidsregels die zijn afgesproken met het Rijk om in te zetten op afname. Waarom deze salderingsregels koppelen aan de verlaging van de ammoniak- en NOx-emissies? Dit is immers niet nodig. Dus zou ik graag een antwoord op willen van het College.

Intern salderen leidt tot stilstand bij veel boeren, omdat die al geïnoveerd hebben. Zij hebben geen mogelijkheid tot uitbreiding. Hoe wil de gedeputeerde en dit College deze boeren nog een toekomstperspectief bieden? Graag hoor ik daar een antwoord op.

De heer BENNEMA (VVD): Is het u dan niet bekend dat je met extern salderen ook rechten kunt verwerven?

De heer RAM (PVV): Met dat externe salderen kun je inderdaad rechten verwerven.

De heer BENNEMA (VVD): Precies.

De heer RAM (PVV): Maar als je twee hectare vol hebt gebouwd en je hebt een innovatieve stal, dan kun je wel extern inkopen maar dan kun je er verder niks mee. Begrijpt u wat ik bedoel?

De heer BENNEMA (VVD): Ik constateer dat u heel groot denkt. Maar in de meeste gevallen zal er zeker uitbreidingsruimte zijn.

De heer RAM (PVV): Ik hoor geen vraag.

De heer BENNEMA (VVD): Is het u bekend dat dit wel een oplossing is in heel veel gevallen?

De heer RAM (PVV): Nou, ik vraag aan de gedeputeerde of er in deze specifieke situaties nog een toekomstperspectief is en dan hoor ik graag van het College hoe het dat wil oplossen.

De heer BENNEMA (VVD): Dank u.

De heer RAM (PVV): Dan een vraag over het extern salderen bij twee bedrijfslocaties naar één bedrijfslocatie. Waarom wordt er gekozen voor extern salderen en niet intern salderen, terwijl dit één bedrijf is?

De koppeling tussen fosfaat-, dieren- en stikstofrechten is niet opgenomen in de beleidsregels. Dat is een positief punt. Maar volgens de landsadvocaat was dit al niet haalbaar, dus lijkt dit een Pyrrusoverwinning. Maar is deze koppeling ook echt van tafel? Wordt die niet via een omweg op landelijk niveau toch weer ingevoerd? Kan het College daar duidelijkheid over geven?

Dan de externe saldering: er wordt afgeroomd. Ja, wordt dit ook vergoed? Want dit is toch geld waard en daar hebben de bedrijven toch een vergunning voor betaald en voor geïnvesteerd. Dus komt er een compensatieregeling voor deze boeren?

Het CDA had het er al over: Liefstingsbroek, de gebiedsgerichte aanpak en wat de toestand van de natuur is. Er komt een gebiedsgerichte aanpak en de natuur is een onderdeel van hoe je daar de afweging maakt. Als de natuur daar goed is, waarom moet je dan zoveel afkomen? We willen graag dat de toestand van de natuur wordt betrokken bij de gebiedsgerichte aanpak. Daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Hebt u nog veel tekst na de motie? Want u staat op nul spreektijd ongeveer.

De heer RAM (PVV): Dit was het.

De VOORZITTER: Ah, goed getimed. Dan heb ik de motie voor me met nummer 151, 'Gebiedsgerichte benadering en de natuur'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019, Constaterende dat

- Liefstingsbroek het Natura2000-gebied is waar de Beleidsregels Stikstof op getoetst worden in de provincie Groningen;

Overwegende dat

- het belangrijk is bij een gebiedsgerichte aanpak om de toestand van de natuur te kennen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. te onderzoeken hoe de toestand van de natuur in en rondom het gebied Liefstingsbroek betrokken wordt bij de gebiedsgerichte benadering en dit te rapporteren aan Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Om zo snel mogelijk toch weer meer asfalt te kunnen aanleggen en huizen te kunnen bouwen, heeft de provincie ingestemd met een in onze ogen slecht plan. De rechter heeft gesproken. De overheid, ook de provincie Groningen, doet er nauwelijks wat mee. De huidige overeenkomst is minder dan dat wat in oktober afgesproken was. Gewelddadige boerenprotesten lonen, dus. Uiteindelijk is de natuur het slachtoffer.

Oorspronkelijk was het de bedoeling de stikstofuitstoot te verlagen door intern en extern te salderen met weinig tot iets aan impact. Nu is er gekozen voor een 'PAS 2.0'. Fictieve dieren en fictieve stallen mogen nu meegenomen worden in de saldering. De afspraken gemaakt door dit College met de minister en het IPO zijn een wassen neus.

Bij de aanpak van de stikstof- en klimaatcrisis lijkt de minister vol in te zetten op een emissiearme veehouderij, oftewel steeds meer dieren opsluiten in potdichte stallen. Het welzijn van dieren wordt daarbij stelselmatig vergeten.

De heer BERGSMA (CDA): Mevrouw Voerman sprak daarnet over het belang van het klimaat en dat onderschrijven wij ook. En mevrouw Voerman heeft zich de afgelopen maanden ook wel drukgemaakt over bossen die gekapt werden – soms ook terecht. Maar in Natura2000-gebieden heeft 38 procent ontbossing plaatsgevonden. Wat vindt de Partij voor de Dieren daarvan? Want vindt de Partij voor de Dieren dat je ten koste van alles de Natura2000-doelen moet behalen? Of moeten we juist zorgen dat er zo min mogelijk bossen worden gekapt?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Als we goed met de natuur willen omgaan, zullen we de natuur de natuur moeten laten. Ik hoop dat dat een goed antwoord is. Maar dat betekent dus ook dat we goed moeten zorgen voor de natuur en het gebied eromheen. Dus dat we ook zorgen dat er geen stikstof- en CO2-uitstoot etcetera is.

De heer BERGSMA (CDA): Betekent dat dan dat we de natuur haar gang moeten laten gaan? Dus dat we ook in Natura2000-gebieden geen bomen gekapt hoeven te worden?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nogmaals: wij vinden dat in natuurgebieden de natuur haar gang zou moeten gaan. Ik weet waar u naartoe wilt, want dan gaan er bepaalde grassen verdwijnen. Maar ik vind nog steeds dat wij ervoor moeten zorgen dat er geen stikstofuitstoot komt, want dat is niet goed voor de natuur. En u verandert de natuur door die stikstofuitstoot toe te laten.

De VOORZITTER: De heer Bergsma, ten slotte.

De heer BERGSMA (CDA): Ik constateer dat mevrouw Voerman geen antwoord geeft op mijn vraag.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik geef wel antwoord. Maar goed, ik zei net: als wij stikstofuitstoot toestaan, dan krijg je een heel ander soort natuur en als je dat niet, dan krijg je een arme natuur en blijft dat soort grassen dat je in Liefstinghsbroek hebt, ook goed.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Is de Partij voor de Dieren op de hoogte van de *quick scan* van de Wageningen University met de overmatige stikstofdepositie in Groningen?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik weet niet helemaal wat Groninger Belang bedoelt, dus laat de spreker dan maar even uitleggen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, ik zal u dat document wel even toesturen. Daarin staat dat er in Groningen, als je kijkt naar de gemiddelde depositie die overmatig neer zou dalen, helemaal niet zoveel aan de hand is in de provincie Groningen – gemiddeld niet. Dus u zit nu wel heel strak op die dieren in de provincie Groningen, maar is dat dan ook terecht? Of is de Partij voor de Dieren een beetje gebrouilleerd met de universiteit van Wageningen?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nou, dat zijn we bepaald niet. Wij zijn voor goede natuur en wij zijn voor goed dierenwelzijn. Daar kom ik in de tweede helft van mijn praatje nog even op. Dus dat is niet alleen maar de natuur, het is niet alleen maar de stikstof. Het gaat ook om het dierenwelzijn hier.

Bij de aanpak van de stikstof- en klimaatcrisis lijkt de minister vol in te zetten op een emissiearme veehouderij, oftewel steeds meer dieren opsluiten in potdichte stallen. Het welzijn van dieren wordt daarbij stelselmatig vergeten. Het faciliteren van concentratiekampen voor dieren met voor velen van hen vaak na langdurig transport en heuse gaskamers waarin ze hun leven op gruwelijke wijze eindigen – we hebben het bij 'Zondag met Lubach' kunnen zien. Wie al dat leed bij elkaar optelt, kan – ik citeer uit een artikel uit het Dagblad van het Noorden van de historicus Yuval Noah Harari: *'We moeten de moderne veeteelt niet anders zien dan als een van de grootste misdaden van de mensheid. Laten we nooit zeggen dat we het niet geweten hebben. Laten we nooit zeggen dat ons hart en geweten niet heel bewust hebben afgekeerd van de in doodsnood lijdende dieren.'*

We moeten flink terug in het aantal dieren, ook in onze provincie. Terug naar kleinschalige kringlooplandbouw: echte stallen voor de natuur, het klimaat en het dierenwelzijn. Die zet je met lef neer en niet met knikkende knieën voor het boerenprotest.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan weten de heer Ten Hove en ik dat 50PLUS door de spreektijd heen is. Dat geldt ook voor het College. Toch geef ik het woord aan de gedeputeerde van dienst, de heer Staghouwer. Ik zou graag willen – want dat bekort de spreektijd van het College – dat u naar de gedeputeerde gaat luisteren, of ten minste doet alsof.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): We spreken vandaag weer over stikstof en de beleidsregels. Ik zou u een vorige keer ook dat dat inmiddels een groot deel van mijn tijd in beslag neemt. Dat is goed, want dat betekent ook dat er zorgvuldig gekeken wordt naar regelgeving, zorgvuldig nagedacht wordt over wat de effecten en wij er ook alles aan doen om schade die zou kunnen ontstaan, zo goed mogelijk te mitigeren.

De uitspraak van de Raad van State, nogmaals herhalend, was duidelijk: er moet iets gebeuren. Natuurlijk zijn er verschillen waar het gaat over het inzicht wat er dan moet gebeuren, welke maatregelen genomen moeten worden. Maar we zijn gelukkig in staat gebleken om bij de problemen die er voor een groot deel waren met de invoering van beleidsregels en de verschillen die er waren tussen het kabinet en de provincies, waar te maken. Dat heb ik hier in huis ook gezegd en dat heb ik ook tegen de boeren gezegd op die bijzondere maandagmiddag – dat op het moment dat zaken knellen en niet juist zijn, wij ook in staat zijn om zaken dusdanig bij te schaven dat die kunnen leiden tot een werkbaar pakket. Dat is wat nodig is.

Want ook wij hebben in Groningen een stikstofdepositie die hoger is in Natura2000-gebieden. Wij hebben een stikstofdepositie in Liefstingsbroek die 2.200 mol is, waar 1.100 mol is toegestaan. Ja, wij hebben de noodzaak om daar ook maatregelen op te nemen en dat gaan we doen. Dat gaan we doen in de gebiedsgerichte aanpak en dat is waar wij afspraken over hebben gemaakt met de minister. Goede afspraken met de minister die eigenlijk leidden tot een aantal maatregelen. Omdat er weinig spreektijd over is, voert het nu te ver om daar uitgebreid op in te gaan. Ik verwijs u naar de kabinetsbrief die maandagavond is verstuurd, waarin een groot aantal maatregelen gezamenlijk met provincie wordt aangekondigd. Dat gaat over gebiedsgerichte aanpak, dat gaat over de meldingen en de problemen die daarmee zijn. Dat gaat over de meldingen die ook een status moeten hebben, waarin door het Rijk wordt uitgesproken dat die status ook wordt gegeven zodat er geen onzekerheden meer zijn. En die status wordt gegeven samen met de provincies: een gebiedsgerichte aanpak en meldingen krijgen een status, dus de onzekerheid van boeren wordt weggenomen. Ik ben blij dat we er op dit moment nog even staan, maar we zijn nog lang niet tot een einde gekomen. Want het is het begin van een proces dat moet leiden tot uiteindelijk stikstofdepositievermindering in Nederland en ook wij in Groningen hebben daar een steen aan bij te dragen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Vindt de gedeputeerde het niet een beetje vreemd dat er vergunningen worden verleend door de provincie? Dat er meldingen gedaan worden bij de provincie en dat nu het Rijk gaat regelen dat de meldingen – zelfs de gevallen waarin geen melding nodig was – op landelijk niveau worden opgepakt? Zouden we dat niet gewoon als provincie de handschoen moeten oppakken hierbij?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): De heer Schmaal heeft volstrekt gelijk waar het gaat om het verlenen van vergunningen. Maar we hebben een drempelwaarde nodig en een drempelwaarde waarin we constateren dat die voldoende is om de meldingen ook om te kunnen zetten in een vergunbare situatie. Die drempelwaarde is een waarde die landelijk moet worden afgesproken. We hebben daar samen met de minister een afspraak over gemaakt: een landelijke drempelwaarde die ook gebiedsgericht kan worden ingezet. Dat betekent zekerheid voor de 236 meldingen die zijn gedaan.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Gebiedsgerichte aanpak: u gaf aan dat er bij Liefstingsbroek wat moet gebeuren. Dus daar gaat ook wat gebeuren. Maar in andere delen van de provincie hoeft waarschijnlijk niks te gebeuren. Vindt u het dan nog steeds akkoord dat we op die 30 procent gaan zitten op het moment dat er extern gesaldeerd gaat worden?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Ik heb nog een paar woorden uit te spreken. Dus misschien dat wij de vragen straks kunnen behandelen die nog overgebleven zijn. Want ik kom ook op die punten terug.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De gedeputeerde heeft het steeds over de gebiedsgerichte aanpak – en niet alleen de gedeputeerde. Maar is het niet veel slimmer om alles samen aan te pakken: dus én de stikstof- én de CO2-problematiek én het verlies van biodiversiteit? En dat je het goed aanpakt?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Ik ben dat volstrekt met mevrouw Voerman eens. Dat is ook de inzet van dit College om een aantal problemen aan elkaar te koppelen. Dat zullen we ook gaan doen. Maar we hebben ten aanzien van het oplossen van het terugdringen van stikstofdepositie op Liefstingsbroek echt een gebiedsgerichte aanpak nodig. Het zou best kunnen zijn dat wij ook iets met biodiversiteit gaan doen. Het zou best kunnen zijn dat wij iets met vergroting van natuurgebieden gaan doen. Dat zou best kunnen, daar kan ik nu nog niet op vooruitlopen. Maar we proberen wel een aantal processen dat al loopt, ook in te vlechten in het oplossen van het probleem zoals dat hier nu voorligt. Dus dat betekent dat wij, ondanks het feit dat er wat verschillende beelden ontstaan, zeker ook in Groningen wel een oplossing moeten creëren voor het depositieprobleem.

Dan is er toch weer een aantal technische vragen – ja, de complimenten aan uw Staten. Want zo langzamerhand bent u ook technisch geschoold op het stikstofdossier en dat is wel heel plezierig. Maar dat betekent ook gelijk dat er hier weer technische vragen voorgeschiedt worden die vorige week ook al zijn behandeld op de informatieavond en de avond die daarvoor is geweest. Dus ik stel voor om daar nu niet veel aandacht aan te besteden.

Er wordt gezegd dat er een deal zou zijn met landbouworganisaties. Er is een gesprek geweest tussen de minister, de premier en de landbouworganisaties en daar zijn afspraken gemaakt. En die afspraken staan ook in de Kamerbrief. Langs die afspraken ook de afspraken met beleidsregels die er zijn gemaakt en dat voldoet ook voor een deel aan het commentaar dat door de landbouwsector is naar voren gebracht. Dus als je dan zegt dat er een 'deal' is: geef het een naam, zou ik zeggen.

De VVD-fractie zegt dat communicatie en zekerheid voor boeren op termijn ongelooflijk belangrijk is. Dat is ook wat dit College vindt en dat is ook waar dit College naar zal gaan streven als wij maatregelen gaan nemen. Dat betekent ook dat wij samen met de ondernemers moeten kijken hoe we nou op lange termijn zekerheid kunnen bieden. We hebben niet alleen rond Liefstingsbroek een gebiedsproces lopen, we hebben ook in het Zuidelijk Westerkwartier een gebiedsproces lopen. Daarvan heb ik ook aangegeven dat we daar langjarig zekerheden willen bieden voor de agrarische sector om ook daarop te kunnen investeren.

Dan over de kosten van de innovatie. De heer Ram sprak daarover, de heer Schmaal sprak daarover. 'Hebt u er nou niet voor gezorgd dat u een deel van de waarde van boerenbedrijven afpakt?' Het antwoord is 'nee'. Hier is niets voor betaald. Het is ruimte die in vergunningen zit. Voor de vergunningen zijn leges betaald, er is nooit iets voor aan rechten betaald. Het is het gevolg van een vergunningsstelsel en wij nemen niets af en wij zullen dus ook niet een compensatieregeling daarvoor in het leven roepen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja, voor bijna elke vergunning worden leges betaald: voor bouwen en dat soort zaken. Maar vindt u ook niet dat op het moment dat er geïnvesteerd gaat worden met het idee om nog zaken te kunnen doen of daar op lange termijn wat geld mee te kunnen verdienen, dat er dan wel wordt afgenomen? Want alle latente ruimte die er gewoon is – even in de situatie dat je iets gaat veranderen – is dan gewoon weg. En dat is toch vergunde ruimte. Ze hebben er dan niet voor betaald, maar je hebt wel je *businesscase* op gebaseerd.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Dan gelijk maar een misverstand uit de wereld helpend. Want de heer Schmaal spreekt voortdurend over het afnemen van ruimte voor jonge boeren en visie op lange termijn voor de agrarische sector die naar nul gaat. Dat is pertinent niet waar. Wij proberen ook zorgvuldig op te bouwen wat een toekomstperspectief kan hebben voor de agrarische sector. Wij nemen geen ruimte af. Als er een vergunning is verleend, dan mag die vergunning maximaal volgezet worden binnen de bestaande kaders. Die kaders hebben wij beleidsregels genoemd, dus daar zit geen enkel probleem. Waar het ambitieniveau van een boer hoger is, kan hij straks, als de externe saldering geregeld is – waarschijnlijk rond 1 februari, ook gewoon weer ruimte naar zich toetrekken. Weliswaar moet daar dan voor betaald worden, weliswaar moet hij ook betalen voor fosfaatrechten, maar in die zin nemen wij totaal geen ontwikkelingsruimte af. Sterker nog, wij stimuleren boeren om met innovatieve stalconcepten bezig te gaan. De latente ruimte waar al een innovatief stalsysteem voor gebruikt is, mag ook gebruikt worden. Dat is een van de zaken die wij uitonderhandeld hebben en waar we nu ook duidelijkheid over hebben. Die ruimte mag ook gebruikt worden om die innovatie verder te brengen. Dus wij zetten geen boeren op slot, we zijn helder met onze regels en we geven kans voor de sector om uiteindelijk een stukje uitbreiding te realiseren.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik begrijp dat de gedeputeerde mij woorden in de mond legt over jonge boeren en andere zaken. Volgens mij heb ik dat helemaal niet genoemd – dat even terzijde. Dus daar wordt weer omheen gedraaid.

Is er op dit moment meer of minder ruimte om dieren te houden in vergelijking met de periode ervoor? Dat praat ik over voordat er nieuwe stikstofregels er waren. Met andere woorden: hebben we dan meer of minder vergunde dieren?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): De Wet natuurbescherming is helder waar het gaat om de ruimte. Er is ruimte binnen de kaders en die ruimte mag ingevuld worden. Als een boer behoefte heeft aan extra ruimte, kan hij straks via het systeem van extern salderen extra ruimte toevoegen aan zijn bedrijfssysteem.

De heer RAM (PVV): De gedeputeerde zegt het zelf: bij extern salderen zal er betaald moeten worden voor die stikstofrechten. Dat betekent gewoon dat die stikstofrechten op geld worden gezet voor die 70 procent die dan overblijft. Dat betekent dus dat die 30 procent ook geld waard is. Dus in die zin: waarom worden die boeren dan niet gewoon goed gecompenseerd voor hun bedrijfsvoering?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Wij hebben in Nederland een probleem. En dat probleem heet stikstof, dat probleem moeten we met elkaar oplossen. Dat is dus niet alleen de agrarische sector, maar dat is ook de industrie, dat is ook u als weggebruiker: u gaat straks per 1 maart minder snel rijden op snelwegen. Dat scheelt u in de portemonnee, want u verliest daardoor minder brandstof. Aan de andere kant merkt u daar ook de gevolgen van. Iedereen in Nederland krijgt gewoon te maken met die gevolgen en dat is nou eenmaal het probleem van Nederland: veel functies op een klein gebied, veel inwoners op een klein gebied, veel activiteiten op een klein gebied en daar zullen we echt de consequenties van onder ogen moeten zien en daar keuzes in maken.

De heer RAM (PVV): Prima, de gedeputeerde zegt 'keuzes maken'. Maar een van die keuzes is ook gewoon een eerlijke en rechtvaardige uitkoopregeling voor boeren, een goede compensatie. Dat betekent toch gewoon dat je die stap moet maken en dan gewoon die boeren moet gaan compenseren als je deze regels invoert? Want wat nu gebeurt, is gewoon extreem onrechtvaardig – zo zie ik dat althans.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Wij hebben echt een verschil van inzicht op dit punt. Wij nemen de boeren niets af. De boeren hebben een vergunning en die vergunning mag volgezet worden. Dus in die zin is er in mijn visie niets aan de hand.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ja, dan constateren we dat we van mening verschillen.

De VOORZITTER: Daarover bent u het dan weer eens, dat scheelt. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Dan nog een paar woorden over habitattypes. Op het gevaar af dat het technische vragen zijn, de heer Bergsma stelde mij er een paar. Er wordt ook iets gelinkt aan de motie van de PVV. Ik kan u in algemene zin zeggen waar het gaat over natuurbeleid, waar het gaat over habitattypes, waar het gaat over onderzoek naar de toestand van de natuur, wij dat voortdurend monitoren en ook in staat zijn waar bijstelling nodig is, dat ook te doen. Deze hele discussie over stikstof en alle gevolgen daarvan geeft ons ook maar weer heel scherp op het netvlies dat we daar stevig naar moeten kijken. Ook ik ben goed in staat om dat af te wegen. Daar zijn systemen voor. We hebben om de vier jaar een monitoring van het natuurbeleid en ook de effecten daarvan. Wij zullen dit ook zeker meenemen. Want waar niet-realistisch natuurbeleid gevoerd kan worden, daar zul je keuzes in moeten maken. Maar wij hebben in Liefstingsbroek een aantal habitattypes nodig om ook de kwetsbare natuur in dat gebied op een goede manier te beschermen.

Ik besef dat ik over de tijd heen ga. Zal ik dan maar naar de moties gaan, voorzitter? Nou goed, dan ga ik naar de twee moties die ik namens het College heb. Ten eerste is dat de motie van Groninger Belang. Groninger Belang vraagt om een analyse te laten uitvoeren naar de stikstofdepositie en de gevolgen daarvan in de provincie Groningen. Ik zou deze motie namens het College wel kunnen omarmen, mits u mij de ruimte geeft om dat in een gebiedsgerichte aanpak

mogelijk te maken. Maar u zegt hier een actieplan van te maken en ervoor zorgen dat wij dat voorleggen aan uw Staten. Dat is niet de wijze waarop GS dit voor zich ziet, want wij zijn als College al over aan het nadenken hoe wij nou gebiedsgerichte maatregelen kunnen nemen in Liefstingsbroek. Dat vergt een wat snellere actie dan eerst een actieplan: eerst eens even nadenken, het eerst eens even voorleggen aan uw Staten. Dat betekent niet dat ik zeg namens het College dat ik uw Staten er niet in wil meenemen: dat wil ik zeker wel. Maar het tempo zit in dit proces vele malen hoger. Ik zou u dan in ieder geval ter overweging willen geven als u de oproep in het dictum in die zin verandert, namelijk dat u een punt zet achter 'Groningen'. Dan kan ik namens het College de motie wel ondersteunen.

Dat is ook het geval met de motie van de Partij voor de Vrijheid. In de motie roept de Partij voor de Vrijheid op, *'te onderzoeken hoe de toestand van de natuur in en rondom het gebied Liefstingsbroek betrokken wordt bij de gebiedsgerichte benadering'*. Dat is ook wat ik in mijn beantwoording heb gezegd: dat is eigenlijk precies wat dit College wil en daarom willen we dan ook wel deze motie omarmen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat is altijd het nadeel dat als je in tweede termijn geen tijd meer hebt en de vragen niet beantwoord zijn. Vandaar maar even zo. De 30 procent: dat is een landelijke afspraak. Ik heb gevraagd hoe dat dan provinciaal zit: waarom die 30 procent? Waarom niet 10 procent of 20 procent?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Dat is een van de gebiedsgerichte maatregelen. Die staat ook in de brief van het kabinet. Waar het gaat om de 30 procent, is dat een normwaarde. Maar het kan gebiedsgericht afwijken. Het zou kunnen zijn dat uw Staten constateren of wij als College constateren dat dat 45 procent moet zijn. Dat zou kunnen. Maar het kan ook 25 procent zijn. Dat moet blijken uit het proces dat we gaan inrichten om te kijken hoe we nou Liefstingsbroek van de 2.200 mol depositie terug kunnen brengen naar die 1.100 mol. Daar moeten we dit gebiedsproces inrichten en dat gebruik ik ook om de toestand van het Natura2000-gebied te verbeteren in Liefstingsbroek.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik wil graag dan even twee dingen met elkaar koppelen. Het ene is de opmerking over de motie, waarbij u aangeeft dat eigenlijk de werkelijkheid sneller is dan het met de Staten in discussie gaan en het voor te leggen aan de Staten. Nu geeft u in uw betoog aan dat het percentage dat weleens 40 procent zou kunnen zijn en bij Liefstingsbroek misschien wel 45 procent. Maar het zou dus ook zomaar kunnen zijn dat het in de rest van Groningen misschien wel nul procent is. Hoe komen wij dan samen met elkaar daarover gesprek, GS en PS?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Ja, dat is een goed punt van de heer Schmaal. Waar het gaat over het voortdurend volgen van dit dossier heb ik daarover een toezegging gedaan naar de heer Bakker om daar met u over van gedachten te wisselen over hoe we er nou voor zorgen dat die externe regels ten aanzien van de wettelijke regeling ook op een goede plek gaan landen. Ik zeg u ook toe dat dit een onderwerp van voortdurend gesprek met uw Staten is, want ik heb natuurlijk behoefte waar het gaat om die gebiedsgerichte aanpak, u voortdurend te informeren. Zitten we op de goede weg? Gaan we de goede kant op? Zijn de maatregelen die we nemen, voldoende voor natuurherstel? Want uiteindelijk is dat onze doelstelling, hè? De doelstelling is om niet de industrie te pesten, niet om de agrarische sector te pesten. De doelstelling is om de natuur te verbeteren en de stikstofdepositie in Groningen naar beneden te brengen. Dan zijn wij in Groningen niet een eiland, we zijn verantwoordelijk met elkaar als twaalf provincies. Gelukkig hebben we elkaar weer gevonden. We gaan met elkaar dit gebiedsgericht aanpakken en dat betekent ook dat in de gebieden waar we raken aan Drenthe en Friesland, we in gezamenlijkheid proberen het proces in te richten.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik hoor u één belangrijk ding niet noemen. U hebt het nu over Liefstingsbroek en de gebiedsgerichte aanpak. Maar ik heb ook gemeld dat het voor de rest van de provincie het percentage weleens nul kan zijn voor de externe saldering. Met andere woorden: hoeveel ruimte hebt u als GS met die landelijke afspraken om van die 30 procent af te wijken?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): We hebben een afspraak gemaakt in provinciaal verband en ook een afspraak met de minister van LNV c.q. het kabinet dat de depositie 30 procent naar beneden gebracht moet worden rond de Natura2000-gebieden. Dat kan gebiedsgericht ingezet worden. Leest u de Kamerbrief: daar staat het keurig netjes in verwoord.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Tot slot. Dan heb ik straks nog een puntje van orde, maar daar kom ik straks nog wel even op terug.

Ik hoor u zeggen: '30 procent bij die Natura2000-gebieden'. Dus 30 procent geldt niet voor de niet bij de Natura2000-gebieden liggende gebiedsdelen. Is dat een goede interpretatie?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): U hebt volkomen gelijk. Wij hebben de Natura2000-gebieden te beschermen. Daar zetten we maatregelen voor in. Dat betekent dat op het moment dat de industrie een grote uitstoot heeft, de depositie in een veel groter vlak gecompenseerd moet worden. Daar waar het gaat om de agrarische sector is dat veel lokaler en daar zullen we echt gebiedsgericht maatregelen in moeten zetten. Daar willen we mee aan de gang. Daar ben ik al mee aan de gang en dat zullen we gaan uitrollen de komende periode. Ik informeer uw Staten erover zodra er iets te melden is waar ik met uw Staten in discussie wil. Dat is de toezegging en die heb ik u ook al eerder gedaan.

De VOORZITTER: De gedeputeerde was klaar met zijn betoog, geloof ik. Dat is het geval. De heer Schmaal kondigde nog een punt van orde aan. U hebt het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Hoe gaan we hier nu mee om? Ik wil best de motie aanpassen, dus van het laatste stukje tekst '*en legt het voor aan de Staten*' kunnen we maken: '*en rapporteert aan de Staten*'. Of: '*u informeert de Staten*' – een beetje zo'n formulering. Dan ben ik best bereid om dat even aan te passen. Maar hoe dien ik die motie dan opnieuw in, terwijl ik geen tweede termijn meer heb?

De VOORZITTER: Ja, zo maakt u er een punt van orde van – nu snap ik het. Ja, buitengewoon behendig. Zullen we naar de gedeputeerde kijken of hij een tekstsuggestie heeft? Anders ga ik schorsen.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Nou, ik heb net de tekstsuggestie gedaan om in het dictum na het woord '*Groningen*' een punt te zetten en de rest van die regel te schrappen. Dan geeft u voldoende ruimte om gevolg te geven aan de toezegging die ik heb gedaan.

De heer BENNEMA (VVD): Eigenlijk werd er net al gezegd of we even kunnen schorsen tien minuten. En vooraf even de vraag aan Groninger Belang of die fractie een punt wil zetten waar inderdaad de gedeputeerde dat aangaf.

De VOORZITTER: Ik stel voor, de vergadering tien minuten schorsen om voor dat overleg even de ruimte te bieden.

De heer BENNEMA (VVD): Dank u wel.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Bennema. Ik vraag de anderen om aandachtig te luisteren naar wat de heer Bennema ons te vertellen heeft.

De heer BENNEMA (VVD): We hebben met elkaar gesproken, met de indieners van de motie en we zijn gekomen uit de nieuwe tekst in de motie van Groninger Belang. Ik denk dat Groninger Belang die motie opnieuw gaat indienen.

De VOORZITTER: Ja, dat is altijd qua vergaderorde heel ingewikkeld, maar ik vraag gewoon de heer Schmaal om naar voren te komen en het zware werk te doen. Dat vindt u vast allemaal goed. Dan blijkt onmiddellijk dat de heer Schmaal er een kwartier over gaat praten – let maar eens op. Hij heeft het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Uiteraard, voorzitter, ik denk zelfs een halfuur. Dan mogen de Staten ook een keer over de spreektijd heen – wat GS eigenlijk standaard doet.

De tekst is nu eigenlijk als volgt aangepast in het dictum van de motie: '*Roepen het College op om een analyse te laten uitvoeren naar de stikstofdepositie en de gevolgen daarvan in de provincie Groningen, dit te betrekken bij de gebiedsgerichte aanpak en de Staten daarover te informeren*'.

De VOORZITTER: Ik ben zo blij dat u het vertelt, want dan hoef ik het dictum niet meer voor te lezen. Maar dit is daarmee een nieuwe motie geworden, motie 152, 'Heft in eigen hand', de gewijzigde versie van motie 150. Deze motie is ingediend door de fractie van Groninger Belang, mede namens de fracties van de PVV, Forum voor Democratie, de Partij voor het Noorden en 50PLUS:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 december 2019,

Van mening zijnde dat

- er per regio grote verschillen zijn met de stikstofproblematiek;
- de beleidsregels met betrekking tot stikstof een provinciale aangelegenheid is;
- er een regionale aanpak vereist is;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. een analyse te laten uitvoeren naar de stikstofdepositie en de gevolgen daarvan in de provincie Groningen, dit te betrekken bij de gebiedsgerichte aanpak en de Staten daarover te informeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

Ik sluit de beraadslagingen en ik kijk rond.

De heer BENNEMA (VVD): Voorzitter, zou ik daar nog een reactie op mogen horen van het College?

De VOORZITTER: Ja, en er is één iemand in ons midden, namelijk mevrouw Voerman die nog beschikt over spreektijd in de tweede termijn. Dus ik kijk eerbiedig naar haar of ze daar gebruik van wenst te maken. Dat is het geval. U hebt twee minuten.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik zou daar één minuut van kunnen 'salderen' aan iemand.

Maar even een korte reactie op de beide moties. Gebiedsgerichte aanpak is wat ons betreft een pleister plakken op een lelijke, zwerende wond. Wat ons betreft moet er integraal aangepakt worden: stikstof, CO2 én biodiversiteit goed aanpakken, heel goed aanpakken.

De VOORZITTER: Dank u wel. Die anderhalve minuut spreektijd vervalt aan de gemeenschap. Het woord is nu aan de gedeputeerde – in de blessuretijd.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Van de nieuwe geformuleerde motie heeft het College al gezegd dat het die zou kunnen omarmen. Dus wat dat betreft is dat het.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Er wordt op dit moment gekopieerd aan de papieren motie die zojuist is voorgelezen. Zijn er mensen die willen wachten tot ze beschikken over de tekst? Als er ook maar één iemand is die dat wil, dan stoppen we nu even met vergaderen. Ik zie dat er iemand is die dat wil. U hebt begrepen hoe de motie is veranderd? Dat is het geval.

Dan sluit ik de beraadslagingen en stel ik u nu in de gelegenheid om eventuele stemverklaringen uit te brengen bij de ingediende moties. Het woord is als eerste aan mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik ben gewoon vergeten te zeggen dat ik dus tegen die moties zal stemmen.

De heer MASTENBROEK (SP): Wij zullen tegen de beide moties stemmen en als verduidelijking daarvoor verwijs ik graag naar de woordvoering van mevrouw Voerman in de tweede termijn.

De VOORZITTER: Wie heeft er verder behoefte aan een stemverklaring? Niemand? Dan gaan we stemmen.

En ik begin met de motie die niet is gewijzigd: nummer 151 'Gebiedsgerichte benadering en de natuur'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie hebben gestemd de fracties van Forum voor Democratie, de ChristenUnie, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, de VVD, de Partij voor de Dieren, 50PLUS, de Partij van de Arbeid en het CDA. Wie is daartegen? Daartegen hebben gestemd de fracties van de SP en de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat motie nummer 151 is aangenomen.

De motie met nummer 150 'Heft in eigen hand' is ingetrokken.

Dan de motie met nummer 152 (voorheen 150) is de aangepaste van de motie 'Heft in eigen hand'. Als u het goedvindt, breng ik die nu in stemming. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de Forum voor Democratie, de ChristenUnie, Groninger Belang, D66, de PVV, GroenLinks, 50PLUS, de VVD, de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden en het CDA.

Wie stemt tegen deze motie? Tegen deze motie stemmen de fracties van de SP en de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat deze motie is aangenomen.
Dat is het eind van dit agendapunt.

4. Hamerstukken

A. Reconstructie N995 Bedum-Onderdendam en N982 Ronde Zwijnshok-Oldehove

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

B. Wijzigingsbesluit inzake verlenging Retailagenda t/m december 2020

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Nazorgheffing stortplaatsen 2020 provincie Groningen

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

D. Herziening Omgevingsvisie en nieuwe Omgevingsverordening

De VOORZITTER: Na de behandeling in de Statencommissie is de voordracht nog aangepast vanwege het ontbreken van een tabel. Dat is bij de stukken van vandaag dus geregeld. Het ontwerpbesluit is hetzelfde gebleven.

Zonder verdere beraadslaging of stemming conform besloten.

E. Benoeming voorzitter Noordelijke Rekenkamer

De VOORZITTER: We hebben het over deze voordracht gehad naar aanleiding van het schriftelijk stemmen van de vorige keer. In het presidium was de vooraankondiging dat niemand schriftelijke stemming op prijs zou stellen. Ik check even of dat nog steeds het geval is. Dat is het geval? Kunnen we het dan bij acclamatie vaststellen? Dan is aldus besloten.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

F. Aanwijzen accountant controlejaar 2019 en vaststelling normenkader rechtmatigheidstoets 2019

De VOORZITTER: Deze voordracht is dus inclusief de bekrachtiging van de geheimhouding op een bijlage.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

G. Besluit op bezwaar

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

5. Ingekomen brieven

A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten

-

B. Ingekomen brieven van derden

-

6. Notulen voorgaande vergadering van 13 november 2019

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: De een-na-laatste – want ik neem straks nog even het woord – die het woord krijgt deze vergadering, is mevrouw Voerman. Zij zal gezaghebbend uitspraak doen in de kwestie van de Triple-V Trofee.

Mevrouw VOERMAN (juryvoorzitter Triple-V Trofee): Ja, dank u wel, het was best wel moeilijk. Ik had eerst twee vrouwen en twee mannen geselecteerd en ik dacht: ik kies voor een vrouw. Toen dacht ik weer: dat is misschien wel niet goed, omdat ik zelf ook een vrouw ben. Toen is het toch weer een man geworden. Uiteindelijk heb ik gekozen tussen de heer Frenay en de heer Haze. De heer Frenay maakte op het laatste moment toch nog een klein foutje, dus is de heer Haze de winnaar geworden. [Overhandigt de Triple-V Trofee aan de heer Haze.]

De VOORZITTER: Wat mevrouw Voerman er niet bij vertelt, is dat ze ook heeft zorgvuldig heeft uitgezocht wie er goed voor het vogeltje in de trofee gaat zorgen. Het is een grote blijk van vertrouwen dat de heer Haze de vogel nu mee naar huis krijgt.

We hebben de laatste Statenvergadering van 2019, op de toespraak van de voorzitter na, achter de rug. Dat is ongelooflijk, want voor mijn gevoel is het eigenlijk nog maar net begonnen. Ik heb jullie nog maar net welkom geheten: dat was op de installatievergadering op 28 maart. We sluiten vandaag een verkiezingsjaar af.

Iedereen die zich ermee bemoeit, zal duidelijk zijn dat democratie een weerbarstig begrip is. Het betekent letterlijk dat het volk de macht heeft, als je teruggaat naar het Grieks, en dat dus gebeurt wat het volk wil. Maar dat is veel moeilijker dan je denkt. Want wat wil het volk? Bij nadere beschouwing is het volk een optelsom van totaal verschillende meningen en elke simplistische voorstelling van de wil van het volk doet de werkelijkheid geweld aan. Maar de kracht van democratie is dat je die totaal verschillende meningen zich via de verkiezingen vertalen naar de volksvertegenwoordiging en daarmee naar het bestuur. Dus verkiezingen vertegenwoordigen macht en ze zijn altijd een toetsingsmoment. Het is een moment om, als je in het bestuur zit, je ook een beetje zorgen over te maken.

En ze leiden ook vaak tot verschuivingen. Dat was in 2019 ook beslist het geval. Overal in Nederland brachten de verkiezingen grote veranderingen teweeg, ook in de provinciale parlementen – ook bij ons. 28 nieuwe gezichten op de 43 zetels – twee derde: dat is hier nog nooit eerder vertoond. Overal in Nederland kwamen er meer partijen in de volksvertegenwoordiging en dat betekent dus ook kleiner. Dus als je zes zetels hebt, dan ben je hier al de grootste. Ook dat is iets wat nieuw is en wat van grote invloed is op de verhoudingen. Je bent de grootste, maar je vertegenwoordigt daarmee toch nog maar beperkt de macht. Dus er zijn ook in Nederland overal daarmee veel partijen nodig om daarmee meerderheden te maken.

We hadden in Groningen, als je het vergelijkt met de rest van het land, tamelijk snel een nieuwe Collegeprogramma: 'Verbinden, versterken, vernieuwen'. Dat vergde zes partijen en dat is in de Groningse arena ook een record. Daar konden we in mei met elkaar over in debat. Het was een pak van mijn hart dat we gelukkig daar totaal verschillend over denken, want we zijn de reflecties van totaal verschillende kiezers.

Je kunt ook zien aan hoe een ingewikkeld debat als dat van vandaag wordt beëindigd en aan de stemming die er hangt, dat we wat aan elkaar gewend zijn geraakt. Ik denk dat ik het niet overdrijf als ik dat zeg. We kennen de spelregels – de 'mores', zoals we die noemen – en we weten dat we met z'n allen de mores en daarmee de kwaliteit van het debat van de volksvertegenwoordiging van Groningen maken. En dat we dat ook met z'n alleen heel gemakkelijk stuk kunnen maken. Maar ik stel vast dat we het waar willen maken, iedere keer opnieuw.

In de eerste maanden hebben we samen behoorlijk wat meegemaakt. Ja, zo gaat dat in de Provinciale Staten, maar ik had dat nog niet eerder meegemaakt. We kozen de Eerste Kamer op 27 mei: dat zijn bijzondere verkiezingen. Ik vind het een misverstand dat Statenverkiezingen zouden gaan over de samenstelling van de Eerste Kamer. Maar het is onmiskenbaar dat de Provinciale Staten een grote rol hebben bij de samenstelling van de Senaat, het parlement met het kleinste electoraat van Nederland. Je kon, als je de uitslag bestudeerde, ook heel goed zien hoe gericht er campagne was gevoerd op dat zeer beperkte electoraat. We gaan het misschien in de toekomst anders doen. Er wordt nagedacht over wetten en we mochten reageren op een concept-wetsvoorstel. We zien volgend jaar wel waar dat toe leidt. Maar ik kijk met heel veel plezier op dat deel van het proces terug.

Ook kijk ik met veel plezier terug op de grote oplopen van raads- en Statenleden over het Nationaal Programma Groningen. Twee bloedhete sessies in de Energy Bar waar iedereen, voor zover hij of zij er niet uitdreef, toch nog energie van had gekregen. Dat programma is in het afgelopen jaar – ik zeg dat ook nadat ik aandachtig heb geluisterd naar het debat van zonet – van ons allemaal geworden. We vinden er ook allemaal wat van. We hebben allemaal een stem in het kapittel – de Staten net zo goed als de raden, en het Rijk niet te vergeten. Dat maakt het tot een bijzonder programma. Het woord 'governance' viel al in het debat. Het is ook een ontzettend ingewikkeld programma om te besturen, juist door die gelaagde samenstelling – waar ook al afspraken over zijn gemaakt. Dus als het woord 'governance' valt, dan moeten we ons realiseren dat wij onderdeel zijn van de governance – en ook niet zonder ambitie. Het gevaar bestaat dat we elkaar in een soort wurggreep vasthouden. Als alle gemeenteraden en alle Staten op een tamelijk gedetailleerd niveau willen vaststellen wat er naar het bestuur van het Nationaal Programma en daarna we allemaal van het bestuur van het Nationaal Programma verwachten dat het één Nationaal Programma overeind houdt c.q. bij elkaar brengt – terwijl er eigenlijk niets meer mag veranderen – dan houd je elkaar vast in een soort van wurggreep. Maar het goede nieuws, vind ik, dat er tot nu toe niet is gebeurd. Integendeel, het had dramatisch kunnen aflopen, kaders stellen met al die overheden door elkaar heen. En het programma – dat kan ik in alle objectiviteit zeggen – is er beter van geworden. Dat is mooi als dat het effect is van kaderstelling door raden en Staten. Dus er waren kansen genoeg om elkaar in de haren te vliegen over de inhoud, over de doelen, over het geld – vandaag nog – maar dat gebeurde niet. Ik denk dat we elkaar heel krachtig hebben geholpen om tot een beter programma te komen. Zo hebben we de bodem gelegd waarop dat Nationaal Programma ook tot bloei kan komen.

We hebben natuurlijk – maar ik ken de Groninger Staten ook niet anders – veel gehad over de gaswinning en het bevingdossier. Dat is ongetwijfeld in 2020 niet anders. Maar er komt wel iets op gang bij het schadeherstel, bij de versterking. Nooit snel genoeg, maar we werken onstuitbaar aan verbetering.

Wat ik bijzonder en heftig vond, is het debat over stikstof. Hier in huis, maar ook op straat, op het Martinikerkhof. En om maar met de deur in huis te vallen: ik hoop en verwacht dat we in staat zijn om op korte termijn daarover verstandige maatregelen te nemen. Maatregelen die recht doen aan de natuur, maar Nederland – en zeker ook Groningen – verder helpen: ondernemers van alle soorten en ook boeren. Daar gaan we komend jaar moedig mee door.

Maar eerst is er de betrekkelijke rust van het kerstreces. Ik wens natuurlijk iedereen fijne Kerstdagen. Maar ik vind het ook leuk om dat te onderstrepen met een cadeautje. Bij de start van deze Statenperiode hebben we het veel gehad in de debatten over de energietransitie, over klimaatverandering, over duurzaamheid – ook al een woord dat heel vaak valt in de debatten. Ik heb veel naar die debatten in de Staten mogen luisteren en ik heb heel goed begrepen waar de verschillen liggen. Sommige partijen zeggen dat duurzaamheid een religie is geworden en dat het eigenlijk een kathedraal van de duurzaamheid is geworden. En af en toe – dat is een persoonlijke waarneming – nam de Statenvergadering ook een beetje het karakter aan van een aflevering van 'De slimste mens'.

‘Weet u hoeveel CO2 er in de hele provincie Groningen wordt uitgestoten?’ Of; ‘Hoeveel procent van de elektriciteit wordt duurzaam opgewekt?’ Tja, geen idee, natuurlijk. Wie zal het zeggen?

Want wat pijnlijk opvalt in de duurzaamheidskathedraal is het ontbreken van een soort gezaghebbend boek, een ‘duurzaamheidsbijbel’. En het leek mij passend, dames en heren, om in die leemte te voorzien. Een bijbel die niet alleen gaat over klimaatverandering, maar ook over leefomgeving, over economie, over innovatie, over welvaart en ook nog aandacht heeft voor sociale samenhang. Ik heb er lang over nagedacht, dat begrijpt u. Maar daarvoor ben ik te rade gegaan bij een bron die wij allemaal als kind al hebben leren vertrouwen. Ik bedoel, je kunt topografie vervelend vinden – en er zijn goede redenen om topografie vervelend te vinden – maar het komt echt niet in je op om te zeggen: ‘Amerika, dat is *fake news*.’ Of: ‘China bestaat helemaal niet.’ Of: ‘Aardrijkskunde is ook maar een mening.’ Daarom heb ik voor u, vers van de pers – uit de maand oktober – de prachtige nieuwste editie van de Bosatlas: de Bosatlas van de Duurzaamheid. Dat is, zoals u verwacht van een Bosatlas, een allegaer van kaarten, feiten, cijfers, diagrammen en *infographics*. Dus dat is, zou ik zeggen, dames en heren, voor ambitieuze Statenleden verplichte kost onder de kerstboom. In sommige gezinnen zal eruit worden voorgelezen aan tafel. En in andere gezinnen zou ik zeggen dat het een prachtig boek is om in te bladeren, iets om op de salontafel te leggen, om over te praten en om met vrienden en familie te bespreken. Dames en heren, een witte Kerst kan ik u niet garanderen, dat komt door de klimaatverandering. Maar een groene Kerst absoluut!

Dames en heren, wij zien elkaar in het nieuwe jaar, om te beginnen op onze nieuwjaarsreceptie van 6 januari. Daar houd ik namelijk de nieuwjaarstoespraak. Graag weer tot dan. Ik wens u fijne feestdagen.

Maar eerst is er nog iets heel bijzonders. Volgens mij is dat in het atrium, onder het genot van een enkel drankje. Daar zal toch een zwaar beroep worden gedaan op uw intellectuele potentie. Ik heb er alle vertrouwen in dat dat goed afloopt, maar ik wil het wel even zien. Dank u zeer.

De vergadering is gesloten.

